

Statistisch jaarboek

2014

Centraal Bureau
voor de Statistiek

**Statistisch
jaarboek**

2014

Verklaring van tekens

.	Gegevens ontbreken
*	Voorlopig cijfer
**	Nader voorlopig cijfer
x	Geheim
-	Nihil
-	(Indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	Het getal is kleiner dan de helft van de gekozen eenheid
Niets (blank)	Een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2013-2014	2013 tot en met 2014
2013/2014	Het gemiddelde over de jaren 2013 tot en met 2014
2013/'14	Oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2013 en eindigend in 2014
2011/'12-2013/'14	Oogstjaar, boekjaar enz., 2011/'12 tot en met 2013/'14

In geval van afronding kan het voorkomen dat het weergegeven totaal niet overeenstemt met de som van de getallen.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Henri Faasdreef 312, 2492 JP Den Haag
www.csb.nl

Prepress: Centraal Bureau voor de Statistiek
Druk: Tuijtel, Hardinxveld-Giessendam

Inlichtingen

Tel. 088 570 70 70, fax 070 337 59 94
Via contactformulier: www.cbs.nl/infoservice

Bestellingen

Het Statistisch jaarboek is verkrijgbaar via de reguliere boekhandel.
Prijs: € 10,00 (exclusief verzendkosten)

ISBN 978-90-357-1809-8
ISSN 0924-2686

Centraal Bureau voor de Statistiek, Den Haag/Heerlen, 2014.
Verveelvoudiging is toegestaan, mits het CBS als bron wordt vermeld.

Voorwoord

Het Statistisch jaarboek 2014 geeft een kleurrijke indruk van de informatie die het CBS samenstelt. Speciale aandacht is er in deze editie voor de arbeidsdeelname van ouderen, het gebruik van sociale media en leefstijl.

In zijn negentigjarige bestaan is het Statistisch jaarboek steeds met zijn tijd meegegaan. Het onmisbare naslagwerk veranderde in een zakboek met kerncijfers. Dit jaar is het in een fris nieuw jasje gestoken. Net als alle andere publicaties van het CBS is het Statistisch jaarboek als pdf te downloaden op www.cbs.nl. De grafieken, tabellen, kaarten en teksten in dit jaarboek vormen slechts de etalage: er is nog veel meer te krijgen. In StatLine, de online statistische databank, staan alle statistische uitkomsten en de meest actuele cijfers. De databank is gratis toegankelijk via www.cbs.nl/statline.

Vrijwel dagelijks publiceert het CBS nieuws- en achtergrondartikelen over de cijfers op www.cbs.nl. De website biedt ook de ingang

tot de thematische websites, zoals CBS in uw buurt, CBS voor uw bedrijf en CBS in de klas. Met RSS-feeds en via Twitter (<http://twitter.com/statistiekpbs>) kunt u op de hoogte blijven van de nieuwste informatie.

Ik wens u veel lees- en kijkplezier en nodig u graag uit op de website voor nog veel meer informatie.

Directeur-Generaal
Dr. T.B.P.M. Tjin-A-Tsoi

Den Haag/Heerlen, juni 2014

Inhoud

	Voorwoord	3
1	Arbeidsdeelname van ouderen	7
2	Sociale media	15
3	Leefstijl	23
4	Arbeid en sociale zekerheid	33
5	Bedrijven	39
6	Bevolking	45
7	Bouwen en wonen	51
8	Financiële en zakelijke diensten	57
9	Gezondheid en welzijn	63
10	Handel en horeca	69
11	Industrie en energie	75
12	Inkomen	81
13	Internationale handel	87
14	Landbouw	93
15	Macro-economie	99
16	Natuur en milieu	105
17	Onderwijs	111
18	Overheid en politiek	117
19	Prijzen	123
20	Veiligheid en recht	129
21	Verkeer en vervoer	135
22	Vrije tijd en cultuur	141

Deelname aan de arbeidsmarkt 2013

31% van vrouwen
van 60 tot 65 jaar

59% van mannen
van 60 tot 65 jaar

1. Arbeidsdeelname van ouderen

De beroepsbevolking in Nederland wordt gemiddeld steeds ouder. Dat komt onder andere doordat er steeds meer vrouwen van boven de vijftig op de arbeidsmarkt zijn en omdat mensen steeds later met pensioen gaan.

Arbeidsparticipatie ouderen neemt toe

De vergrijzing en de toenemende levensverwachting leiden ertoe dat een steeds groter deel van de bevolking een beroep doet op de AOW en de pensioenvoorzieningen. Daarom zijn in de afgelopen jaren tal van wetwijzigingen en regelgevingen ingevoerd om de arbeidsparticipatie van ouderen te verhogen. Zo zijn regelingen om vervroegd te stoppen met werken afgeschaft en de AOW- en pensioengerechtigde leeftijd verhoogd. In 2013 nam 68 procent van de 50- tot 65-jarigen deel aan de arbeidsmarkt (werkte minimaal 12 uur per week, of was daarnaar op zoek). Dat is een sterke toename ten opzichte van tien jaar geleden, toen de bruto-arbeidsparticipatie nog maar net iets meer dan de helft was. In de jaren tachtig en negentig lag deze zelfs nog onder de 40 procent.

Steeds meer vrouwen, weer meer mannen

De toegenomen arbeidsparticipatie van ouderen komt ook doordat steeds meer vrouwen actief zijn en blijven. In de jaren zeventig en tachtig nam minder dan een op de vijf vrouwen van 50 tot 65 jaar deel aan de arbeidsmarkt. Vanaf begin jaren negentig is de arbeidsparticipatie van vrouwen in deze leeftijdsgroep fors gestegen, tot 56 procent in 2013. Bij mannen in deze leeftijdsgroep daalde de bruto-arbeidsparticipatie van ruim 80 procent begin jaren zeventig naar 56 procent begin jaren negentig. Daarna is de arbeidsparticipatie van oudere mannen gestaag toegenomen, tot 79 procent in 2013.

Vooraf meer 60-plussers

De toegenomen arbeidsparticipatie van oudere mannen is vooral zichtbaar bij 55-plussers, en dan vooral bij 60- tot 65-jarigen. In deze groep steeg deze van 19 procent in 1997 naar 59 procent in 2013. Ook bij oudere vrouwen is de toename het sterkst in de hoogste leeftijdsgroep. Nam in 1997 nog maar 5 procent van de

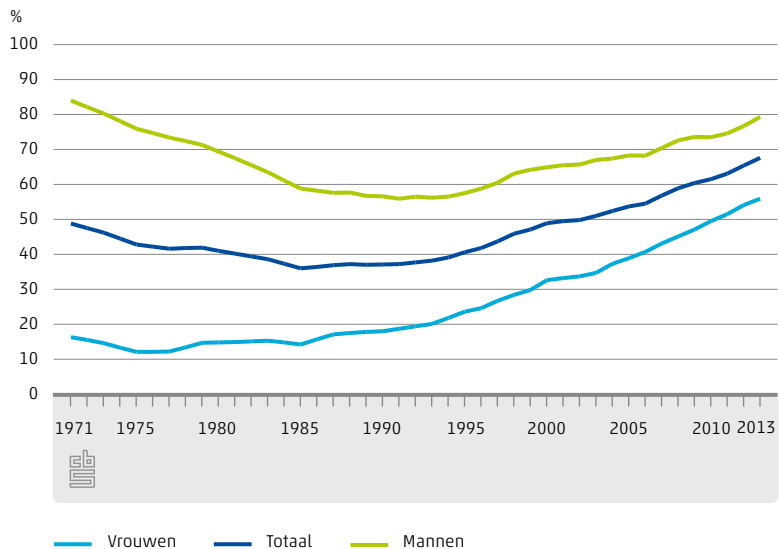
60- tot 65-jarige vrouwen deel aan de arbeidsmarkt, in 2013 was dat met 31 procent zes keer zo hoog.

Participatie vrouwen stijgt per generatie

Bij 50- tot 65-jarige vrouwen speelt de generatie waartoe zij behoren een belangrijke rol in de deelname aan de arbeidsmarkt. In de jongere leeftijdsgroepen begint vanaf de jaren zeventig een sterke toename van de bruto-arbeidsparticipatie. Daardoor hebben jongere generaties vrouwen ook op latere leeftijd een steeds hogere arbeidsparticipatie. Hoe recenter het geboortecohort, hoe hoger de arbeidsparticipatie. Van het cohort vrouwen geboren tussen 1936 en 1940 nam rond hun vijftigste slechts 34 procent deel aan de arbeidsmarkt. Bij de vrouwen geboren tussen 1956 en 1960 was dat met 70 procent twee keer zo hoog. Deze ontwikkeling suggereert dat de arbeidsdeelname van oudere vrouwen nog verder zal toenemen.

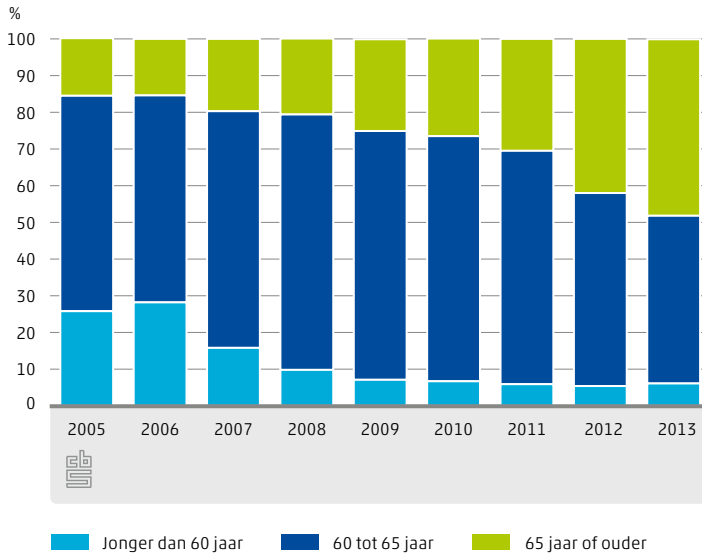
Bij mannen is de invloed van geboortecohort op de arbeidsdeelname kleiner. Er is vooral het effect van langer doorwerken. Van de mannen geboren tussen 1936 en 1940 was slechts 34 procent met 60 jaar nog werkzaam, terwijl

1.1 Bruto-arbeidsparticipatie van personen van 50 tot 65 jaar

2 218 000
werkende 50-plussers in 2013

1.2 Pensioenleeftijd van werknemers

dat voor degenen geboren tussen 1951 en 1955 nog 76 procent was.

Steeds later met pensioen

Tussen 2000 en 2006 was de gemiddelde leeftijd waarop werknemers met pensioen gingen steeds 61 jaar. Vanaf 2007 begon de pensioenleeftijd toe te nemen, om in 2013 uit te komen op 63,9 jaar. Zo daalde het aandeel pensioengangers jonger dan 60 jaar van 28 procent in 2006 tot 6 procent in 2013. Het aandeel dat met 65 jaar of ouder met pensioen gaat is verdrievoudigd tot 48 procent in 2013.

Beroepsbevolking veroudert

Door de naoorlogse geboortegolf en de gestegen arbeidsparticipatie van ouderen groeit het aandeel ouderen in de werkzame beroepsbevolking. De gemiddelde leeftijd is opgelopen van 36 jaar in de jaren negentig tot ruim 41 jaar in 2013. Bij de overheid, in het onderwijs en de landbouw en visserij zijn de werkenden met 44 jaar gemiddeld het oudst. In de commerciële dienstverlening zijn werkenden gemiddeld 40 jaar, waarbij de horeca de laagste leeftijd kent (34 jaar).

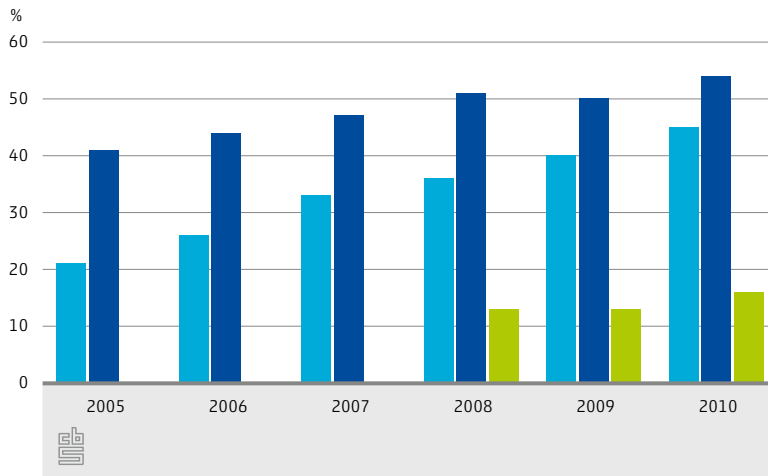
Kortere werkweek

De gemiddelde arbeidsduur van 50-plussers is in de afgelopen twee decennia afgenomen. In 1996 werkten zij gemiddeld nog 37,5 uur per week, in 2013 was dit teruggelopen tot 34,0 uur. De daling komt voor een belangrijk deel door de opmars van deeltijdwerk, vooral het gevolg van het sterk toegenomen aantal werkende vrouwen boven de 50 jaar. Daarnaast werkt de huidige generatie mannen en vrouwen vaker in deeltijd.

Bereid tot langer doorwerken

Rond 2005 begon de politieke en maatschappelijke discussie over het belang van langer doorwerken. Parallel hieraan is de oudere beroepsbevolking gaandeweg ook positiever over langer werken gaan oordelen. Het aandeel oudere werknemers dat zegt tot hun vijftenzestigste te willen doorwerken, steeg van 21 procent in 2005 naar 45 procent in 2010. Ook het aandeel oudere werknemers dat zich hiertoe in staat acht nam toe. De animo om ook ná hun vijftenzestigste te blijven werken was beduidend minder: daarvoor voelde slechts 16 procent van de werknemers.

1.3 Doorwerken tot of na 65 jaar, werknemers van 50 tot 65 jaar

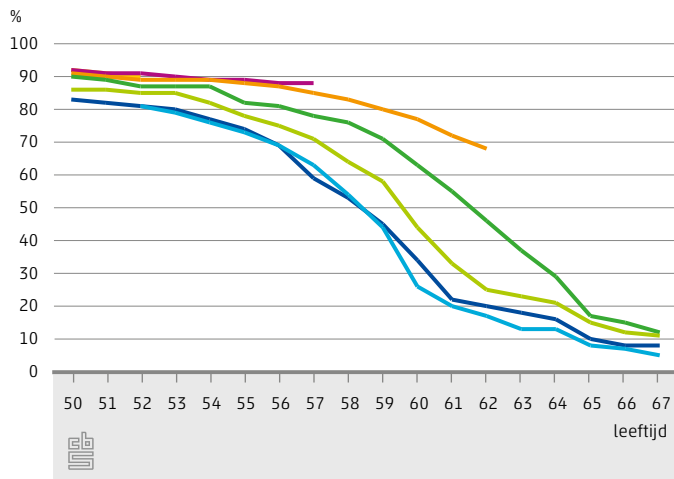
- Door willen werken tot 65 jaar
- Door kunnen werken tot 65 jaar
- Wil na 65e jaar werken

Bron: TNO, CBS.

61% van de 55- tot 60-jarige vrouwen is actief op de arbeidsmarkt in 2013

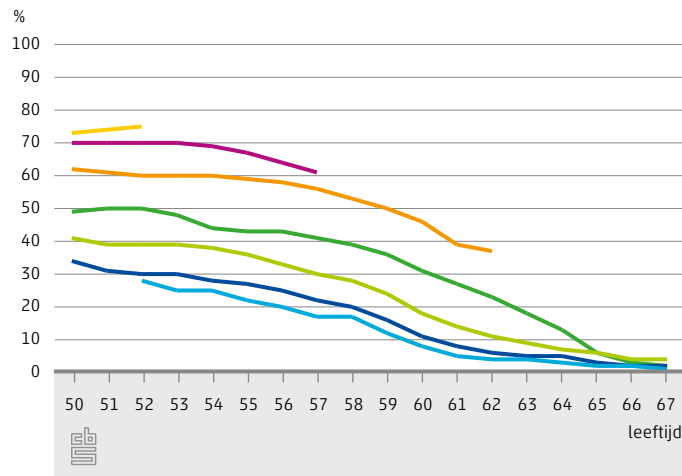

1.4 Bruto-arbeidsparticipatie van mannen naar geboortecohort

1931-1935 1946-1950 1961-1965
 1936-1940 1951-1955
 1941-1945 1956-1960

1.5 Bruto-arbeidsparticipatie van vrouwen naar geboortecohort

1931-1935 1946-1950 1961-1965
 1936-1940 1951-1955
 1941-1945 1956-1960

96 000 werkende
65-plussers in 2013

1.6 Werkzame beroepsbevolking van 50 jaar en ouder naar arbeidsduur

	Arbeidsduur per week			
	totaal	12 tot 20 uur	20 tot 35 uur	35 uur of meer
	x 1 000	%		
Totaal				
1996	992	7	21	71
2013	2 218	10	33	57
Mannen				
1996	716	2	11	87
2013	1 319	4	17	79
Vrouwen				
1996	276	21	49	31
2013	899	19	57	24

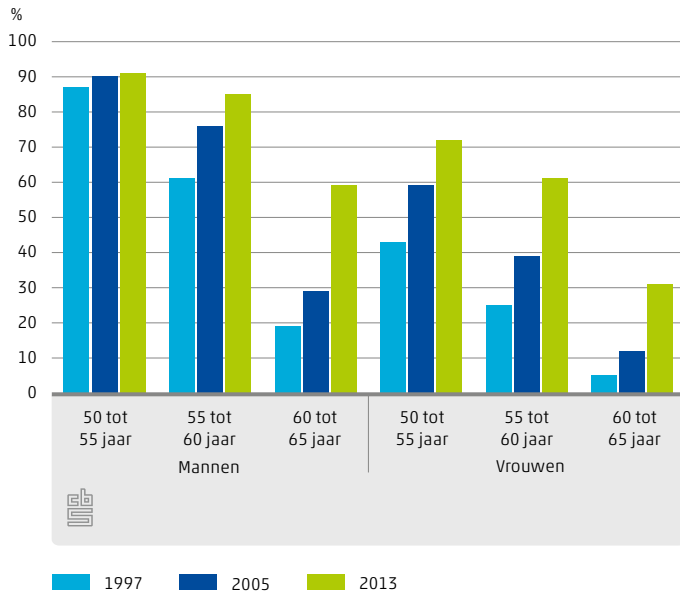
44 jaar zijn werkenden in het onderwijs gemiddeld in 2013

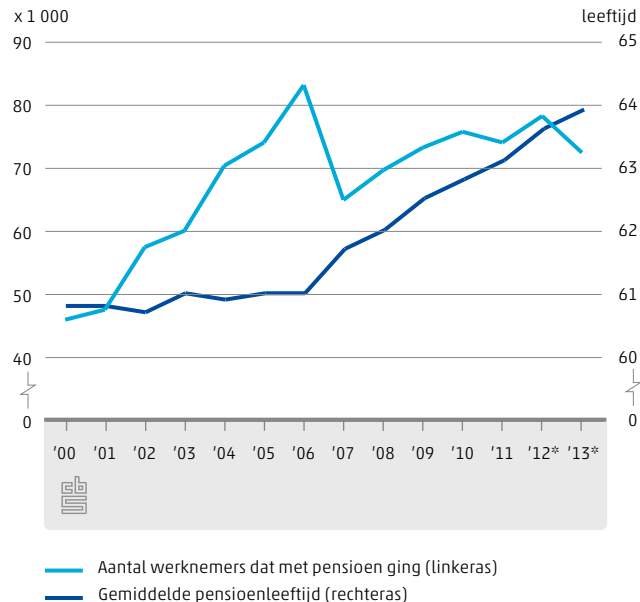
1.7 Gemiddelde leeftijd werkzame beroepsbevolking, 2012

	Werkzame beroepsbevolking	Gemiddelde leeftijd
	x 1 000	jaar
Totaal	7 485	41,4
Landbouw, bosbouw en visserij	176	44,6
Nijverheid en energie	1 393	42,2
waarvan		
industrie	831	42,9
energievoorziening	40	42,1
waterbedrijven en afvalbeheer	37	43,5
bouwnijverheid	474	40,9
Commerciële dienstverlening	3 133	39,8
waarvan		
handel	1 036	38,9
vervoer en opslag	367	42,8
horeca	248	34,4
informatie en communicatie	291	39,5
financiële dienstverlening	234	41,8
verhuur en handel van onroerend goed	67	43,7
specialistische zakelijke diensten	549	41,3
verhuur en overige zakelijke diensten	341	38,7
Niet-commerciële dienstverlening	2 691	42,7
waarvan		
openbaar bestuur en overheidsdiensten	521	44,0
onderwijs	540	44,0
gezondheids- en welzijnszorg	1 299	41,9
cultuur, sport en recreatie	150	42,1
overige dienstverlening	174	41,3

1.8 Bruto-arbeidsparticipatie van personen van 50 tot 65 jaar naar leeftijdsgroep

1.9 Aantal werknemers met pensioen en gemiddelde pensioenleeftijd

30% gebruikt
sociale netwerken

11% plaatst berichten
op chatsite of discussieforum

13% leest
weblogs of houdt ze bij

**Gebruik van sociale media door
65- tot 75-jarige internetgebruikers in 2013**

2. Sociale media

Anno 2013 onderhouden de meeste personen en de helft van de bedrijven in Nederland contacten via sociale media. Ze delen informatie, werken aan hun imago en zoeken werk of medewerkers.

Helft bedrijven gebruikt sociale media

In 2013 gebruikte de helft van de bedrijven sociale media. In 2012 was dat nog 41 procent. Het gebruik hangt samen met de grootte van het bedrijf. Van bedrijven tot 50 werkzame personen gebruikte minder dan de helft sociale media. Bij bedrijven met 250 tot 500 werkzame personen is dat al bijna drie kwart en boven de 500 zelfs 83 procent.

Omdat de activiteiten van bedrijven op sociale media veel effect kunnen hebben op hun imago, stellen bedrijven een formeel beleid op. Daarin worden bijvoorbeeld doelen, regels of procedures vastgesteld. Van de bedrijven die actief zijn op sociale media, heeft 36 procent een dergelijk beleid. Bij de grootste bedrijven varieert dit van 59 tot 65 procent.

Imago en marketing

Bedrijven gebruiken sociale media vooral om hun imago te ontwikkelen en voor de marketing van producten, bijvoorbeeld om te adverteren of nieuwe producten te lanceren. Een ander vaak genoemd doel is het werven van personeel. Meer dan de helft van de bedrijven die actief zijn op sociale media, gebruiken deze voor personeelwerving. Verder zet bijna de helft van de bedrijven sociale media in om de mening van klanten te horen en om vragen te beantwoorden.

Vooral sociale netwerken

De populairste soort sociale media onder bedrijven zijn de sociale netwerken, zoals Facebook, LinkedIn en Yammer. 46 procent van de bedrijven is actief op een of meer van deze netwerken. Blogs en microblogs zoals Twitter worden minder vaak gebruikt; 28 procent van de bedrijven is hierop actief. Bijna een kwart van de bedrijven deelt multimedia zoals filmpjes of foto's via websites als YouTube en Flickr.

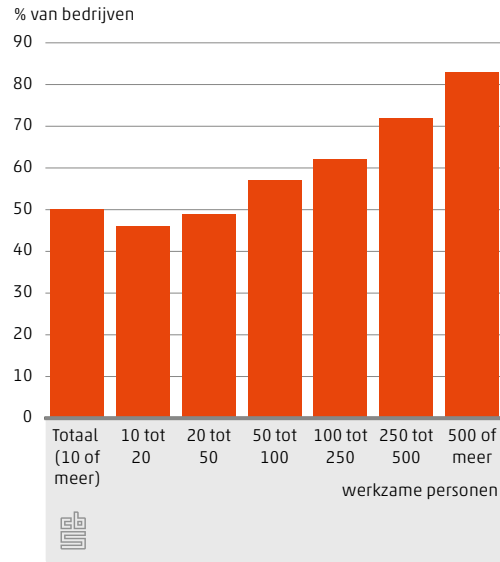
Sector informatie en communicatie

De bedrijfstak met het hoogste aandeel bedrijven dat actief is op sociale media is de Informatie en communicatie, met 81 procent. Ruim drie kwart van de bedrijven in deze bedrijfstak is aanwezig op een sociaal netwerk. Ook is deze bedrijfstak goed vertegenwoordigd op blog- en microblogsites. Bijna 60 procent van de bedrijven is hierop actief. Ook voor bedrijven in de Informatie en communicatie zijn marketing en werken aan het imago de belangrijkste doelen van socialemediagebruik. Verder gebruikt bijna drie kwart van deze bedrijven de sociale media om personeel te werven.

Horeca goed vertegenwoordigd

De horeca is opvallend aanwezig op de sociale media. Waar de horeca vaak achterblijft in cijfers over bijvoorbeeld computergebruik door medewerkers, is hun gebruik van sociale media bovengemiddeld hoog. Twee derde van de horecabedrijven is actief op sociale media. Daarbij zijn de sociale netwerken als Facebook het populairst. Van de horecabedrijven die actief zijn op de sociale media, doet 86 procent dit om aan het imago te werken en voor marketing-

2.1 Gebruik van sociale media naar bedrijfsomvang, 2013

50% van bedrijven
gebruikt sociale media in 2013

2.2 Toepassing van sociale media door bedrijven, 2013

doeleinden. Bijna 70 procent gebruikt de sociale media om vragen te beantwoorden en de mening van klanten te achterhalen.

Vooral sociale netwerken

De bedrijven hebben een groot potentieel publiek. Vrijwel iedereen tussen de 12 en 75 gebruikt internet, en meestal ook een of meer vormen van sociale media. Hieronder vallen berichten op chat-sites of online discussiefora, weblogs lezen of bijhouden en het gebruik van sociale netwerken of chatsites zoals LinkedIn of Facebook. Sociale netwerken zijn het meest gebruikte onderdeel van sociale media in Nederland. Van de internetters is 71 procent actief op een sociaal netwerk, post 30 procent wel eens iets op chatsites of discussiefora en leest of schrijft 23 procent wel eens weblogs. De percentages over socialemediagebruik gaan over 12- tot 75-jarigen met internetgebruik in de afgelopen drie maanden.

Meer 45-plussers op sociale netwerken

Het aandeel gebruikers van niet-professionele netwerk- en chatsites, zoals Facebook en Twitter, is met 88 procent het hoogste onder

67% van horecabedrijven
actief op sociale media in 2013

jongeren (12 tot 25 jaar). Dat percentage is even hoog als in 2011.

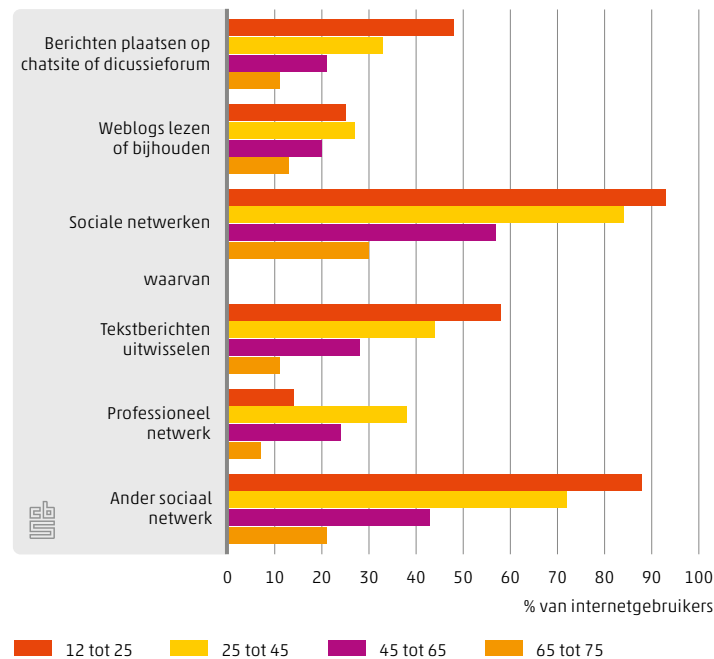
Onder 45-plussers worden deze netwerken echter steeds meer gebruikt. De stijging is het grootst bij 45- tot 65-jarigen, van 29 procent in 2011 tot 43 procent van de internetters in 2013. Het aandeel sociale netwerkers onder ouderen tussen de 65 en 75 jaar nam toe van 15 naar 21 procent.

Een vergelijkbaar aandeel mannen als vrouwen gebruikt sociale netwerken. Mannen zijn echter vaker actief op professionele, vrouwen vaker op andere sociale netwerken.

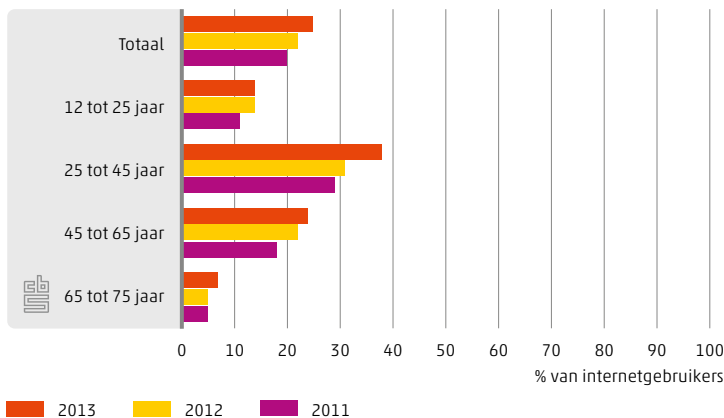
Professionele sociale netwerken

Professionele sociale netwerken zijn vooral populair bij de werkzame beroepsbevolking: 33 procent van de 15- tot en met 65-jarigen maakt er gebruik van. In de groep tussen de 25 en 45 jaar is het grootste aandeel (38 procent) van de internetters actief op deze netwerken. Hier is het gebruik tussen 2011 en 2013 ook het meest gestegen, van 29 naar 38 procent. Bij de overige leeftijdsgroepen is een lichte stijging te zien. Vooral hoger opgeleiden zitten op professionele netwerken, met 49 procent. Bij

2.3 Gebruik van sociale media naar leeftijd, 2013

2.4 Gebruik van professionele sociale netwerken

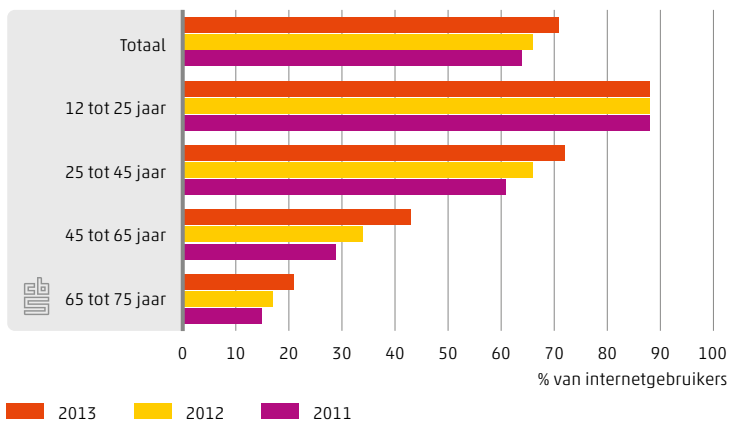

middelbaar en lager opgeleiden is dat aandeel met 20 en 6 procent aanzienlijk lager.

Nederland boven EU-gemiddelde

Nederland scoort in de Europese Unie bovengemiddeld op socialemediagebruik. Waar in de EU gemiddeld 43 procent van alle mensen tussen de 16 en 75 jaar gebruik maakt van chatsites, is dit in Nederland 55 procent. Dit aandeel is ook hoger dan in onze buurlanden België en Duitsland. In de EU heeft Denemarken met 64 procent het hoogste en Italië met 32 procent het laagste aandeel gebruikers van sociale netwerken zoals Facebook en Twitter.

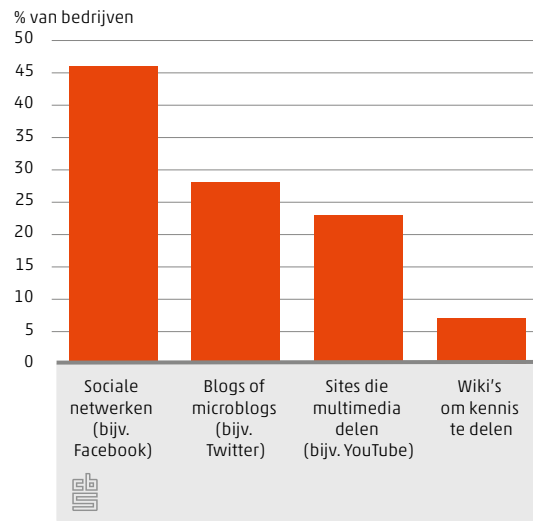
2.5 Gebruik van overige sociale netwerken, zoals Facebook

2.6 Gebruik van typen sociale media naar bedrijfstak, 2013

	Sociale netwerken (bijv. Facebook)	Blogs of microblogs (bijv. Twitter)	Sites die multimedia delen (bijv. YouTube)	Wiki's om kennis te delen
	% van bedrijven			
Totaal	46	28	23	7
Industrie	33	19	23	5
Energie, water, afvalbeheer	42	22	26	12
Bouwnijverheid	31	13	14	3
Handel	43	25	21	5
Vervoer en opslag	27	16	12	4
Horeca	67	36	26	4
Informatie en communicatie	76	59	50	32
Financiële dienstverlening	40	30	21	13
Verhuur en handel van onroerend goed	55	49	30	3
Specialistische zakelijke diensten	62	40	30	14
Verhuur en overige zakelijke diensten	49	32	23	6
Gezondheids- en welzijnzorg	49	33	26	7

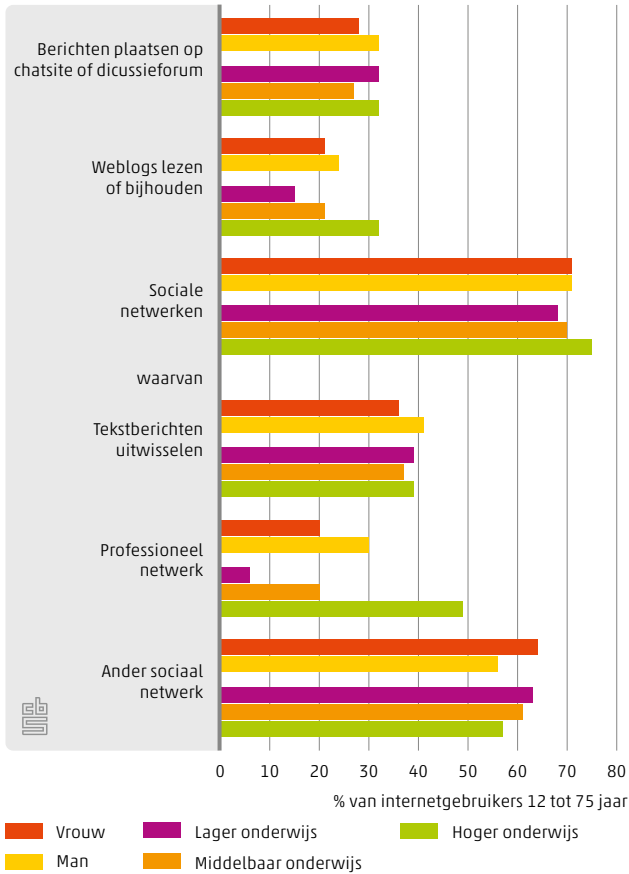
2.7 Soort sociale media gebruikt door bedrijven, 2013

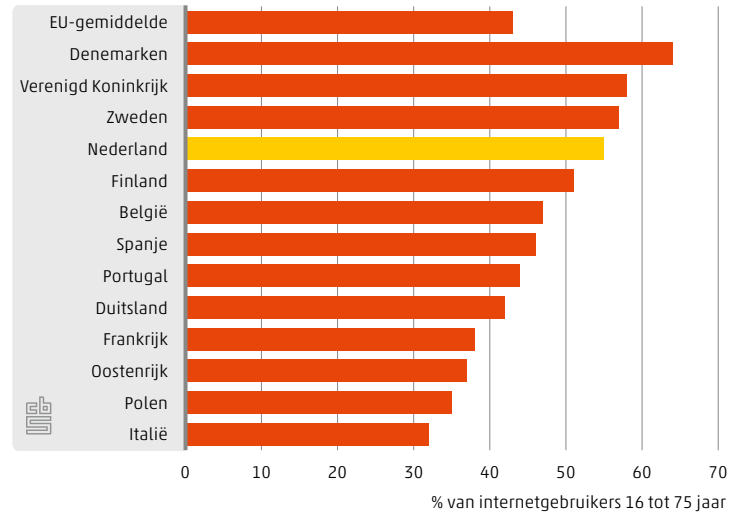
38% van 25- tot 45-jarigen
op professioneel netwerk

2.8 Gebruik van sociale media naar opleidingsniveau en geslacht, 2013

2.9 Gebruik van andere sociale netwerken in de EU, 2013

30% van 65- tot 75-jarigen
gebruikt sociaal netwerk

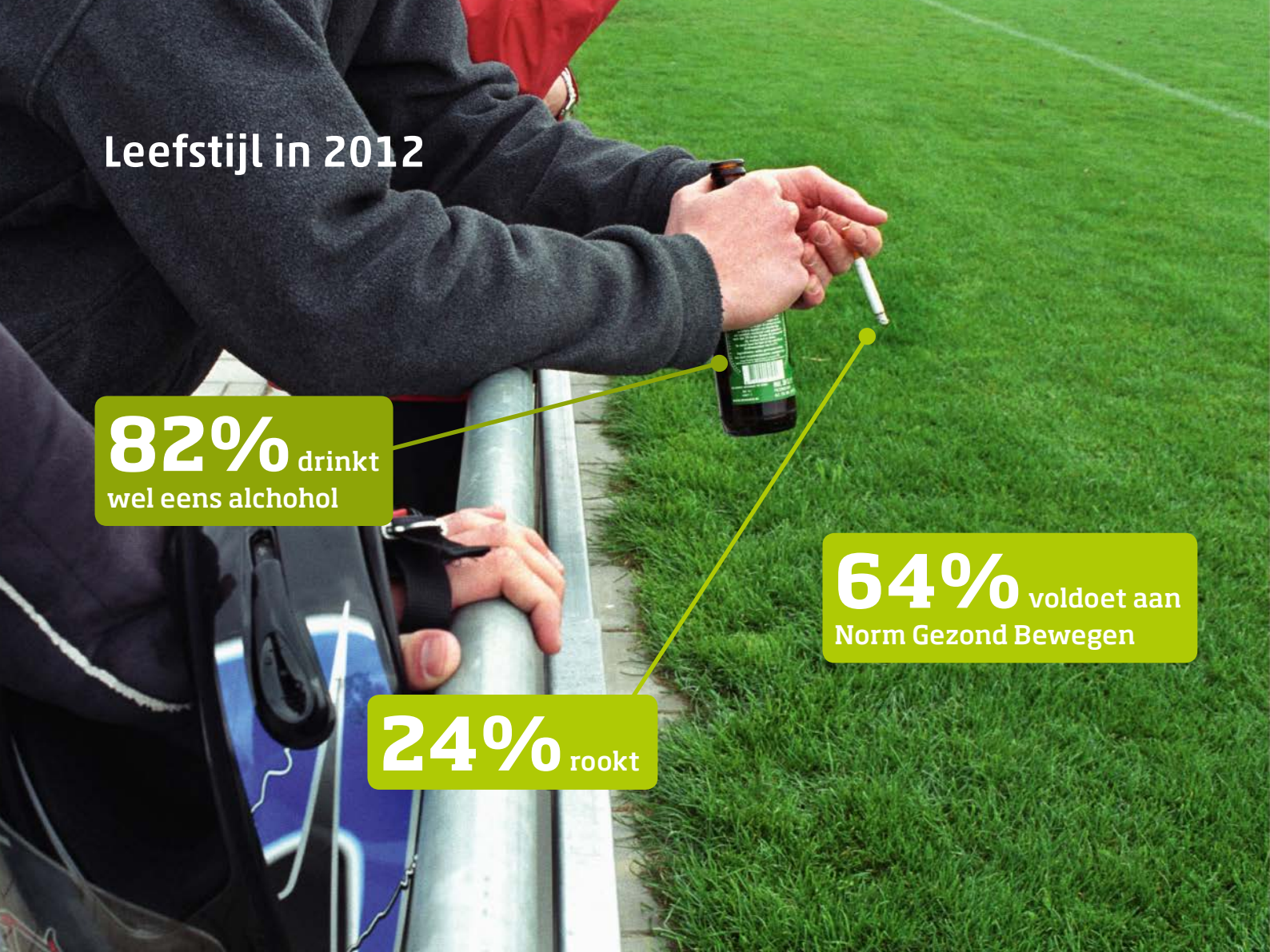

Leefstijl in 2012

82% drinkt
wel eens alcohol

24% rookt

64% voldoet aan
Norm Gezond Bewegen

3. Leefstijl

Jongeren en ouderen hebben vaak een verschillende leefstijl als we kijken naar alcoholgebruik, roken, overgewicht en bewegen. De ene groep leeft niet per definitie gezonder dan de andere. Jongeren drinken over het algemeen meer alcohol, maar ouderen hebben vaker overgewicht.

Mannen drinken vaker veel alcohol

Ruim acht op de tien volwassenen drinkt wel eens alcohol, gemiddeld bijna achtenhalf glas per week. Maar niet iedereen drinkt even vaak en even veel. Als mensen minstens eens per week op één dag minimaal zes (mannen) of vier (vrouwen) glazen alcohol drinken worden ze gezien als een zware drinker. In 2012 was 14 procent van de mannen een zware drinker, twee keer zo veel als vrouwen.

Ook overmatig drinken komt meer bij mannen (10 procent) voor dan bij vrouwen (6 procent). Mannen die meer dan 21, en vrouwen die meer dan 14 glazen per week drinken, zijn overmatige drinkers.

Kwart jonge mannen is een zware drinker

Van de jonge mannen tussen de 19 en 30 jaar is een kwart een zware drinker en 13 procent een overmatige drinker. Bij jonge vrouwen is dit met 12 en 6 procent veel lager. Alcohol drinken hoort voor jongeren bij het weekend; bijna de helft van de jongeren drinkt doordeweeks niet. Een op de zeven drinkt helemaal niet.

Jongeren zijn vaker zware drinkers dan ouderen. Ouderen zijn weer wat vaker overmatige drinkers, vooral de groep tussen de 50 en 75 jaar. Van hen is meer dan 10 procent een overmatige drinker. Onder dertigers, veertigers en 75-plussers zijn minder overmatige drinkers te vinden, en naar verhouding ook weinig zware drinkers.

In verstedelijkte gebieden wonen relatief veel zware en overmatige drinkers. Maar de steden hebben ook een hoger aandeel niet-drinkers dan de minder verstedelijkte gebieden. Dit komt voornamelijk doordat er in de grote steden relatief veel moslims wonen, die over het

algemeen geen alcohol drinken. Onder jongeren is het aandeel zware drinkers in plattelandsgebieden hoger dan in steden.

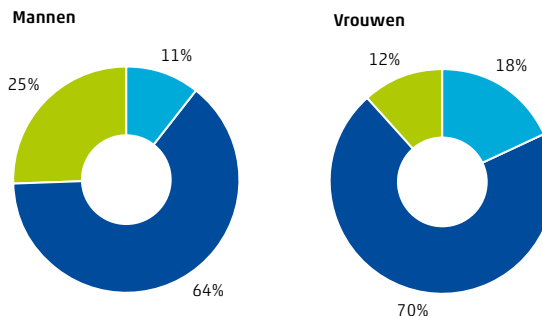
Meer kinderen met overgewicht

Bij overgewicht geldt over het algemeen: hoe jonger, hoe minder overgewicht. Van de kinderen onder de twaalf is 12 procent te dik. Bij jongeren tussen 16 en 20 jaar is dit opgelopen tot 15 procent. Van de 65- tot 75-jarigen heeft ruim 60 procent overgewicht, van wie 17 procent ernstig overgewicht (obesitas). Het aandeel kinderen van vier tot twintig jaar met overgewicht is de afgelopen decennia licht gestegen. In het begin van de jaren tachtig had 8 à 9 procent van deze leeftijdsgroep overgewicht, de laatste jaren is dat ongeveer 13 procent. Bijna 3 procent van de kinderen onder de twintig had in 2012 ernstig overgewicht. Overgewicht komt even vaak voor bij jongens als bij meisjes.

Vaakst overgewicht bij Turkse Nederlanders

Het aandeel volwassenen met overgewicht verschilt per herkomstgroepering. In 2012 had 48 procent van de autochtone volwassen bevolking overgewicht, van wie 12 procent

3.1 Alcoholconsumptie 19- tot 30-jarigen, 2012

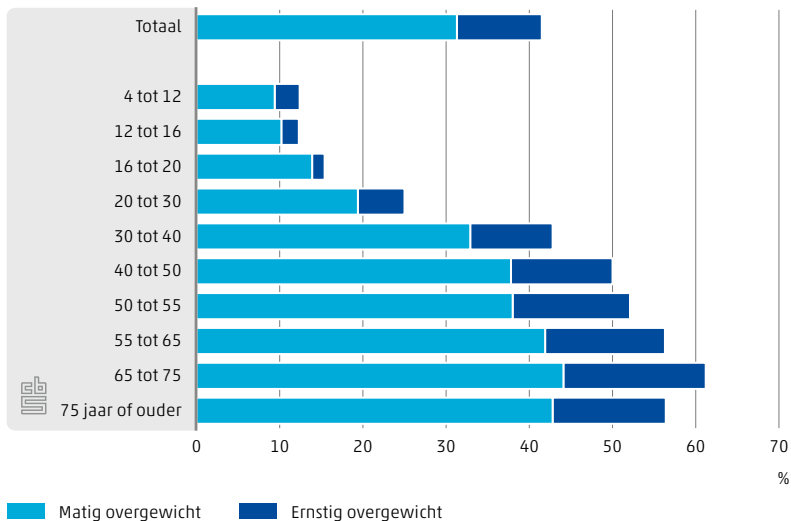
- Drinkt geen alcohol
- Drinkt alcohol, maar niet zwaar
- Zware drinker

Bron: Gezondheidsmonitor GGD'en, CBS en RIVM.

7% van de 65- tot 75-jarigen is een zware drinker

3.2 Overgewicht naar leeftijd, 2012

obesitas. In de Turkse herkomstsgroepering ligt dit aanzienlijk hoger: 62 procent heeft overgewicht, van wie bijna een kwart obesitas. Overgewicht komt ook vaak voor bij volwassenen van Marokkaanse en Antilliaanse herkomst.

Mannen vaker overgewicht

Mannen hebben vaker overgewicht dan vrouwen, maar vrouwen hebben juist weer vaker ernstig overgewicht. Turkse, Marokkaanse en Antilliaanse vrouwen hebben meer dan gemiddeld te kampen met ernstig overgewicht. Dat geldt ook voor Turkse en Antilliaanse mannen. Van de mannen met Marokkaanse herkomst heeft ruim 10 procent obesitas, een even groot aandeel als onder autochtone mannen.

Kwart van 16-plussers rookt

Het aandeel rokers in Nederland neemt al jaren af. In 1989 rookte nog ruim een derde van de bevolking van 16 jaar of ouder. In 2012 is dit teruggelopen tot 24 procent. De overheid heeft hier aan bijgedragen, bijvoorbeeld door ontmoediging via accijnsverhoging. In de afgelopen tien jaar is de prijs van sigaretten verdubbeld.

12% van de 4- tot 12-jarigen
is te zwaar

Van de jongeren tussen twaalf en zestien jaar zegt 5 procent wel eens te hebben gerookt en 3 procent zegt dagelijks te roken. Van de zestien- tot twintigjarigen rookt ruim een kwart wel eens. Vooral door twintigers wordt gerookt. Vanaf dertig jaar neemt het aandeel rokers af.

Rokers roken gemiddeld tien sigaretten per dag. Meer mannen dan vrouwen roken, maar per dag roken ze evenveel sigaretten.

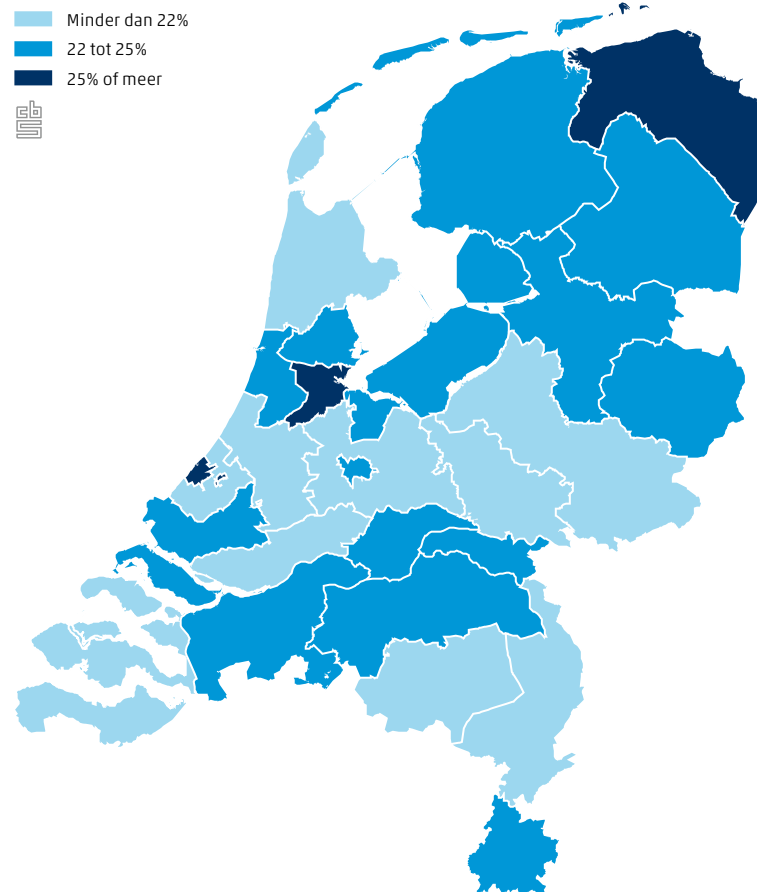
Meer rokers in stedelijke gebieden

Het aandeel rokers in Nederland is het hoogst in de meest stedelijke gebieden (GGD-regio's Amsterdam, Rotterdam, Haaglanden en Utrecht), in het noorden (Groningen, Friesland, Drenthe) en in Twente en Zuid-Limburg. Het minst wordt er gerookt in de regio's Noord- en Oost-Gelderland, Zuid-Holland-Zuid en Limburg-Noord.

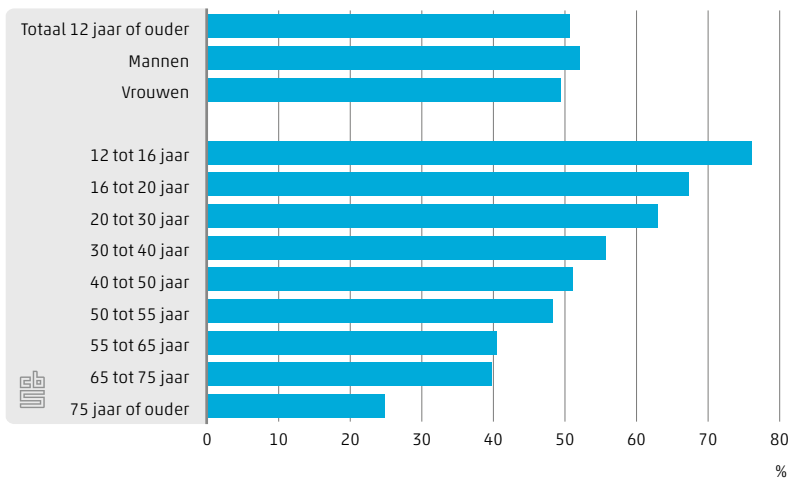
Minder sporten naarmate leeftijd stijgt

Bij een gezonde leefstijl hoort voldoende beweging. Ruim de helft van de Nederlanders van twaalf jaar of ouder sport minimaal een uur per week. Het aandeel sporters neemt af met de leeftijd. Van de jongeren tussen de twaalf en

3.3 Rokers onder bevolking vanaf 19 jaar naar GGD-regio, 2012

3.4 Minimaal 1 uur per week sporten, 2012

zestien jaar sport 76 procent minimaal een uur per week. Onder dertigers is dit nog maar 56 procent en onder veertigers 51 procent.

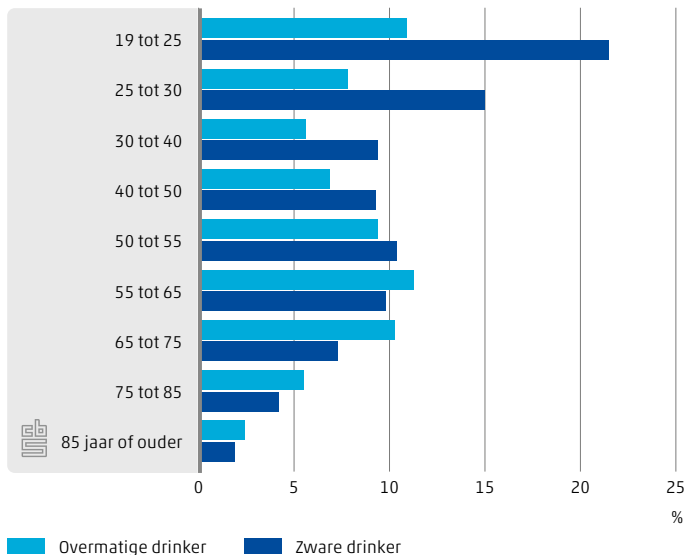
Om te meten of mensen voldoende bewegen is de Nederlandse Norm Gezond Bewegen opgesteld. Per leeftijdsgroep verschilt het aantal uren en de intensiteit waarmee men moet bewegen om aan deze norm te voldoen. In 2012 voldeed 64 procent van de Nederlanders van twaalf jaar of ouder aan de Norm Gezond Bewegen. Mannen kwamen met 66 procent vaker aan voldoende beweging dan vrouwen (61 procent).

Jongeren halen minder vaak de Norm Gezond Bewegen dan ouderen. Voor jongeren zijn de eisen om aan deze norm te voldoen ook zwaarder.

51% van de veertigers sport minimaal een uur per week

3.5 Zware en overmatige drinkers van alcohol naar leeftijd, 2012

Bron: Gezondheidsmonitor GGD'en, CBS en RIVM.

3.6 Alcoholconsumptie naar leeftijd en stedelijkheid, 2012

	Stedelijkheid				
	niet	weinig	matig	sterk	zeer sterk
Totaal (19 jaar of ouder)					
Drinkt niet	15,7	15,4	16,7	17,8	22,5
Zware drinker	11,2	10,9	9,6	9,5	11,6
Jongeren (19 tot 30 jaar)					
Drinkt niet	10,6	11,4	13,5	14,1	17,6
Zware drinker	22,7	20,9	17,7	15,3	19,8
Ouderen (50 tot 75 jaar)					
Drinkt niet	15,2	14,5	15,9	16,9	23,4
Zware drinker	8,8	9,5	8,8	9,1	9,6

Bron: Gezondheidsmonitor GGD'en, CBS en RIVM.

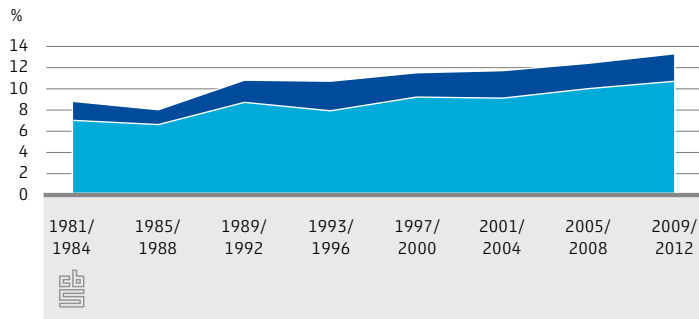
22,5% van de inwoners
van grote steden drinkt niet

3.7 Overgewicht onder volwassenen (vanaf 19 jaar) naar herkomst, 2012

	Totaal overgewicht		Ernstig overgewicht	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
	%			
Autochtoon	53	43	11	13
Westers allochtoon	54	42	13	13
Niet-westers allochtoon	55	49	14	19
waarvan				
Marokko	60	61	10	25
Turkije	66	58	21	27
Suriname	52	50	14	19
Ned. Antillen en Aruba	58	54	17	23
Overig niet-westers	48	39	11	12

Bron: Gezondheidsmonitor GGD'en, CBS en RIVM.

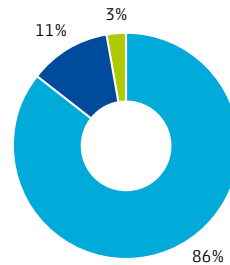
3.9 Overgewicht onder bevolking vanaf 4 jaar

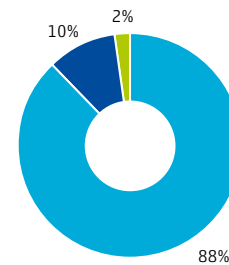
Matig overgewicht Ernstig overgewicht

3.8 Overgewicht, 2012

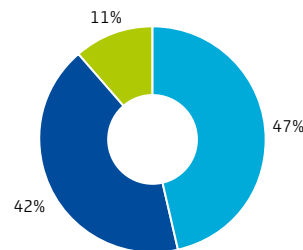
Jongens (4 tot 20 jaar)

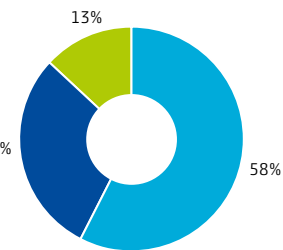
Meisjes (4 tot 20 jaar)

Mannen (20 jaar of ouder)

Vrouwen (20 jaar of ouder)

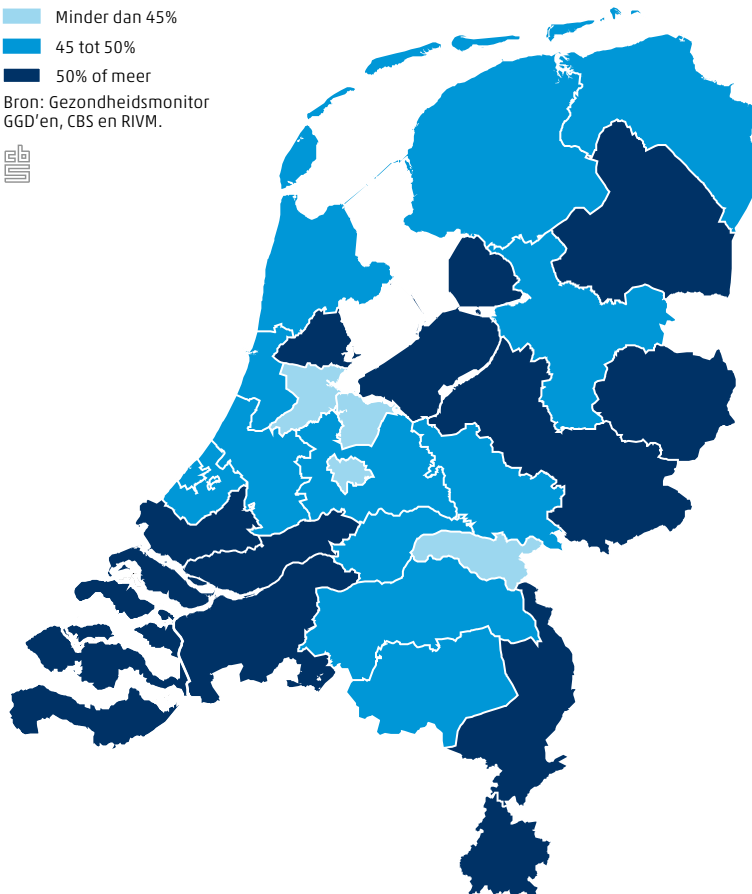

Geen overgewicht
Matig overgewicht
Ernstig overgewicht

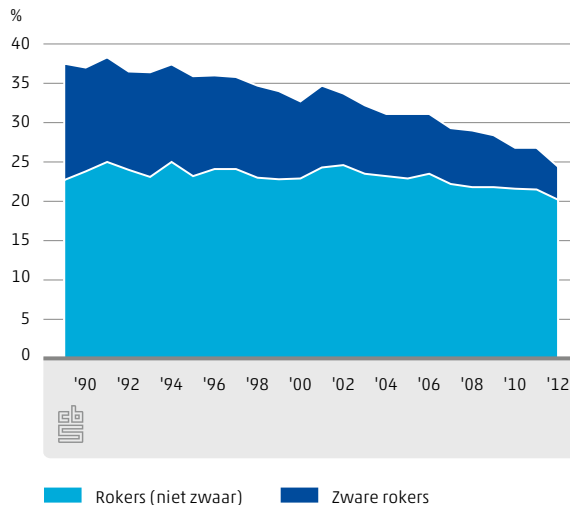

3.10 Overgewicht onder bevolking vanaf 19 jaar naar GGD-regio, 2012

■ Minder dan 45%
■ 45 tot 50%
■ 50% of meer
 Bron: Gezondheidsmonitor GGD'en, CBS en RIVM.

3.11 Rokers onder bevolking (16 jaar of ouder)

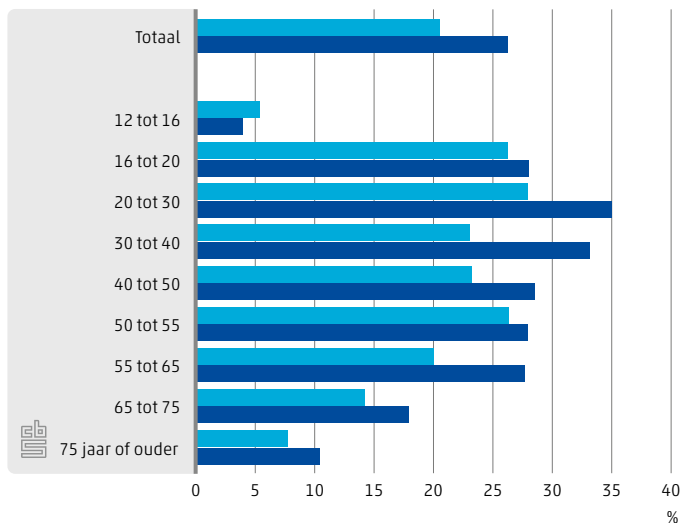
29% van de laag opgeleiden (basisonderwijs) rookt

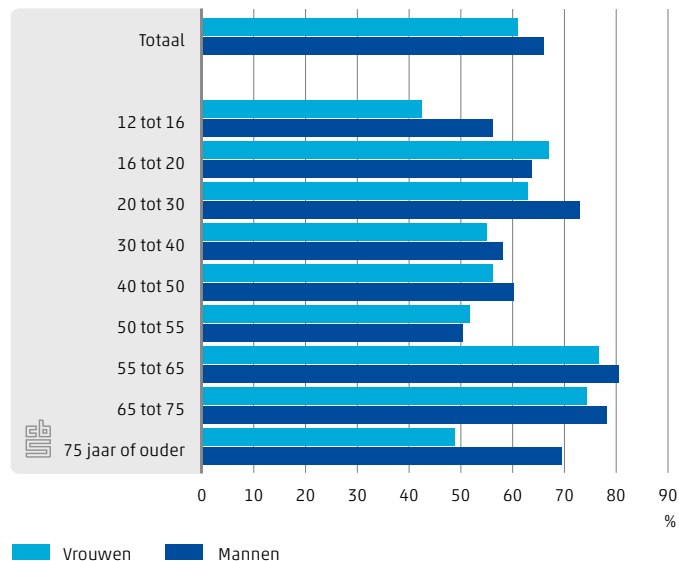
16% van de universitair opgeleiden rookt

3.12 Rokers naar leeftijd en geslacht, 2012

3.13 Aandeel dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen, 2012

31% van de
twintigers rookt

57% van de mensen met obesitas
voldoet aan de Norm Gezond Bewegen

Moeders zonder betaald werk 2010/2012

39%

met 1 baby en 2 of meer oudere kinderen

22%

met 1 baby en 1 ouder kind

17%

met 1 baby

4. Arbeid en sociale zekerheid

Verdere daling werkgelegenheid

De werkgelegenheid is in 2013 verder afgenomen. Het aantal banen van werknemers nam met 136 duizend af tot 7,7 miljoen. Vooral in de zorg en in de bouw liep de werkgelegenheid terug. Ook het aantal vacatures daalde: eind 2013 stonden er 95 duizend vacatures open, 16 duizend minder dan een jaar eerder.

Werkloosheid vooral in eerste halfjaar hoger

De werkloosheid steeg in 2013 met 149 duizend tot gemiddeld 656 duizend personen. Vooral in de eerste zeven maanden van 2013 liep de werkloosheid snel op. In de laatste drie maanden van 2013 daalde de werkloosheid doordat meer mensen zich terugtrokken van de arbeidsmarkt.

Meer mensen met WW of bijstand

Het beroep op de werkloosheidswet (WW) is in 2013 fors gestegen. Eind juni 2013 ontvingen 379 duizend personen WW, ruim 100 duizend meer dan een jaar eerder. Ook het aantal personen dat van bijstand afhankelijk is nam

toe. Halverwege 2013 ontvingen 402 duizend personen bijstand.

Ziekteverzuim historisch laag

Het ziekteverzuim van werknemers in Nederland is in 2013 gedaald tot 3,9 procent. Dat betekent dat per duizend werknemers er 39 ziek zijn. Dit is het laagste verzuimpercentage sinds midden jaren negentig. In juni 2013 kregen 781 duizend personen een uitkering vanwege arbeidsongeschiktheid, vrijwel evenveel als in 2012.

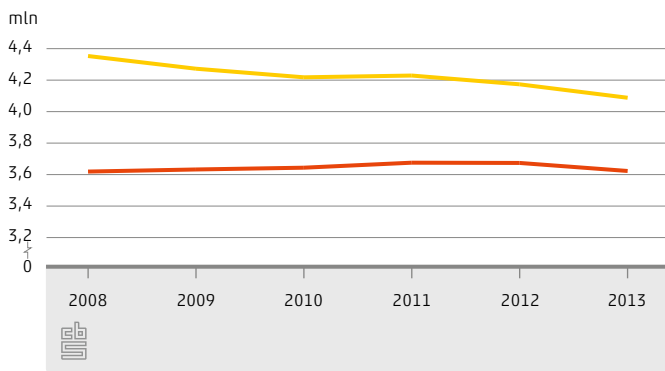
Cao-lonen blijven achter bij inflatie

In 2013 zijn de cao-lonen met gemiddeld 1,3 procent gestegen. Dat is iets minder dan in 2012, toen de lonen nog 1,4 procent hoger waren dan het jaar ervoor. De inflatie was in 2013 met 2,5 procent bijna twee keer zo hoog als de cao-loonstijging.

4.1 Werkgelegenheid, 2013*

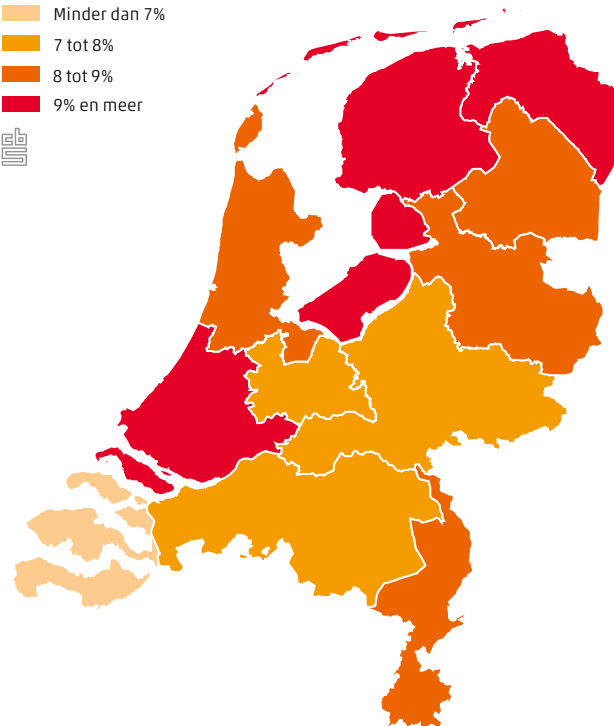
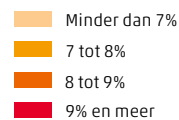
	Totaal	Werk-nemers	Zelf-standigen
	1 000 personen		
Werkzame personen waarvan in	8 592	7 300	1 292
landbouw, bosbouw en visserij	220	99	122
nijverheid (geen bouw) en energie	896	842	54
bouwnijverheid	444	321	122
handel, vervoer en horeca	2 171	1 909	262
informatie en communicatie	261	227	34
financiële dienstverlening	249	242	8
verhuur en handel van onroerend goed	68	60	8
zakelijke dienstverlening	1 355	1 176	178
overheid en zorg	2 298	2 195	102
cultuur, recreatie, overige diensten	630	228	402

4.2 Banen van werknemers

— Vrouwen — Mannen

4.3 Werkloosheid naar provincie, 2013

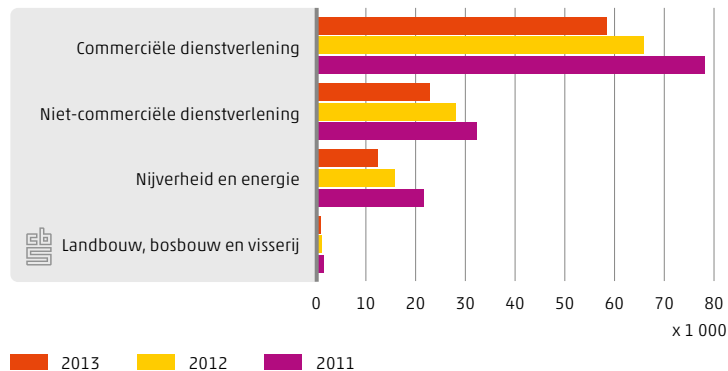
4.4 Werkloosheid

	2011	2012	2013
	% van de beroepsbevolking		
Totaal	5,4	6,4	8,3
Mannen	5,2	6,3	8,2
Vrouwen	5,6	6,6	8,4
15 tot 25 jaar	9,8	12,6	15,9
25 tot 35 jaar	5,5	6,5	8,2
35 tot 45 jaar	4,4	5,4	6,9
45 tot 55 jaar	4,6	5,2	6,7
55 tot 65 jaar	5,0	5,8	7,8
Autochtonen	4,2	5,0	6,7
Westerse allochtonen	7,1	8,2	10,2
Niet-westerse allochtonen	13,1	15,5	18,6

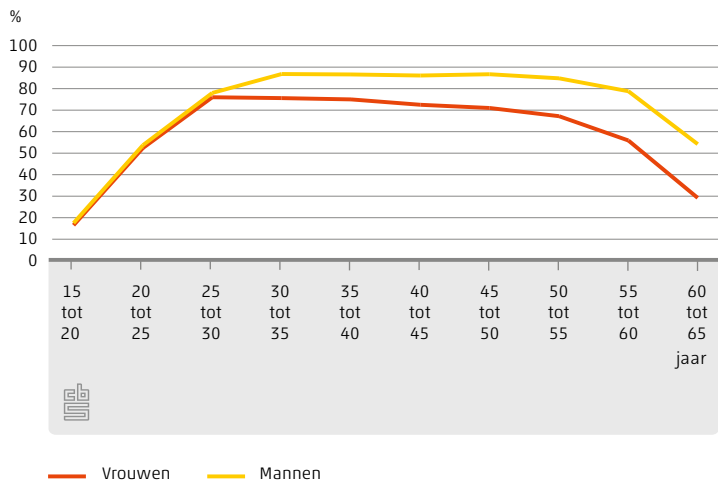

36% van de werkenden
in 2013 is hoogopgeleid

4.5 Openstaande vacatures

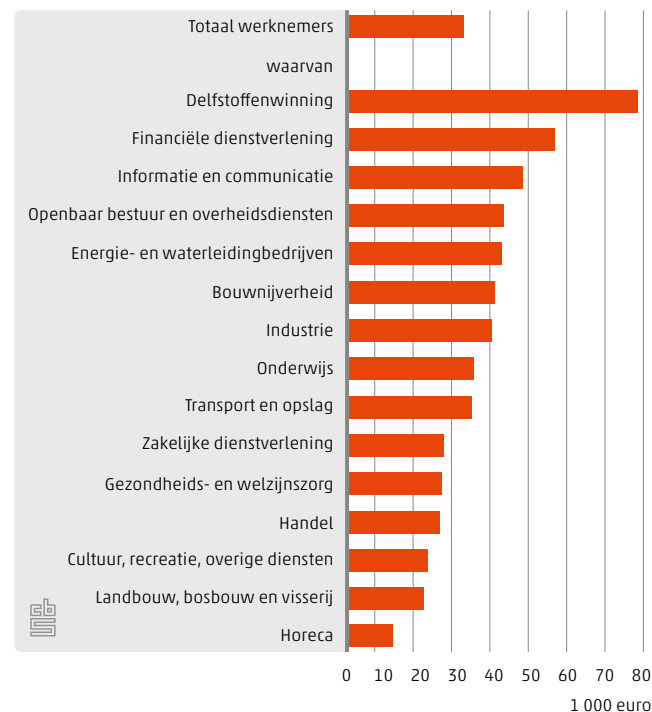
4.6 Netto-arbeidsparticipatie, 2013

4.7 Cao-lonen van werknemers

	2011	2012	2013
	% mutatie t.o.v. jaar eerder		
Totaal (bruto uurloon incl. bijzondere beloningen)	1,1	1,4	1,3
waarvan			
landbouw, bosbouw en visserij	1,5	1,2	1,4
delfstoffenwinning	.	.	.
industrie	1,2	1,8	1,6
energie- en waterleidingbedrijven	1,3	1,3	1,7
bouwnijverheid	0,8	1,8	1,2
handel	1,3	1,5	0,9
horeca	1,2	0,9	1,1
vervoer, informatie en communicatie	1,9	1,4	1,9
financiële dienstverlening	0,9	1,2	1,5
zakelijke dienstverlening	1,4	1,5	1,5
openbaar bestuur en overheidsdiensten	0,0	1,0	.
onderwijs	0,1	.	.
gezondheids- en welzijnszorg	1,6	1,7	1,8
cultuur, recreatie, overige diensten	1,3	1,3	1,4

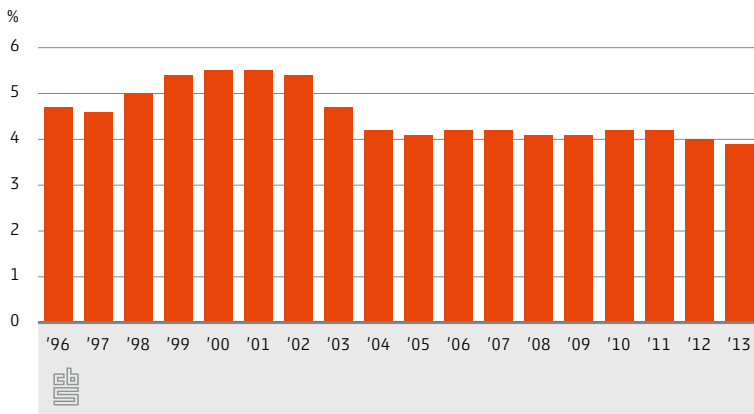
4.8 Gemiddeld verdiend jaarloon per baan, 2012

1 215 000 werknemers
hebben een flexibele arbeidsrelatie in 2013

4.9 Ziekteverzuim werknemers

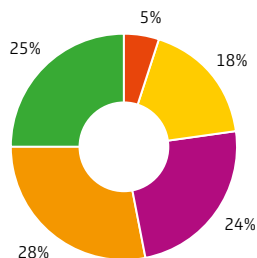

4.10 Personen met een uitkering, 30 juni

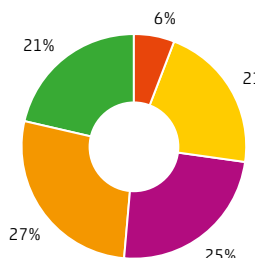
	2011*	2012*	2013*
	x 1 000		
Arbeidsongeschiktheid	776	782	781
waarvan			
Wajong	200	211	223
WAO	441	412	378
WAZ	25	22	19
WIA	117	145	170
Werkloosheid (WW)	243	277	379
Bijstand	365	371	402
IOAW	14	14	17
IOAZ	2	2	2
Kinderbijslag	1 942	1 939	1 932
Nabestaandenwet	93	81	71
AOW	2 947	3 076	3 167

4.11 Personen met een uitkering, juni 2013

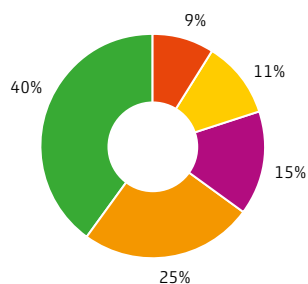
WW
(totaal 379 dzd)

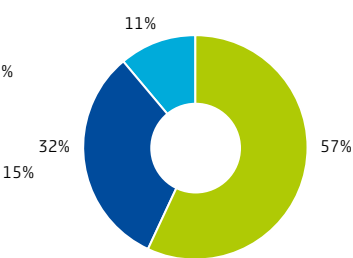
Bijstand
(totaal 402 dzd)

Arbeidsongeschiktheid
(totaal 781 dzd)

AOW
(totaal 3,2 mln)

13 719

organisatieadviesbureaus

Startende bedrijven in 2013

5 396 haar- en
schoonheidverzorging

8 055

webwinkels

5. Bedrijven

Aantal bedrijven toegenomen

Op 1 januari 2014 waren er 40 duizend bedrijven meer dan een jaar eerder. In bijna alle sectoren nam het aantal bedrijven toe, alleen in de landbouw daalde het. De groei was het grootst in de sector specialistische zakelijke diensten, waar er in 2013 per saldo 10 duizend bedrijven bij kwamen.

Relatief meer eenmanszaken

Van alle rechtsvormen is het aantal eenmanszaken sinds 2007 het snelst gegroeid. Toen was net iets meer dan de helft van alle bedrijven een eenmanszaak, op 1 januari 2014 is dat opgelopen tot ruim 60 procent. In het onderwijs is in 2014 ruim 80 procent een eenmanszaak. In de financiële dienstverlening is de bv veruit de meest voorkomende rechtsvorm.

Recordaantal faillissementen

Het aantal faillissementen heeft in 2013 opnieuw een recordhoogte bereikt. Het aantal van 12,3 duizend was 10 procent hoger dan in 2012.

Wel was het aantal faillissementen in de tweede helft van het jaar kleiner dan in de eerste helft. Bij de bedrijven (excl. eenmanszaken) werden de meeste faillissementen uitgesproken in de handel en bouw. Er waren in 2013 iets minder faillietverklaringen in de sector verhuur en handel in onroerende goederen. Ook gingen minder financiële dienstverleners failliet.

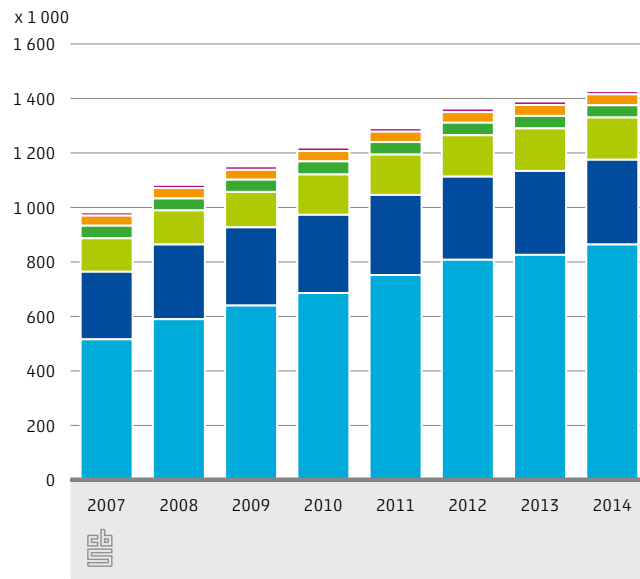
Telewerken hangt samen met grootte

In bijna twee derde van de bedrijven met tien of meer werkzame personen hebben medewerkers de mogelijkheid te telewerken. Daarbij hebben zij van buiten het bedrijf toegang tot de ICT-systemen. Het aandeel bedrijven dat telewerken faciliteert varieert van 54 procent van de kleinere bedrijven tot ruim 90 procent van de grootste bedrijven. Niet alle werk leent zich voor telewerken. Vooral in de informatie- en communicatiesector en de financiële en zakelijke dienstverlening is telewerken ingeburgerd: 40 tot 60 procent van de medewerkers doet daar aan telewerken.

5.1 Aantal bedrijven op 1 januari

	2012	2013	2014
	x 1 000		
Totaal	1 362,8	1 388,0	1 428,0
Landbouw, bosbouw en visserij	71,2	70,7	70,6
Delfstoffenwinning	0,3	0,4	0,4
Industrie	55,2	55,5	56,5
Energievoorziening	0,8	0,8	0,9
Waterbedrijven en afvalbeheer	1,3	1,2	1,3
Bouwnijverheid	139,7	139,3	140,6
Handel	214,9	212,9	213,1
Vervoer en opslag	33,0	33,5	34,2
Horeca	48,4	48,8	49,9
Informatie en communicatie	68,1	70,3	73,6
Financiële dienstverlening	76,8	77,6	78,3
Verhuur en handel van onroerend goed	32,4	32,7	32,7
Specialistische zakelijke diensten	256,1	265,5	276,0
Verhuur en overige zakelijke diensten	55,4	56,8	58,6
Openbaar bestuur en overheidsdiensten	0,8	0,8	0,8
Onderwijs	47,9	51,7	56,1
Gezondheids- en welzijnzorg	99,1	104,0	111,7
Cultuur, recreatie en overige diensten	161,4	165,6	172,8

5.2 Aantal bedrijven op 1 januari, naar rechtsvorm

- Eenmanszaak
- Besloten vennootschap (bv)
- Vennootschap onder firma (vof)
- Maatschap, samenwerking
- (Coöperatieve) vereniging of stichting
- Overige

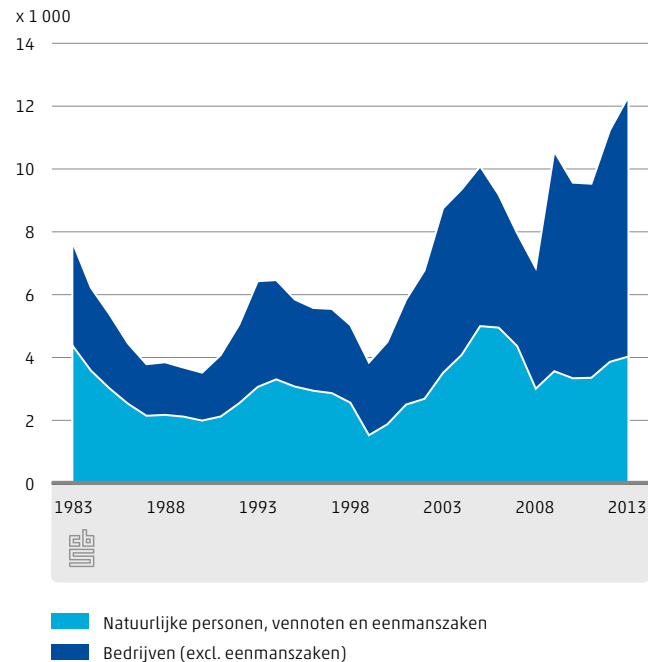
40 000 bedrijven
kwamen er per saldo bij in 2013

5.3 Uitgesproken faillissementen

	2011	2012	2013
Totaal	9 531	11 235	12 306
Bedrijven, excl. eenmanszaken	6 176	7 373	8 275
waarvan			
landbouw, bosbouw en visserij	93	118	127
industrie	698	807	797
bouwnijverheid	895	1 213	1 367
handel	1 326	1 532	1 854
vervoer en opslag	285	385	363
horeca	306	296	320
informatie en communicatie	226	252	378
financiële dienstverlening	596	830	771
verhuur en handel van onr. goederen	170	241	222
specialistische zakelijke diensten	750	790	894
verhuur en overige zakelijke diensten	437	430	605
overige bedrijfstakken	394	479	577
Overig	3 355	3 862	4 031
waarvan			
natuurlijke personen en vennoten	2 391	2 619	2 850
eenmanszaken	964	1 243	1 181

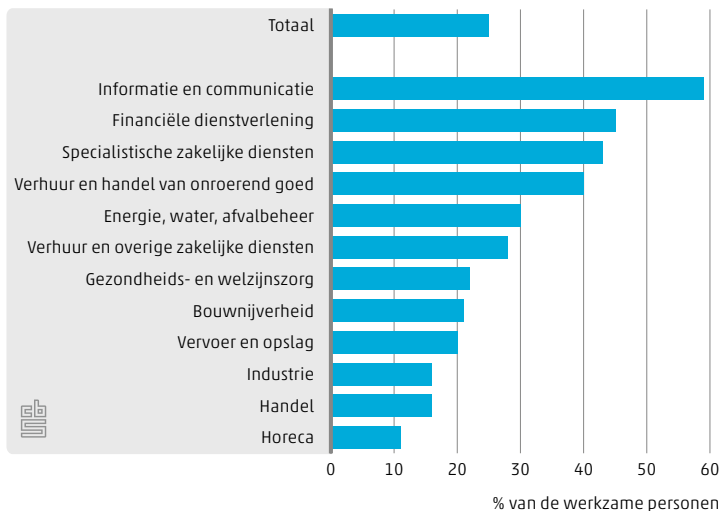
5.4 Uitgesproken faillissementen, 1983-2013

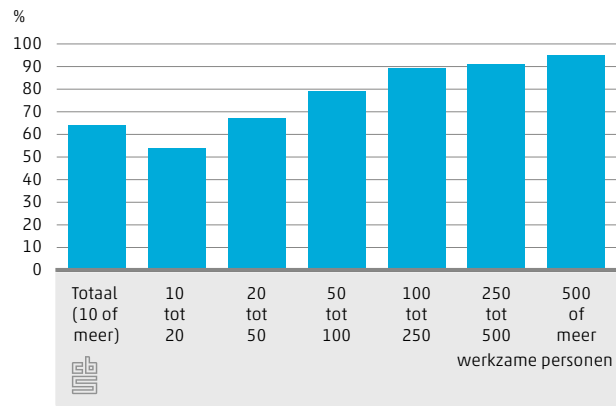
1 367 bouwbedrijven (excl. eenmanszaken) gingen failliet in 2013

5.5 Bedrijven (10 of meer werkzame personen) met telewerkers

5.6 Aandeel bedrijven waar medewerkers kunnen telewerken, 2013

21% van bedrijven gebruikt ICT-systemen voor analyse klantgegevens in 2013

68% van de werkzame personen werkt met een computer in 2013

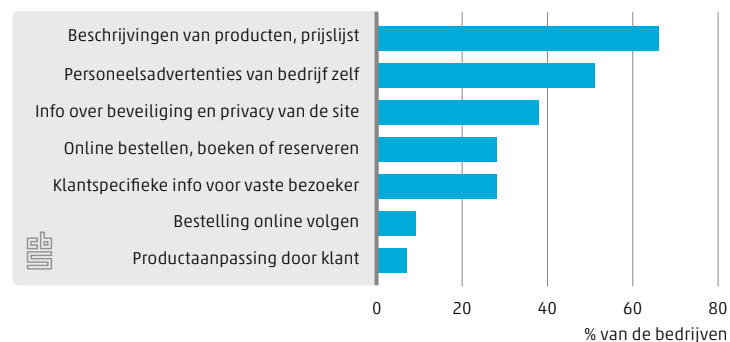
61% van de werkzame personen gebruikt internet in 2013

5.7 Bedrijven met website, naar grootte

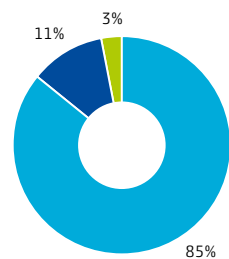
	2010	2012	2013
	%		
Totaal (10 of meer werkzame personen)	83	84	84
Naar aantal werkzame personen			
10 tot 20	78	80	79
20 tot 50	82	85	87
50 tot 100	91	91	91
100 tot 250	93	94	94
250 tot 500	96	94	96
500 of meer	98	97	98

5.8 Inhoud website van bedrijven, 2013

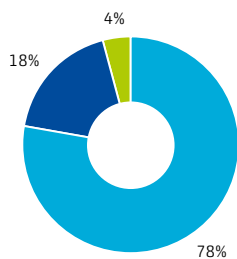

5.9 Wijze van verzenden en ontvangen van facturen, 2013

% van verzonden facturen

% van ontvangen facturen

- Papier
- Elektronisch, maar geen e-factuur
- E-factuur

58 217

25 jaar getrouwd

69 508

40 jaar getrouwd

8 305

60 jaar getrouwd

Huwelijksjubilea in 2013

6. Bevolking

Nederland telt 16,8 miljoen inwoners

Op 1 januari 2014 telde Nederland 16,8 miljoen inwoners. De bevolking groeide in 2013 met 48 duizend personen. Het aandeel 65-plussers is sinds 2000 toegenomen van 14 naar 17 procent. Ook het aandeel eenpersoonshuishoudens is in diezelfde periode toegenomen, van 34 naar 37 procent.

Een op de vijf allochtoon

Van de bevolking is 9 procent westers allochtoon en 12 procent niet-westers allochtoon. Van de vier grote niet-westerse herkomstgroepen vormen Turken met 395 duizend de grootste groep. Daarna volgen Marokkanen, Surinamers en Antillianen/Arubanen. De vier grote niet-westerse herkomstgroepen groeien al een aantal jaren vrijwel uitsluitend door de tweede generatie. Het aantal Surinamers en Turken van de eerste generatie nam het afgelopen jaar iets af. De omvang van de eerste generatie westerse allochtonen nam vooral toe door de immigratie van Polen.

Minder huwelijken en geboorten

In 2013 werden bijna 74 duizend huwelijken en geregistreerd partnerschappen gesloten. Dat zijn er 6 duizend minder dan in 2012. De daling komt geheel op conto van de huwelijken, want het aantal geregistreerde partnerschappen nam juist licht toe. In 2013 werden er 171 duizend kinderen geboren, 5 duizend minder dan in 2012. Sinds 2010 daalt het jaarlijkse aantal geboorten. De afname van huwelijken en geboorten hangt samen met de economische conjunctuur van de afgelopen jaren. Het aantal scheidingen is vrij stabiel. Opvallend is dat het aantal weduwnaars steeg, terwijl het aantal weduwen juist afnam. Dat komt doordat de levensverwachting voor mannen sterker stijgt dan die voor vrouwen.

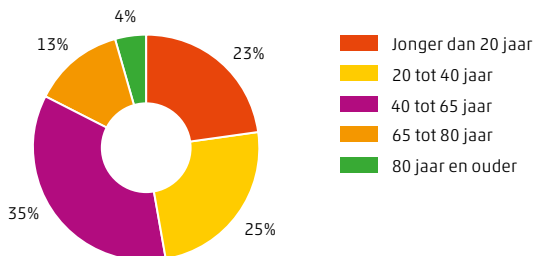
Immigratie stijgt licht, emigratie stabiel

In 2013 kwamen er 162 duizend immigranten naar Nederland, 4 duizend meer dan in 2012. De grootste groep wordt gevormd door Polen. Het aantal emigranten bleef met 144 duizend gelijk.

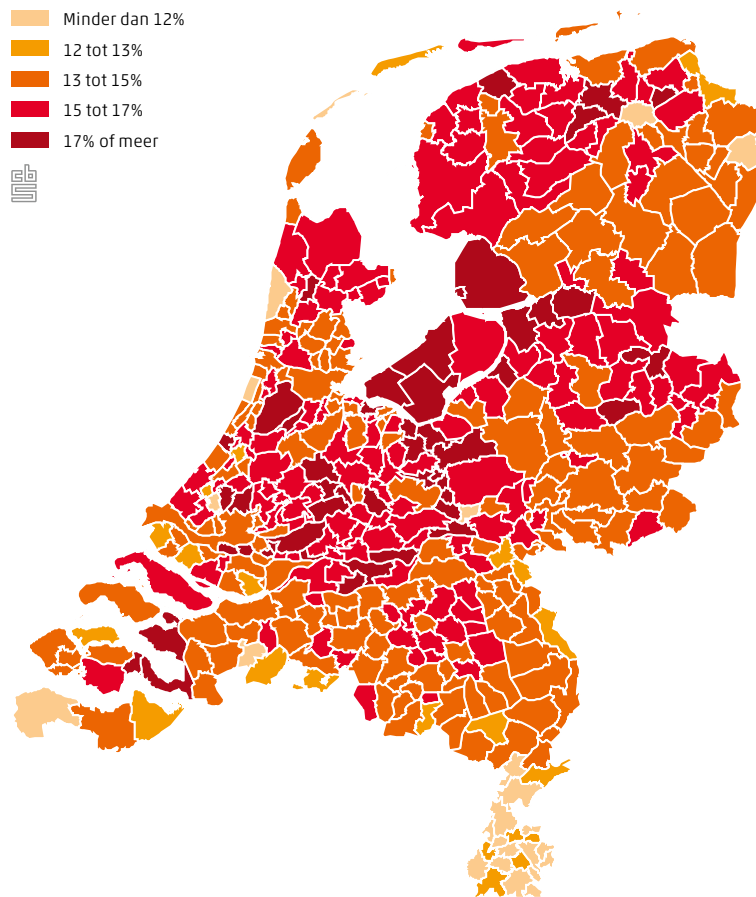
6.1 Kerncijfers bevolking

	2011	2012	2013*
	x 1 000		
Bevolking op 1 januari	16 656	16 730	16 780
Geboorte	180	176	171
Sterfte	136	141	141
Immigratie	163	158	162
Emigratie	133	144	144
Saldo overige correcties	-27	-34	-29
Totale groei	75	49	48
Bevolking op 31 december	16 730	16 780	16 828

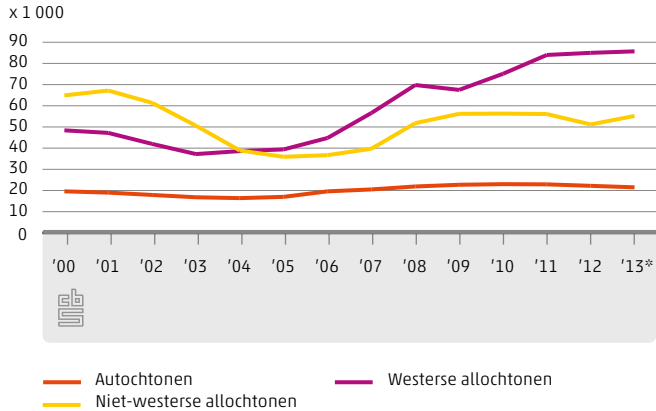
6.3 Bevolking naar leeftijd, 1 januari 2014*

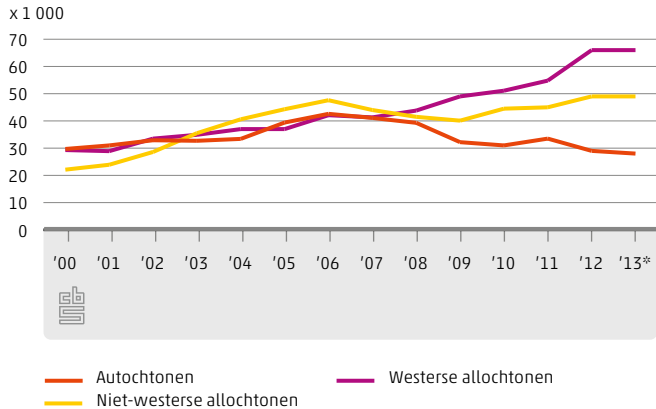
6.2 Aandeel 0 tot 13-jarigen per gemeente, 1 januari 2014*

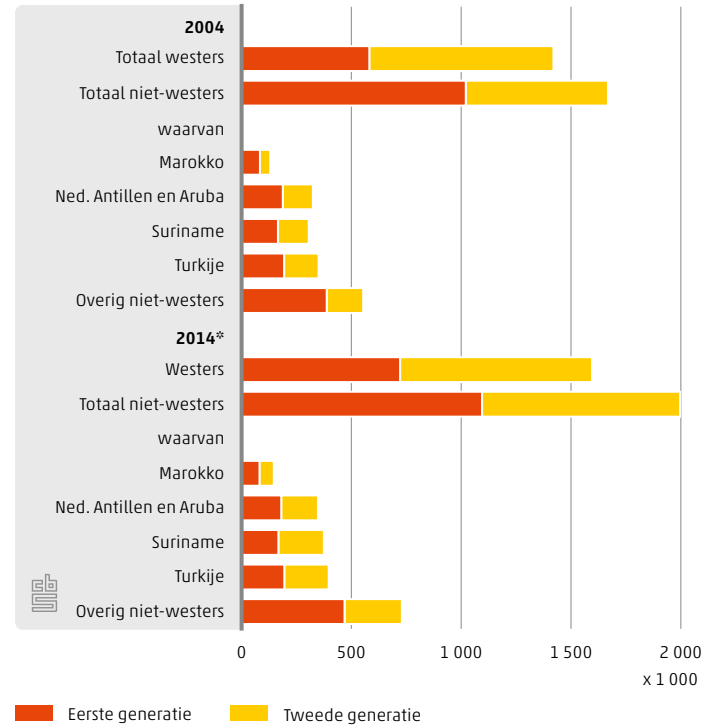
6.4 Immigratie van autochtonen en allochtonen

6.5 Emigratie van autochtonen en allochtonen

6.6 Allochtonen in Nederland, 1 januari

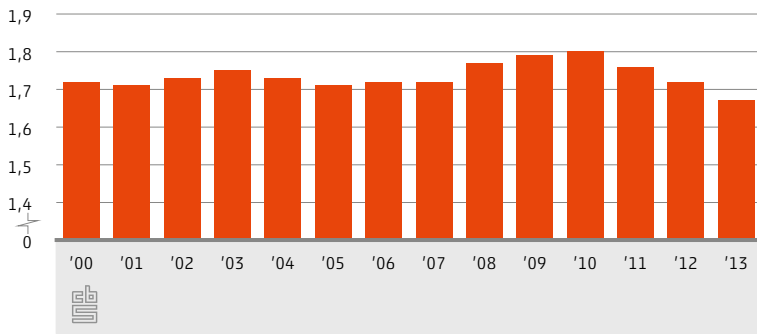

123 000

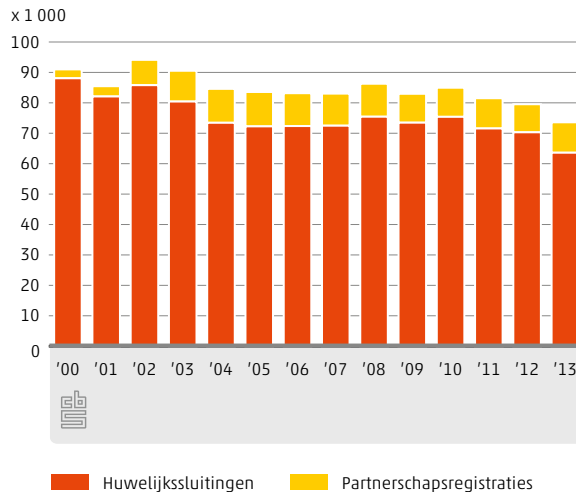
Polen in Nederland in 2014

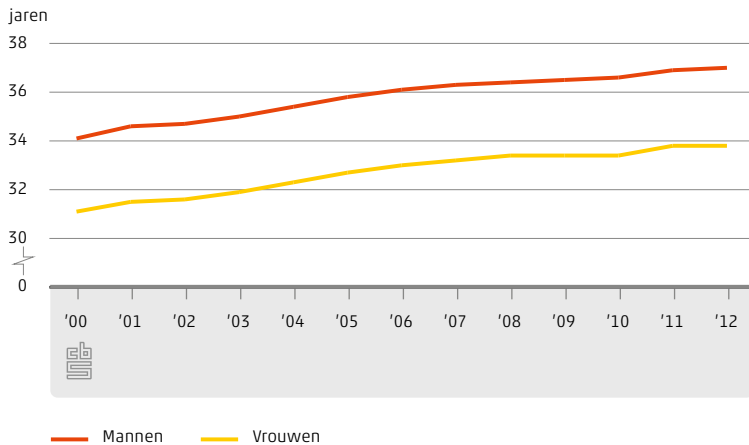
6.7 Gemiddeld kindertal per vrouw

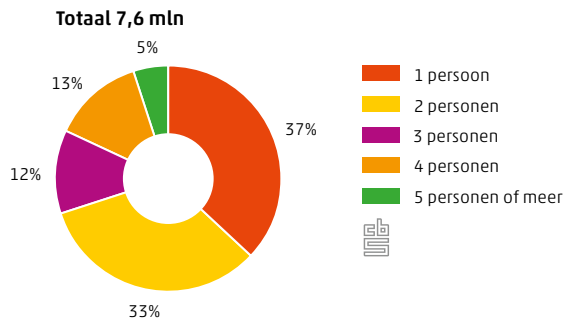
6.8 Huwelijken en partnerschappen

6.9 Gemiddelde leeftijd bij eerste huwelijkssluiting

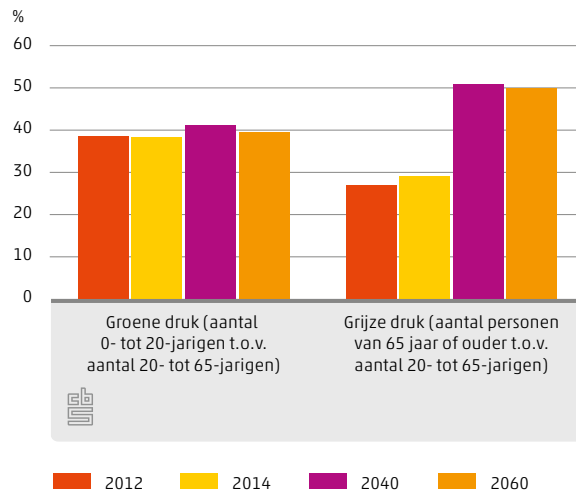
6.10 Particuliere huishoudens naar grootte, 1 januari 2013

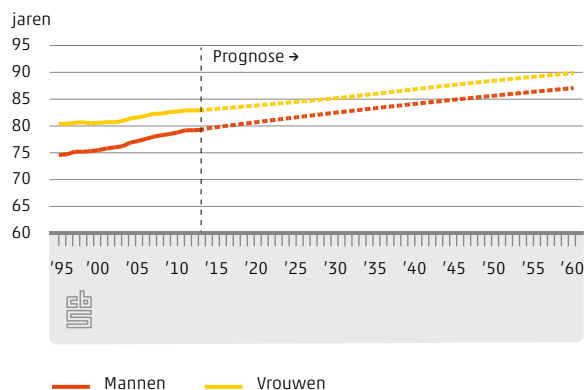
6.11 Bevolkingsprognose

	2014	2040	2060
	x 1 000		
Bevolking, 1 januari	16 826	17 800	17 871
jonger dan 20 jaar	3 845	3 810	3 724
20 tot 40 jaar	4 119	4 174	4 255
40 tot 65 jaar	5 944	5 100	5 188
65 tot 80 jaar	2 201	3 128	2 743
80 jaar of ouder	716	1 588	1 960
Bevolking, jaarmutatatie	46	8	9
waaronder			
levendgeborenen	172	181	187
overledenen	144	193	196
immigratie	160	154	155
emigratie (incl. administratieve correcties)	143	135	138
migratiesaldo (incl. administratieve correcties)	17	19	17
overige correcties	0	0	0
	absoluut		
Totaal vruchtbaarheidscijfer	1,68	1,75	1,75
	jaren		
Levensverwachting bij de geboorte			
mannen	79,6	84,1	87,0
vrouwen	83,1	86,8	89,8
	%		
Bevolking, 1 januari			
jonger dan 20 jaar	22,9	21,4	20,8
20 tot 65 jaar	59,8	52,1	52,8
65 jaar of ouder	17,3	26,5	26,3

6.12 Demografische druk

6.13 Levensverwachting bij geboorte

Gemiddelde verkoopprijs bestaande koopwoningen in 2013

€ 227 730

eengezinswoning (totaal)

€ 198 558

tussenwoning (eengezins)

€ 174 099

appartement

7. Bouwen en wonen

Omzet bouw in vierde kwartaal hoger

De omzet in de bouw was in 2013 ruim 4 procent lager dan een jaar eerder. Gedurende het jaar nam de omzetsdaling af, en in het vierde kwartaal was de omzet bijna 1 procent hoger dan in dezelfde periode van 2012. Vergeleken met het topjaar 2008 was de omzet in de bouwsector in 2013 bijna een vijfde lager. De burgerlijke en utiliteitsbouw leed in 2013 nog steeds onder de crisis op de woningmarkt en de markt voor bedrijfsgebouwen. In deze branche daalde de omzet in 2013 met bijna 8 procent. In het vierde kwartaal was de omzet ruim 1 procent hoger dan een jaar eerder. De omzet van bouwinstallatie-, sloop- en dakdekkersbedrijven kromp in 2013 met bijna 3 procent. Ook in deze branche nam de krimp elk kwartaal af en was er groei in het vierde kwartaal. De grond, water- en wegenbouw verloor in 2013 bijna 2 procent.

Minder eengezinswoningen verkocht

In 2013 wisselden 110 duizend koopwoningen van eigenaar. Dat is iets meer dan de helft van

het aantal transacties in het topjaar 2006 en 6,1 procent minder dan in 2012. De daling was daarmee nog wat groter dan in de voorafgaande jaren. Het aantal transacties herstelde wel in de loop van 2013. In de eerste helft waren er 22,8 procent minder verkopen dan een jaar eerder, in de tweede helft 10,6 procent meer. De verkoop van eengezinswoningen daalde met 7,1 procent het meest, gevolgd door die van appartementen met 3,1 procent. Regionaal zijn er grote verschillen: in Overijssel nam het aantal transacties het meest af, in Flevoland het minst. In Groningen, Friesland, Drenthe en in Noord-Holland was de afname minder dan 4 procent.

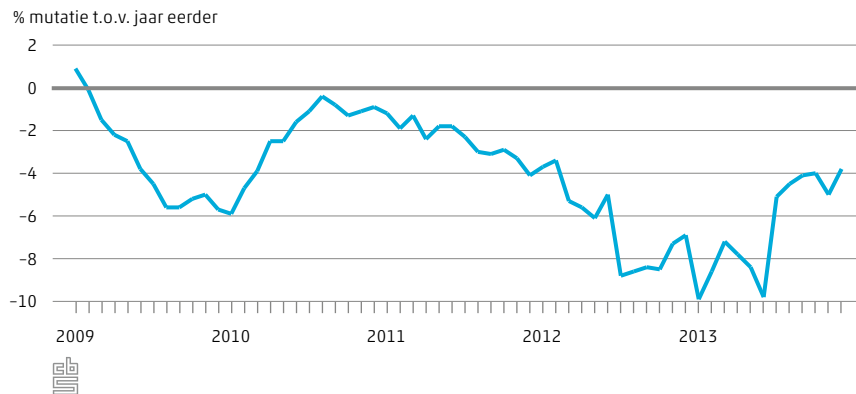
Aantal bouwvergunningen historisch laag

In 2013 is voor ruim 26 duizend nieuwe woningen een bouwvergunning verleend. Dat is 30 procent minder dan in 2012. Voor koopwoningen is de afname 76 procent, voor huurwoningen 55 procent. Het aantal verleende bouwvergunningen is in 2013 het sterkst afgenomen bij corporaties.

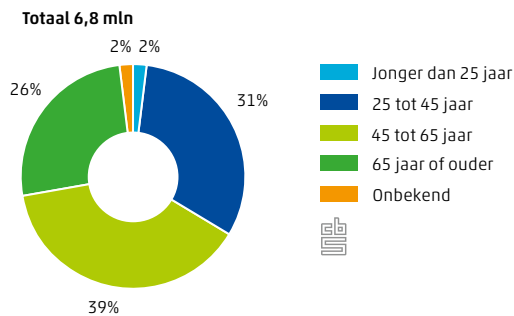
7.1 Prijsontwikkeling bestaande koopwoningen, regionaal

	2011	2012	2013
	% mutatie t.o.v. jaar eerder		
Groningen	-3,1	-6,4	-5,4
Friesland	-4,3	-6,4	-7,2
Drenthe	-2,7	-5,7	-7,3
Overijssel	-2,9	-5,1	-6,4
Flevoland	-2,7	-5,3	-5,1
Gelderland	-3,2	-6,9	-6,9
Utrecht	-2,5	-6,6	-6,6
Noord-Holland	-1,3	-6,4	-7,1
Zuid-Holland	-1,7	-6,4	-6,1
Zeeland	-1,0	-5,2	-2,7
Noord-Brabant	-3,2	-7,2	-7,3
Limburg	-2,2	-6,1	-5,9
Amsterdam	-0,3	-5,7	-5,3
's-Gravenhage	-1,7	-6,9	-6,9
Rotterdam	-0,7	-5,0	-5,6
Utrecht	0,2	-6,3	-5,5
Nederland	-2,4	-6,5	-6,6

7.2 Prijsontwikkeling bestaande koopwoningen

7.3 Leeftijd hoofdbewoner, alle woningen, 2012

7.4 Gemiddelde WOZ-waarde woningen

	2011	2012**	2013*
1 000 euro			
Nederland	236	232	223
Groningen	178	175	168
Friesland	195	190	181
Drenthe	211	207	198
Overijssel	218	214	208
Flevoland	201	197	191
Gelderland	252	246	235
Utrecht	279	276	265
Noord-Holland	262	259	249
Zuid-Holland	221	218	209
Zeeland	198	194	190
Noord-Brabant	264	258	247
Limburg	200	196	189

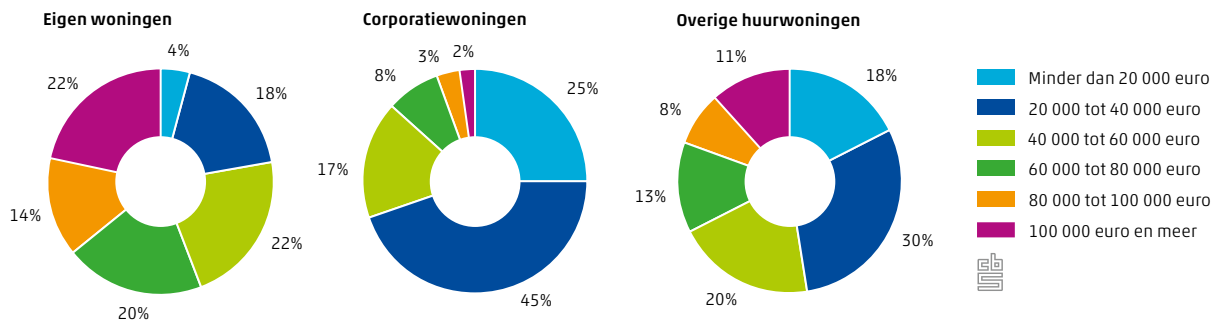
€ 591 000 gemiddelde
verkoop prijs woning in Bloemendaal

€ 129 000 gemiddelde
verkoop prijs woning in Heerlen

7.5 Bruto inkomen bewoners, 2012

7.6 Omzetontwikkeling bouwnijverheid

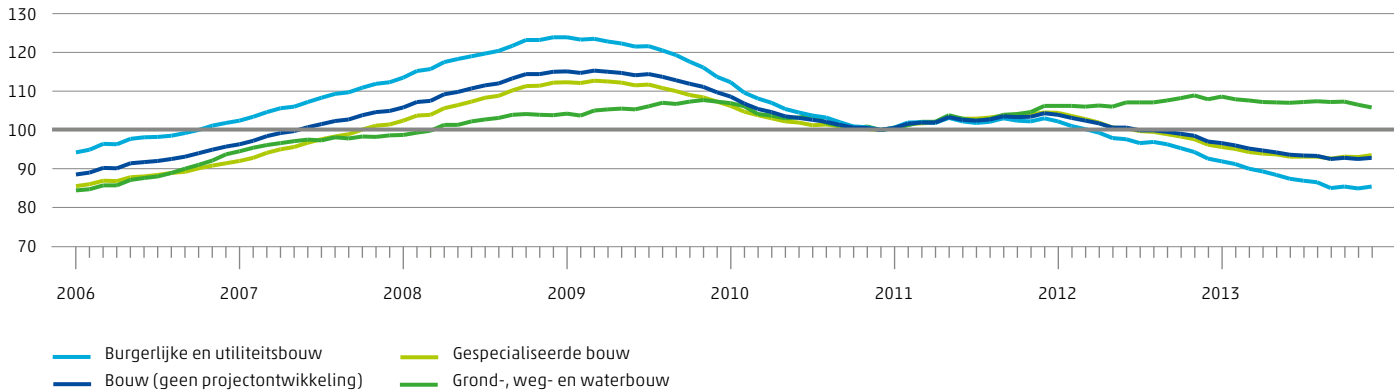
	2011	2012	2013
	2010=100		
Bouw (geen projectontwikkeling)	104	97	93
Burgerlijke en utiliteitsbouw	103	93	85
Grond-, weg- en waterbouw	106	108	106
Gespecialiseerde bouw	105	96	94
waarvan			
sloopbedrijven en grondwerk	107	103	100
bouwinstallatiebedrijven	105	101	97
afwerkingsbedrijven (bouw)	101	90	89
overige gespecialiseerde bouw	107	89	86

26 000 bouwvergunningen
voor woningen verleend in 2013

7.7 Omzetontwikkeling bouwnijverheid, 2006-2013

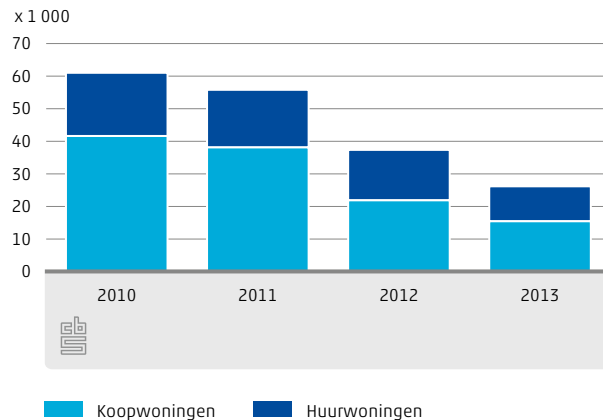
2010=100, 12-maands voortschrijdend gemiddelde

7.8 Bouwkosten per voortgangsfase

	2011	2012	2013
	mld euro		
Nieuwe orders bouwwerken	14,9	11,1	9,2
Nieuwbouw	12,1	8,6	6,5
woningen	7,5	4,7	3,4
andere gebouwen	4,5	3,9	3,1
Verbouw/uitbreiding	2,9	2,6	2,8
Productie	18,0	14,7	11,4
Nieuwbouw	14,5	11,9	8,8
woningen	9,1	7,1	4,9
andere gebouwen	5,5	4,7	3,9
Verbouw/uitbreiding	3,4	2,9	2,6
Nog te produceren (ultimo)	11,9	9,4	7,5
Nieuwbouw	10,4	8,0	5,8
woningen	6,1	4,2	2,7
andere gebouwen	4,2	3,8	3,1
Verbouw/uitbreiding	1,5	1,4	1,6
Gereedgekomen bouwwerken	20,0	17,5	14,1
Nieuwbouw	16,3	14,3	11,4
woningen	9,8	8,9	6,6
andere gebouwen	6,5	5,4	4,8
Verbouw/uitbreiding	3,7	3,2	2,7

7.9 Nieuwe woningen waarvoor een bouwvergunning is verleend

6,6% prijsdaling bestaande
koopwoningen in 2013

Beleggingen in het buitenland 2013

verzekeraars

44%

beleggingsinstellingen

85%

pensioenfondsen

44%

8. Financiële en zakelijke diensten

Omzet zakelijke dienstverleners licht gestegen

In 2013 is de omzet van de zakelijke dienstverlening met 0,3 procent gestegen. Deze toename is minder groot dan in de twee voorgaande jaren. De omzetontwikkeling van de zakelijke dienstverleners in 2013 was wisselvallig. In het eerste en derde kwartaal was de omzet lager dan een jaar eerder, maar in het tweede en vierde kwartaal was de ontwikkeling positief. Met een omzetstijging van 2,2 procent in het vierde kwartaal sloot de zakelijke dienstverlening 2013 positief af.

Grootste krimp bij architecten

De meeste branches binnen de zakelijke dienstverlening begonnen het jaar minder goed, maar boekten in het laatste kwartaal van 2013 meer omzet. Over heel 2013 steeg de omzet het meest bij reisbureaus, overige zakelijke dienstverleners en managementadviesbureaus. Architecten, reclamebureaus en marktonderzoekbureaus presteerden het slechtst. Architecten noteerden zelfs een omzetkrimp van

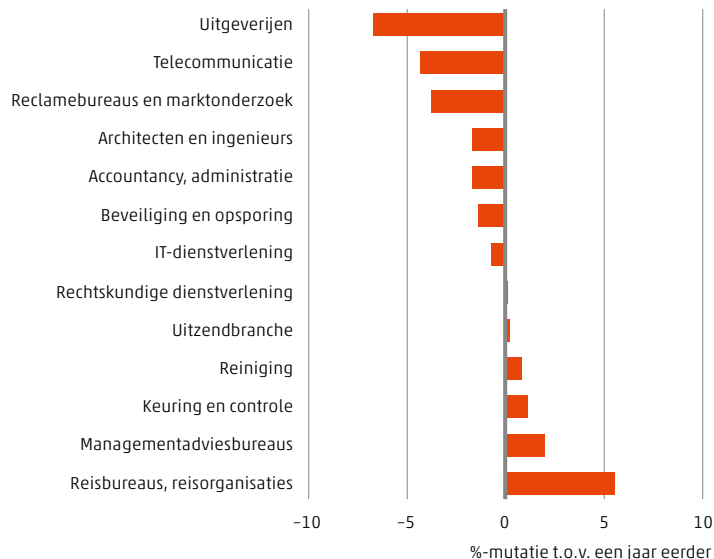
12,2 procent in 2013. Een jaar eerder kromp hun omzet echter nog meer (14,6 procent).

Tegoed levensloopsparen loopt op

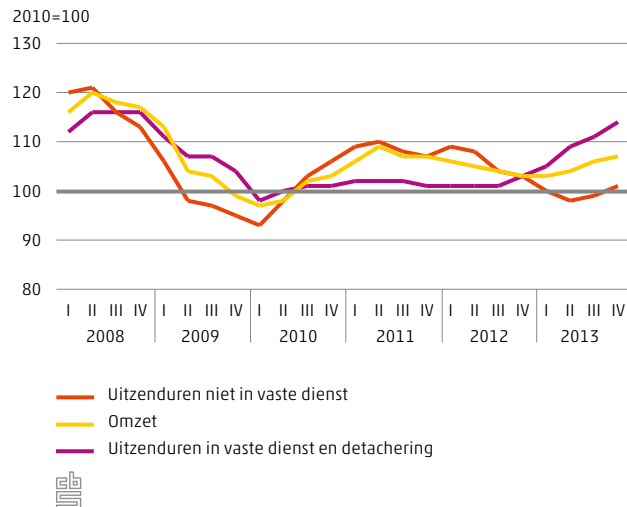
Deelnemers aan levensloopregelingen hebben in 2012 voor 710 miljoen euro ingelegd, 10 procent minder dan in 2011. Deze daling is het gevolg van het afschaffen van de regeling voor nieuwe levenslooprekeningen en -verzekeringen. Ook kon er niet meer ingelegd worden op kleinere regelingen (tegoeden van minder dan 3 duizend euro).

In 2012 is 343 miljoen euro voor verlof opgenomen, 27 procent meer dan het voorgaande jaar. De daling van het ingelegde bedrag en de stijging van de opname hebben ertoe geleid dat in 2012 de netto inleg van 367 miljoen euro de laagste is sinds de invoering van de levensloopregeling. Samen met de rente is het levenslooptegoed bij de betrokken banken en verzekeraars eind 2012 gestegen tot bijna 5,1 miljard euro. Dat is 10 procent meer dan in het voorgaande jaar.

8.1 Ontwikkeling omzet zakelijke dienstverlening, informatie en communicatie, 2013

8.2 Kerngegevens uitzendbranche, seizoengecorrigeerd

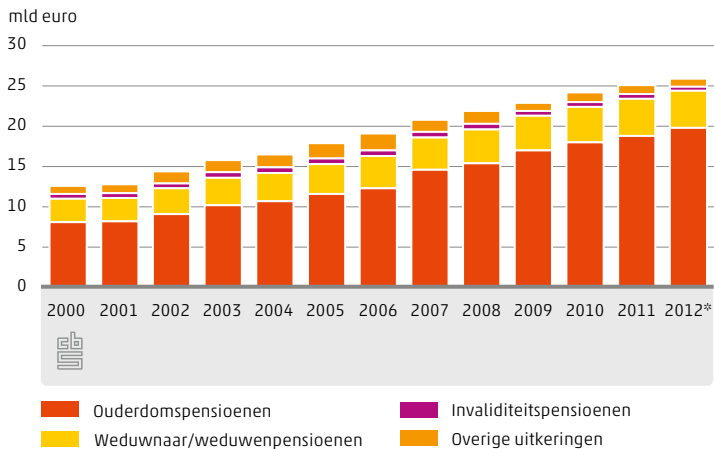
8.3 Levensloopregelingen

	2010	2011	2012
	mln euro		
Inleg	905	786	710
Opname	226	271	343
Tegoeod op 31 december	4 120	4 648	5 067

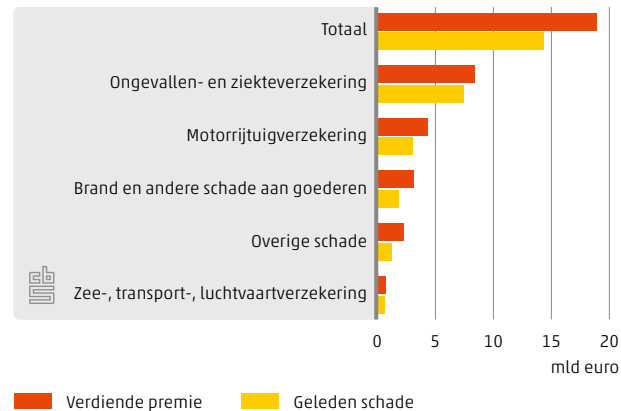

73% van de schoonmaakbedrijven en hoveniers is een eenmanszaak

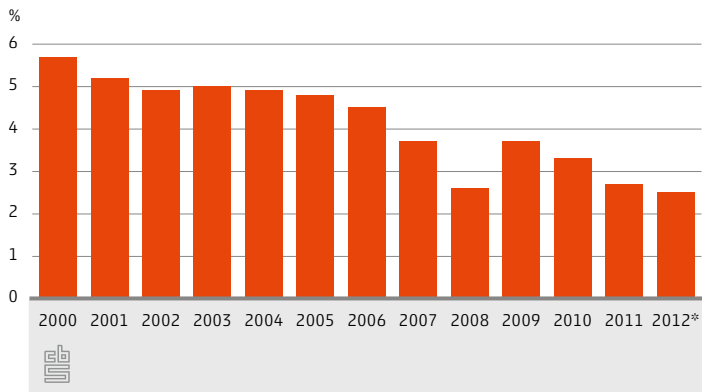
8.4 Bruto-uitkeringen pensioenfondsen

8.5 Schadeverzekeraars, 2012*

8.6 Rendement op beleggingen van levensverzekeraars

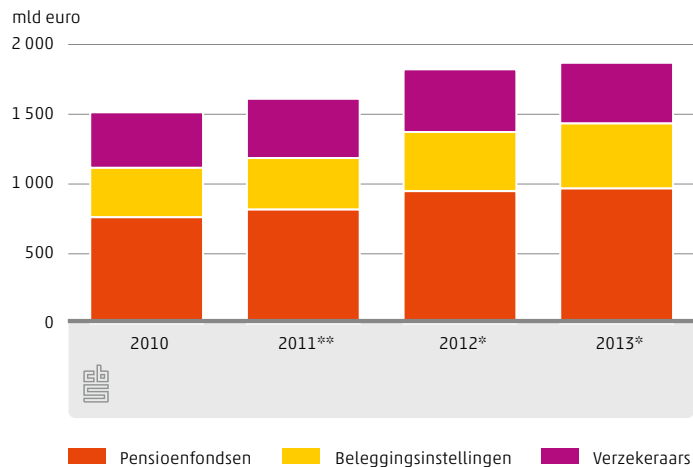
7 569

 geldautomaten in 2012

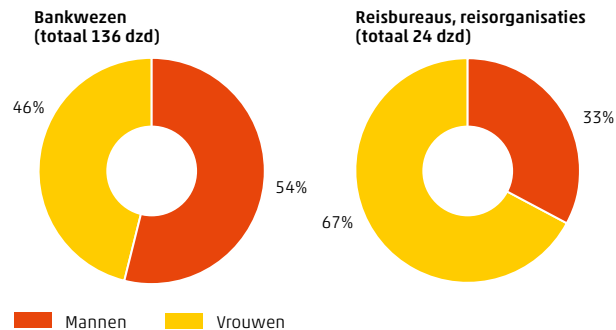
8.7 Gecombineerde balansgegevens financiële instellingen

	2010	2011	2012
	mld euro		
Activa	4 590	4 935	5 090
monetair goud	21	24	25
chartaal- en giraal geld	179	179	250
deposito's	389	485	375
obligaties	901	918	978
aandelen en deelnemingen	1 060	1 095	1 206
leningen op korte termijn	408	567	562
leningen op lange termijn	747	750	758
hypotheken	662	675	676
transitoria	119	105	116
overige	104	136	143
Passiva	4 590	4 935	5 090
chartaal- en giraal geld	404	450	538
deposito's	759	899	723
spaartegoeden	288	302	319
obligaties	808	808	796
aandelen en deelnemingen	618	635	711
waardepapieren op korte termijn	93	118	114
leningen op korte termijn	150	177	190
leningen op lange termijn	259	243	273
transitoria	164	193	251
reserves en voorzieningen	1 048	1 109	1 174

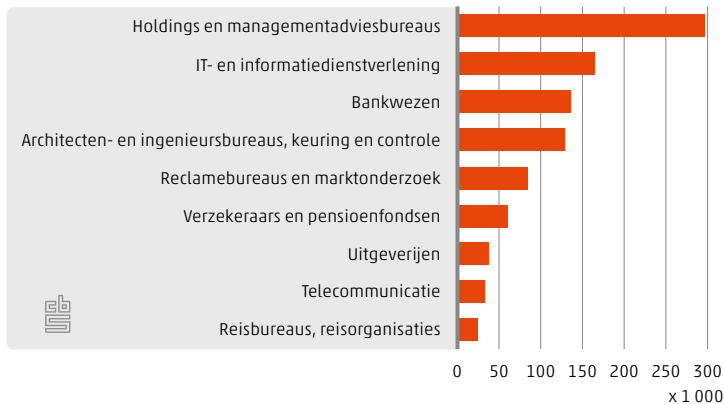
8.8 Beleggingen institutionele beleggers

8.9 Werkzame personen naar geslacht, 2012*

8.10 Werkzame personen financiële en zakelijke diensten, 2012*

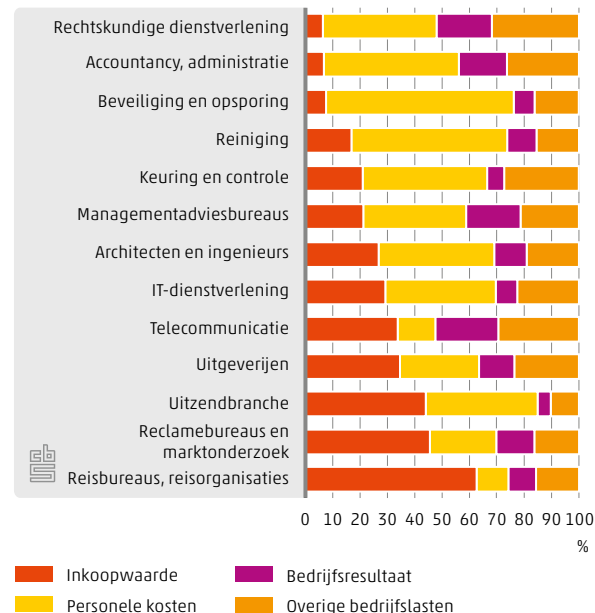

27 425

reclamebureaus in 2013

8.11 Kosten en bedrijfsresultaat zakelijke dienstverlening, informatie en communicatie, 2011

Aandeel 75-plussers met een hulpmiddel in 2012

97%

voor zien of lezen

29%

voor horen

29%

voor bewegen

9. Gezondheid en welzijn

Tien procent voelt zich wel eens depressief

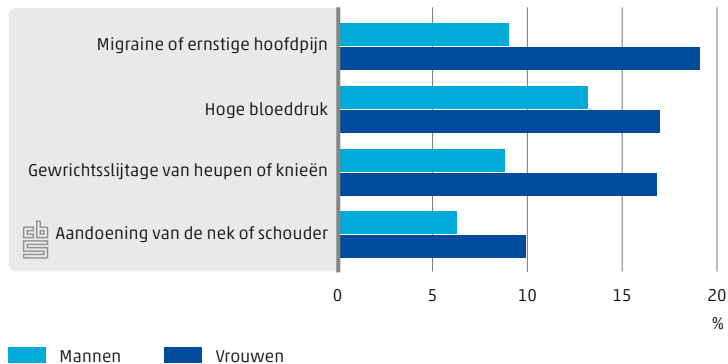
Een op de tien Nederlanders van 12 jaar of ouder kampte in 2012 met depressieve gevoelens. Dit komt overeen met 1,5 miljoen mensen. Bij vrouwen komt dit met 13 procent anderhalf maal zo vaak voor als bij mannen (8 procent). Jonge mensen zeggen vaker depressief te zijn dan ouderen. Het percentage mensen dat aangeeft sombere of depressieve gevoelens te hebben gehad, is tussen 2006 en 2012 nauwelijks gewijzigd. Van de mensen die in 2012 somber of depressief waren, is 50 procent in dat jaar voor die aandoening onder behandeling of controle geweest van een huisarts, specialist of psycholoog. Een depressie wordt soms behandeld met antidepressiva. Van de totale bevolking kreeg 4 procent van de mannen en 7 procent van de vrouwen in 2012 een antidepressivum verstrekt dat door de basisverzekering werd vergoed. Het ging om ongeveer 330 duizend mannen en 635 duizend vrouwen. Het aandeel dat een antidepressivum verstrekt kreeg, is onder mensen van Turkse

herkomst relatief hoog en onder mensen van Antilliaanse/Arubaanse herkomst juist laag.

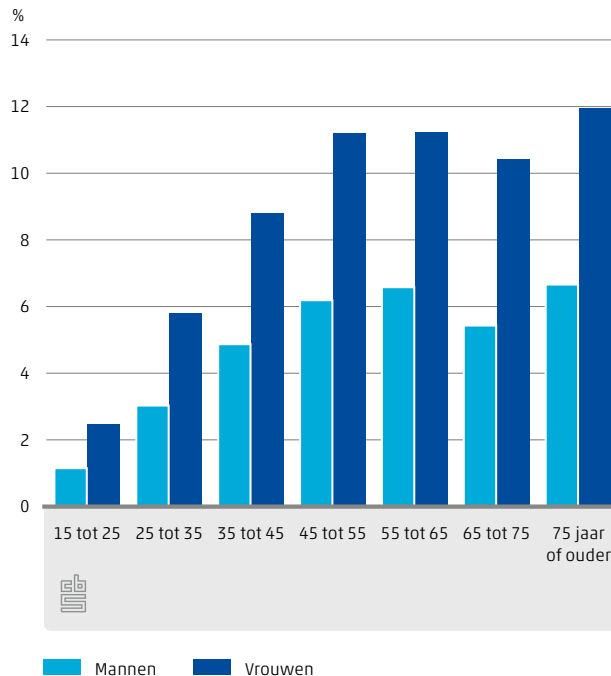
Uitgaven aan zorg gestegen

In 2012 is 92,3 miljard euro uitgegeven aan gezondheids- en welzijnszorg, ruim 3 procent meer dan een jaar eerder. De groei in 2012 is hiermee hoger dan de gemiddelde groei over de jaren 2010 en 2011. De uitgaven aan ouderenzorg en gehandicaptenzorg groeiden met meer dan 10 procent. Voor langdurige zorg zijn in 2012 extra financiële middelen beschikbaar gesteld, ongeveer 850 miljoen euro. Ook zonder deze extra middelen namen de uitgaven aan ouderenzorg en gehandicaptenzorg harder toe dan in 2011. Een van de redenen is dat naar verhouding meer mensen een indicatie voor een zwaardere vorm van zorg kregen. Ook de uitgaven aan ziekenhuizen en praktijken van medisch specialisten stegen. Na jaren van toename bleven de uitgaven aan geestelijke gezondheidszorg in 2012 ongeveer gelijk.

9.1 Meest voorkomende langdurige aandoeningen, 2012

9.2 Personen aan wie een antidepressivum is verstrekt, 2012

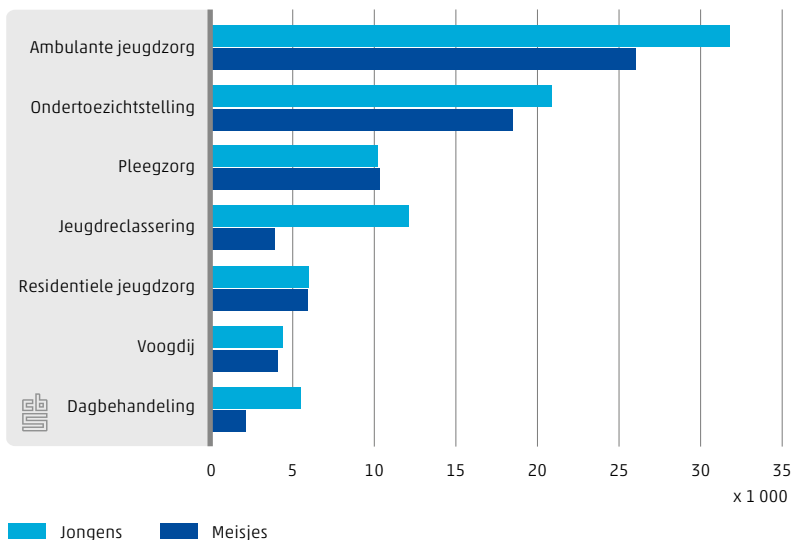
9.3 Contact met zorgverleners per jaar

	2010	2011	2012
	% van bevolking		
Huisarts	72,3	72,0	71,3
Specialist	37,8	39,0	37,9
Tandarts	78,4	78,2	78,5
Fysio- en oefentherapeut	22,0	22,8	21,2
Alternatieve genezer	5,8	6,3	5,7

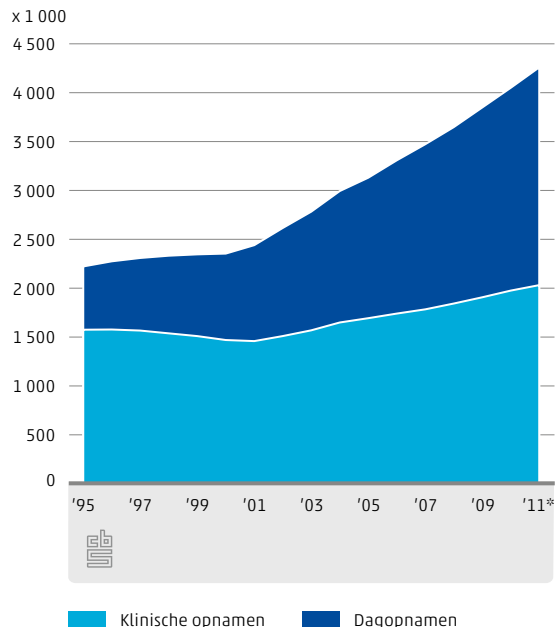
6% van volwassenen heeft
indicatie voor langdurige zorg in 2012

9.4 Jongeren met jeugdzorg, naar zorgvorm (meerdere vormen mogelijk), 2012

9.5 Ziekenhuisopnamen

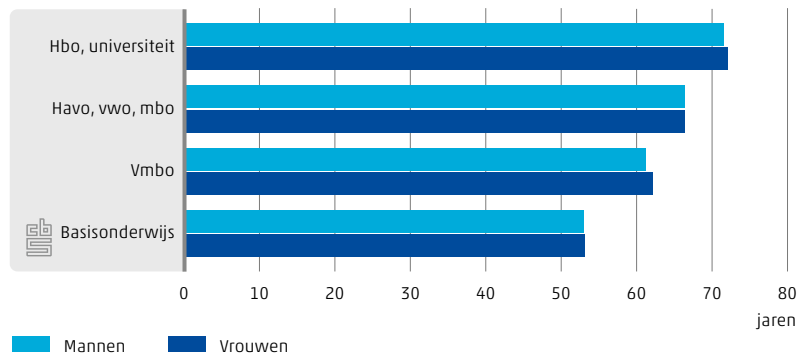
72% van de bevolking
bezoekt in 2012 de huisarts

80% voelt
zich (zeer) gezond in 2012

9.6 Levensverwachting in als goed ervaren gezondheid, 2009/2012

9.7 Overledenen naar doodsoorzaak, 2012

	Mannen	Vrouwen
	x 1 000	
Totaal	67,9	72,9
Kanker	23,5	19,8
waarvan		
luchtpijp en long	6,3	4,0
prostaat	2,6	
borst		3,2
Ziekten van ademhalingsorganen	7,4	7,1
Ziekten van hart en vaatstelsel	18,0	20,3
waarvan		
acuut hartinfarct	3,5	2,7
hersenvaatletsels	3,3	5,2
Ziekten van spijsverteringsorganen	2,3	2,9
Psychische stoornissen	2,5	6,1
Uitwendige doodsoorzaken	3,4	2,9
waarvan		
wegverkeersongevallen	0,5	0,2
zelfdoding	1,2	0,6
Overige doodsoorzaken	10,8	13,8

60% van overlijdens in 2012
door kanker of hart- en vaatziekten

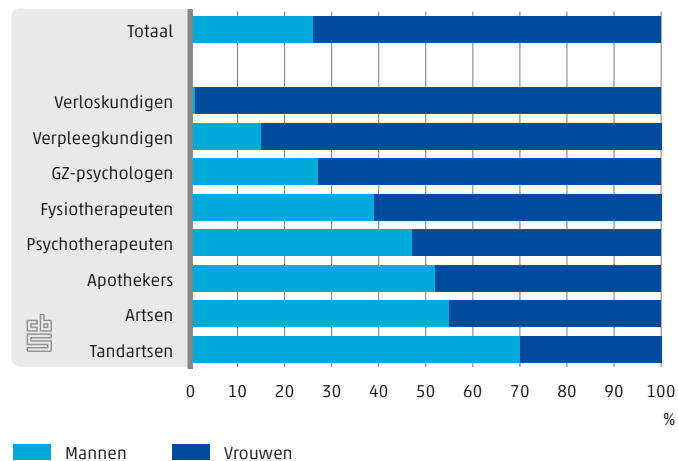
6 000 overledenen door niet-
natuurlijke oorzaak in 2012

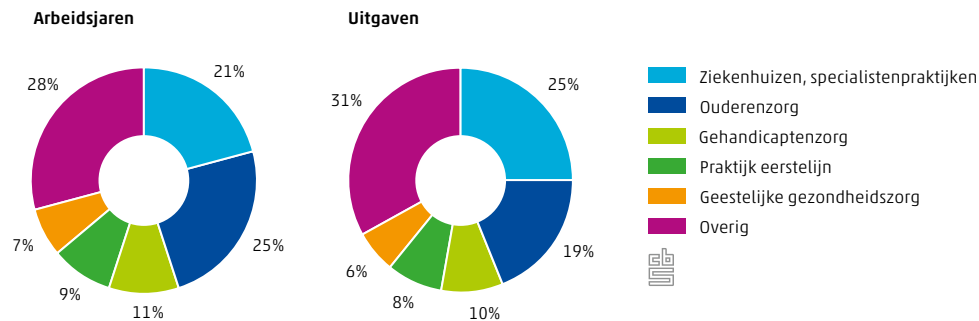
9.8 Kosten van de zorg

	2010	2011**	2012*
	mld euro		
Totaal	87,3	89,3	92,3
Ziekenhuizen, specialistenpraktijken	22,7	22,6	23,5
Ouderenzorg	15,8	16,5	17,8
Gehandicaptenzorg	8,1	8,3	9,3
Praktijk eerstelijns	6,9	7,3	7,4
Geestelijke gezondheidszorg	5,4	5,7	5,8
Overig	28,4	29,0	28,6
	euro		
Per hoofd van de bevolking	5 257	5 352	5 510
	%		
Als percentage van het bbp	14,9	14,9	15,4

9.9 Medisch geschoolden naar geslacht, 2011

9.10 Verdeling arbeidsjaren en uitgaven in de zorg, 2012

Aantal bedrijven op
1 januari 2014

555 tuincentra

3 315 winkels
in bloemen en planten

10. Handel en horeca

Matige omzetgroei in de horeca

In 2013 heeft de horeca 0,5 procent meer omzet behaald dan een jaar eerder. Hotels deden het in 2013 in tegenstelling tot restaurants, andere eetgelegenheden en cafés beter dan in 2012. De hotelbranche realiseerde de grootste groei met een omzetstijging van 2,8 procent.

Cafés deden het in 2013 slechter dan de overige horecabranche en zagen hun omzet met 5,8 procent afnemen. De prijzen zijn verder gestegen, het volume daalde met bijna 9 procent. Dit is het slechtste resultaat sinds het vorige dieptepunt in 2009.

Restaurants kenden in 2013 een omzetgroei van 2,4 procent. De omzet van restaurants stijgt alweer drie jaar op rij en ligt inmiddels weer op het niveau van vóór de crisis. Ook de hogere prijzen droegen hieraan bij. In 2013 is de omzet van snackbars toegenomen met 0,9 procent. De prijzen stegen met 1,9 procent, het volume daalde met 1 procent. 2013 is hiermee voor snackbars een slechter jaar dan 2012.

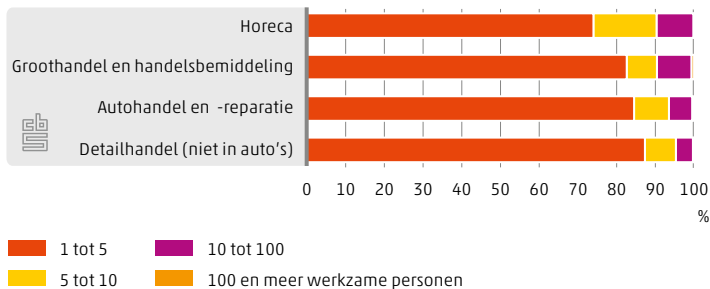
Meer restaurants en snackbars

Begin 2013 waren er bijna 13 duizend restaurants in Nederland, in 2007 nog ruim 11 duizend. Met uitzondering van 2011 kwamen er elk jaar per saldo meer restaurants. Ook het aantal snackbars en lunchrooms nam de afgelopen jaren toe, van bijna 10 duizend in 2007 tot ruim 11 duizend in 2013. Zowel bij de restaurants als de snackbars is de gemiddelde omzet per vestiging gedaald, doordat het aantal vestigingen harder is gestegen dan de omzet.

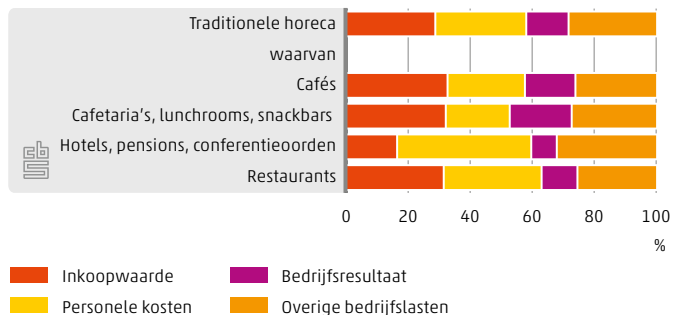
Meeste restaurants per inwoner in Zeeland

Het aantal restaurants en snackbars is in het hele land toegenomen. Wel zijn er regionale verschillen in vestigingsdichtheid. In Zuid- en Noord-Holland is het aanbod van eetgelegenheden het grootst. Per inwoner heeft Zeeland de meeste restaurants, gevolgd door Noord-Holland. Flevoland heeft de minste restaurants.

10.1 Bedrijven naar grootte, 1 januari 2013

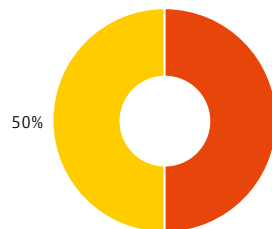

10.2 Kosten en bedrijfsresultaat in de traditionele horeca, 2011

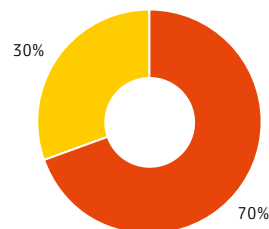

10.3 Arbeidsvolume, mannen en vrouwen, 2012*

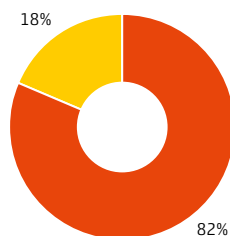
Horeca (totaal 332 dzd)

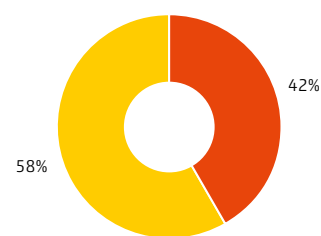
Groothandel en handelsbemiddeling (totaal 521 dzd)

Autohandel en -reparatie (totaal 141 dzd)

Detailhandel (niet in auto's) (totaal 788 dzd)

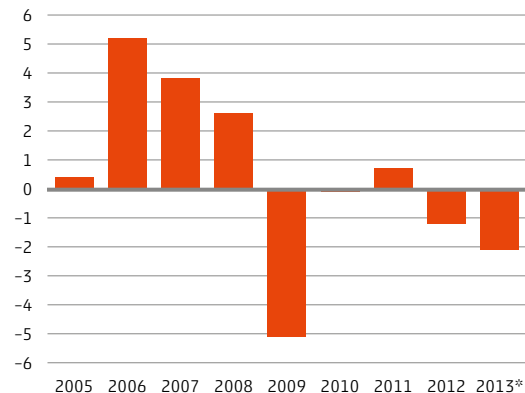

10.4 Omzetontwikkeling detailhandel, branches

		2011	2012	2013*
	% mutatie t.o.v. jaar eerder			
Totaal	waarde	0,7	-1,2	-2,1
	prijs	2,1	2,0	1,8
	volume	-1,4	-3,1	-3,9
Winkels in voedingsmiddelen	waarde	1,4	2,0	1,4
	prijs	2,1	2,3	3,3
	volume	-0,7	-0,2	-1,8
Supermarkten	waarde	2,1	2,9	2,0
	prijs	2,1	2,3	3,2
	volume	0,0	0,6	-1,1
Winkels in non-foodartikelen	waarde	-1,0	-3,8	-4,6
	prijs	0,9	0,9	1,1
	volume	-1,9	-4,6	-5,7
Winkels in consumenten-elektronica	waarde	-2,6	-2,8	-8,5
	prijs	-4,7	-2,7	-1,0
	volume	2,2	-0,1	-7,6
Postorderbedrijven, internetwinkels	waarde	4,6	9,1	10,3

10.5 Omzetontwikkeling detailhandel

% mutatie t.o.v. jaar eerder

8,1% minder omzet
door speelgoedwinkels in 2013

1 110 groentewinkels in
Nederland in 2014

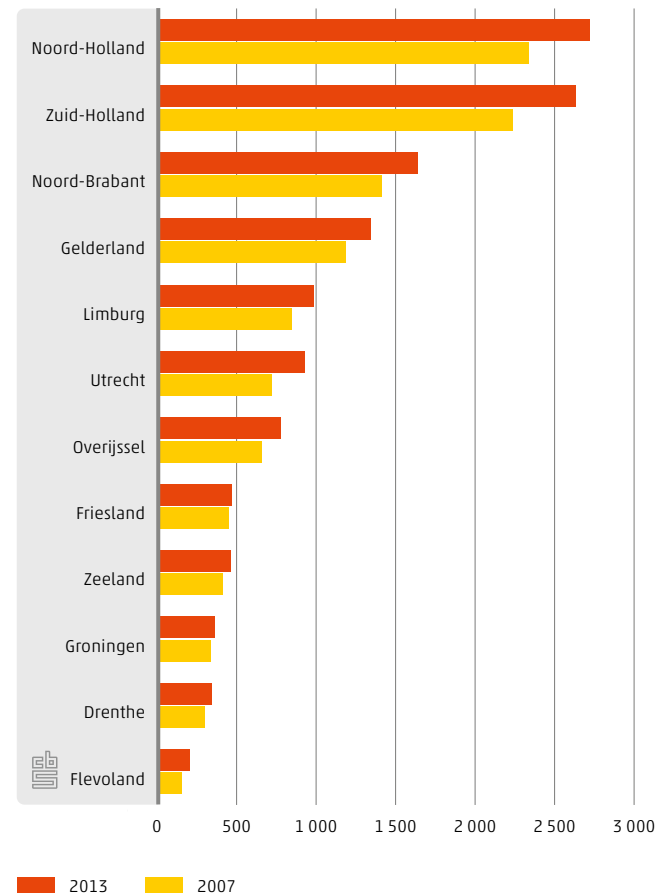
10.6 Omzetontwikkeling motor- en autobranche

	2011	2012	2013*
	% mutatie t.o.v. jaar eerder		
Totaal	7,1	-5,5	-6,2
waarvan			
import van nieuwe personenauto's	12,7	0,5	-9,9
handel en reparatie personenauto's	2,9	-6,2	-7,0
handel in vrachtwagens, aanhangers	17,9	-15,3	1,1
gespecialiseerde autoreparatie	1,6	-4,2	-5,1
handel in auto-onderdelen	11,7	-5,9	-2,7
handel in en reparatie van motorfietsen	-6,5	-5,4	-7,3

10.7 Omzetontwikkeling groothandel

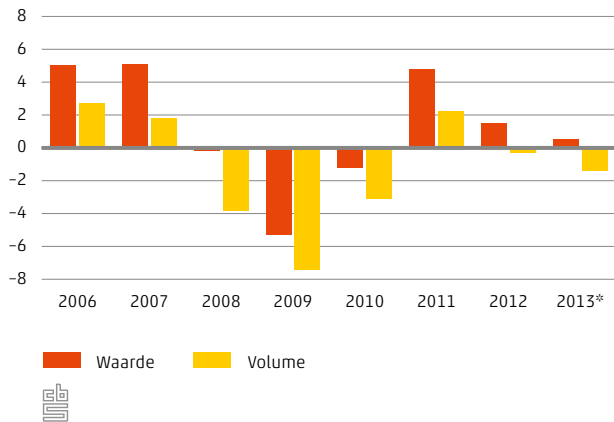
	2011	2012	2013*
	% mutatie t.o.v. jaar eerder		
Groothandel	7,8	-0,4	-2,7
waarvan			
in landbouwproducten	12,0	13,7	-0,2
in voedingsmiddelen	1,1	3,9	0,9
in non-food	4,4	-3,2	1,1
in ICT-apparatuur	1,8	2,7	-4,4
in industriemachines	9,2	-1,4	-2,4
overige gespecialiseerde groothandel	14,4	-6,0	-7,9

10.8 Restaurants per provincie

10.9 Omzetontwikkeling horeca

% mutatie t.o.v. jaar eerder

449 horecabedrijven
failliet in 2013

680 ijssalons
in ons land in 2013

10.10 Omzet, prijs en volume horeca

	2011	2012	2013*
	% mutatie t.o.v. jaar eerder		
Omzet			
Hotels, eetgelegenheden, cafés	4,8	1,5	0,5
waarvan			
cafés e.d.	1,9	-1,7	-5,8
cafeteria's, lunchrooms, snackbars	7,8	1,8	0,9
hotels, pensions, conferentie-oorden	4,6	1,5	2,8
restaurants	5,2	3,1	2,4
Prijs			
Hotels, eetgelegenheden, cafés	2,6	1,8	2,0
waarvan			
cafés e.d.	3,0	2,4	3,6
cafeteria's, lunchrooms, snackbars	3,1	2,4	1,9
restaurants	2,5	1,9	1,7
Volume			
Hotels, eetgelegenheden, cafés	2,2	-0,3	-1,4
waarvan			
cafés e.d.	-1,1	-4,0	-9,1
cafeteria's, lunchrooms, snackbars	4,6	-0,5	-1,0
restaurants	2,6	1,3	0,6

**Steenkoolverbruik
2013**

8 836 000 000 kg
door elektriciteitscentrales

2 805 000 000 kg
door cokesfabrieken

11. Industrie en energie

Voedingsindustrie hersteld

De productie in de industrie kromp in 2013 met 1,0 procent. De voedings- en genotmiddelenindustrie herstelde zich goed van de neergang in het voorgaande jaar met een groei van 3,1 procent, de hoogste groei sinds 2005. Naast de voedings- en genotmiddelenindustrie liet alleen de textielindustrie een licht positief resultaat zien, van 0,6 procent. De productie in de industrie liep gedurende het jaar wel op, in het eerste kwartaal was de productie nog 3 procent lager dan in het eerste kwartaal van 2012, terwijl de productie in het vierde kwartaal 1 procent hoger was dan een jaar eerder.

Producenten wat minder pessimistisch

De veranderende productieontwikkelingen in 2013 waren ook zichtbaar in het producentenvertrouwen. Weliswaar was de stemmingsindicator gedurende vrijwel het hele jaar negatief, maar in de laatste maanden van 2013 waren de ondernemers minder pessimistisch dan aan het begin van 2013. In december 2013 kwam de stemmingsindicator zelfs boven de nul.

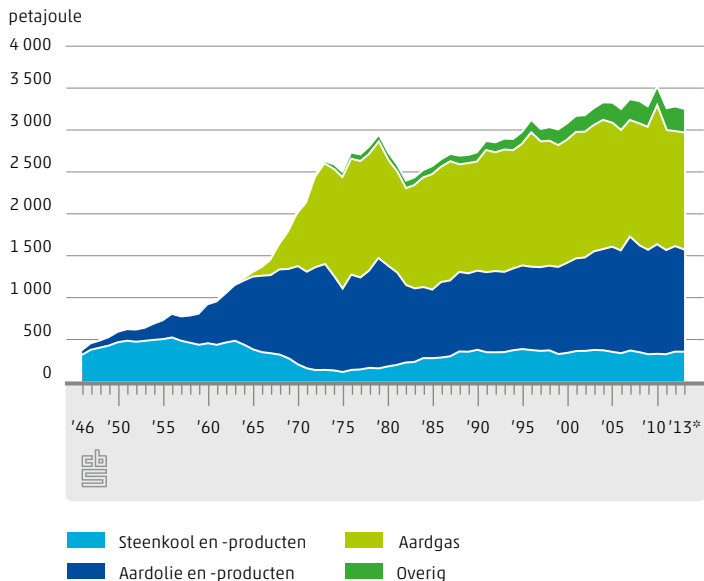
Meer elektriciteit uit wind

De elektriciteitsproductie van windmolens nam in 2013 met 8 procent toe door uitbreiding van de capaciteit, die met een kleine 300 megawatt steeg tot 2,7 duizend megawatt. Daarvan staat 228 megawatt in de Noordzee en, ongeveer 2,5 duizend megawatt op het land. Voor het eerst sinds 2008 nam het windvermogen flink toe. In 2013 kwam 45 procent van de geproduceerde hernieuwbare elektriciteit uit windenergie.

Lager energieverbruik

In 2013 was het energieverbruik in Nederland 0,8 procent lager dan in 2012. De afname in 2013 komt vooral doordat de petrochemische industrie veel minder aardolieproducten gebruikte voor het maken van chemische producten. Doordat bovendien auto's en vrachtwagens minder brandstof verbruikten, nam het verbruik van olieproducten met 3 procent af. Het totale aardgasverbruik door huishoudens en bedrijven steeg in 2013 met 1,8 procent als gevolg van het koude voorjaar.

11.1 Energieaanbod naar energiedrager

11.2 Elektriciteitsbalans

	2011	2012	2013*
	mld kWh		
Aanbod van elektriciteit	122,1	119,6	116,8
waarvan			
productie	113,0	102,5	98,6
centraal	70,6	64,0	62,8
decentraal	42,4	38,5	35,8
invoer	20,6	32,2	33,3
uitvoer (-)	11,5	15,0	15,0
Verbruik van elektriciteit	122,1	119,6	116,8
waarvan			
via het openbare net	104,8	101,8	101,4
via bedrijfsnetten	13,4	14,1	12,0
bij de productie	3,9	3,7	3,5
Netverliezen	4,6	4,5	4,4

2 700 megawatt

is de capaciteit van windmolens in 2013

11 800 000 000 kWh

hernieuwbare elektriciteit geproduceerd in 2013

11.3 Hernieuwbare elektriciteit

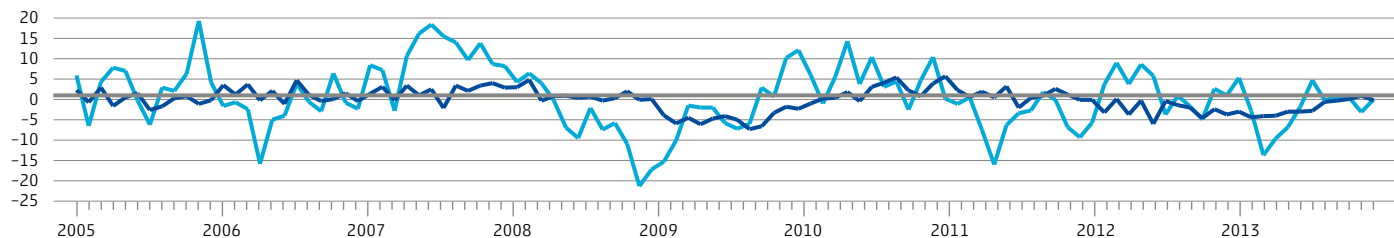
	2011	2012	2013*
	% van elektriciteitsverbruik		
Bruto productie (genormaliseerd)	9,84	10,48	10,06
waarvan			
waterkracht	0,08	0,08	0,09
windenergie	3,87	4,13	4,54
zonnestroom	0,08	0,21	.
biomassa	5,80	6,05	5,04
Invoer certificaten	21,66	28,33	34,84
waarvan			
waterkracht	18,84	25,75	29,72
windenergie	1,95	1,52	2,39
zonnestroom	-	-	-
biomassa	0,87	1,06	1,82
Uitvoer certificaten	2,79	3,30	5,31

11.4 Gemiddeld energieverbruik particuliere woningen

	2010	2011	2012*
	m²		
Aardgasverbruik	1 850	1 450	1 500
waarvan in			
appartement	1 200	950	1 000
tussenwoning	1 650	1 300	1 400
hoekwoning	2 000	1 550	1 650
twee-onder-één-kap woning	2 400	1 900	2 000
vrijstaande woning	3 100	2 400	2 600
	kWh		
Elektriciteitsverbruik	3 300	3 250	3 200
waarvan in			
appartement	2 250	2 250	2 200
tussenwoning	3 350	3 300	3 250
hoekwoning	3 500	3 500	3 400
twee-onder-één-kap woning	3 950	3 950	3 850
vrijstaande woning	4 600	4 600	4 500

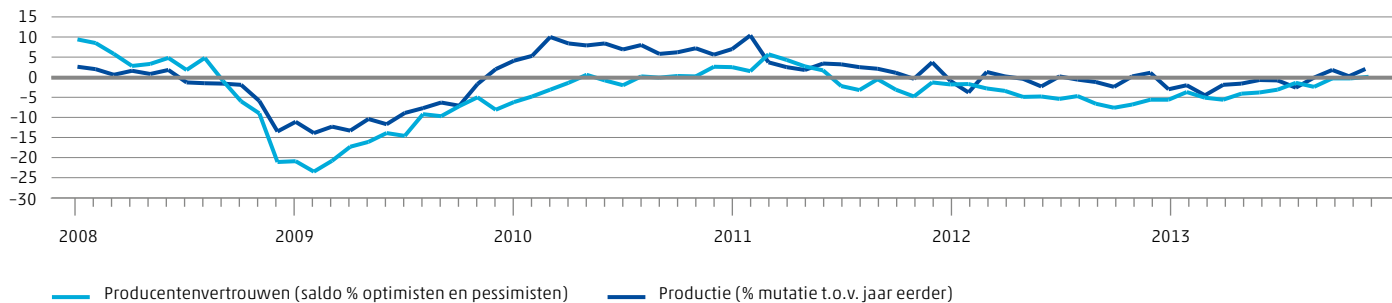
11.5 Verbruik van elektriciteit en aardolie

% mutatie t.o.v. jaar eerder

Aardolie Elektriciteit

11.6 Producentenvertrouwen en productie industrie

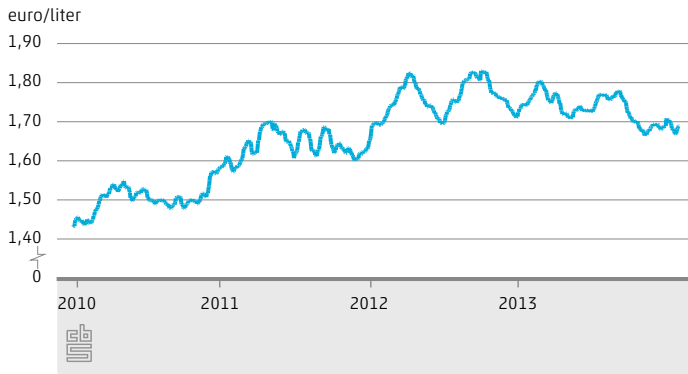
11.7 Productie industrie

	2011	2012	2013
	2010=100		
Totaal	103,3	102,6	101,5
waarvan			
voedings-, genotmiddelenindustrie	101,6	99,2	102,2
textiel-, kleding-, lederindustrie	103,2	100,2	100,8
hout-, bouwmaterialenindustrie	106,1	98,5	92,2
papier-, grafische industrie	100,9	99,6	99,1
aardolie-, chemische, rubber- en kunststofproductenindustrie	100,0	103,3	100,1
basismetaal-, metaalproductenindustrie	103,9	101,9	100,7
elektrotechnische, machine-industrie	107,1	105,1	104,5
transportmiddelenindustrie	122,3	116,0	109,8
meubelindustrie	99,0	96,6	89,9

11.8 Investeringen in vaste activa in industrie

	2010	2011	2012*
	mln euro		
Totaal	6 105	7 218	7 423
waarvan			
voedings-, genotmiddelenindustrie	1 341	1 343	1 617
textiel-, kleding-, lederindustrie	61	67	68
hout- en bouwmaterialenindustrie	269	278	221
papier- en grafische industrie	317	334	296
raffinaderijen en chemie	1 825	2 487	2 778
metalektro-industrie	2 074	2 473	2 236
overige industrie	218	236	209

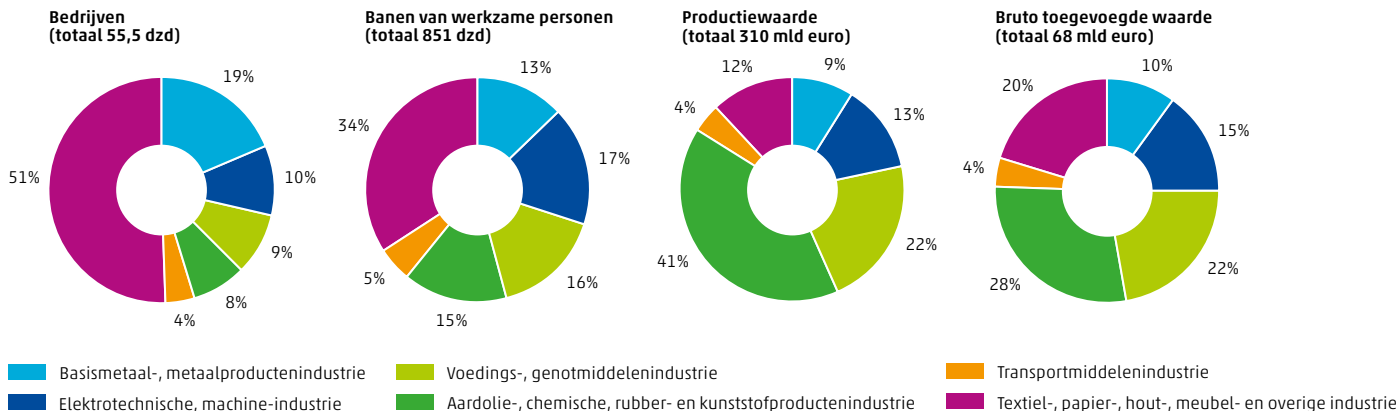
11.9 Prijs van Euro95

7 264 000 000 liter
autodiesel verkocht in 2013

11.10 Kerncijfers industrie, 2013

-0,5%
2010

Koopkrachtontwikkeling

-0,8%
2011

-1,0%
2012

12. Inkomen

Derde jaar op rij koopkrachtverlies

De koopkracht van de Nederlandse bevolking is in 2012 met 1,0 procent afgenomen. Het was het derde opeenvolgende jaar dat de koopkracht daalde. Zelfstandigen gingen er in 2012 het meest op achteruit: hun koopkracht slonk met 2,7 procent. Ook uitkeringsontvangers leverden flink in. De koopkracht van bijstandontvangers kromp met 1,5 procent en die van gepensioneerden met 1,2 procent. Veel pensioenfondsen kunnen al jaren de pensioenen niet meer indexeren of moeten ze zelfs korten vanwege onvoldoende dekkingsgraad. Bij werknemers bleef het koopkrachtverlies beperkt tot 0,4 procent.

Risico op armoede toegenomen

In 2012 had 9,4 procent van de huishoudens een inkomen onder de lage-inkomensgrens. Dat is een forse toename ten opzichte van 2010, toen het nog 7,4 procent van de huishoudens betrof. De stijging was het sterkst bij niet-westerse huishoudens. Met bijna 29 procent liepen zij in 2012 ruim drie keer zoveel risico op

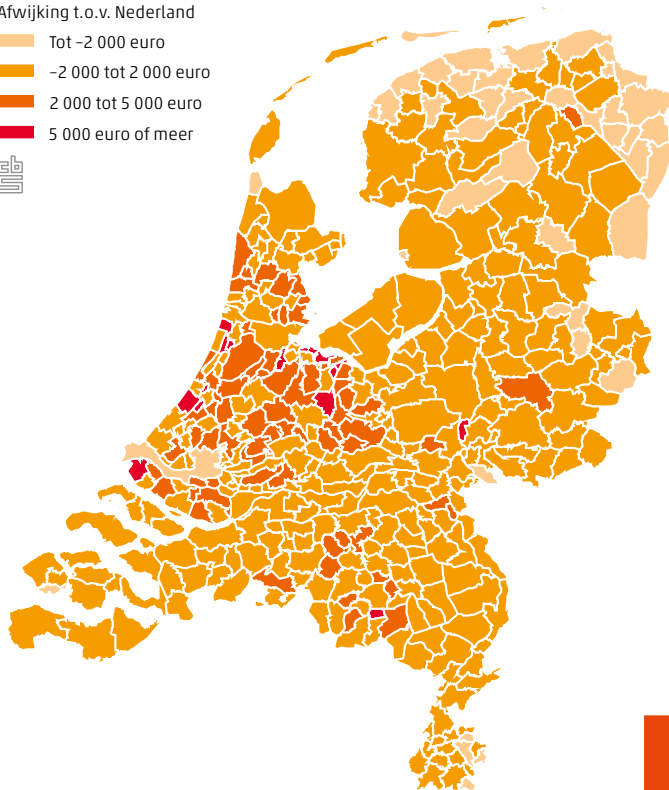
armoede als gemiddeld. In totaal maakten 1,3 miljoen mensen in 2012 deel uit van een huishouden met een laag inkomen. Van hen was bijna een op de drie een minderjarig kind.

Vermogen huishoudens geslonken

Huishoudens in Nederland hadden op 1 januari 2012 een doorsnee Vermogen van 27 duizend euro. Dat is 10 procent minder dan begin 2011. Sinds het begin van de economische crisis eind 2008 is de vermogenspositie van huishoudens voortdurend verslechterd. Dit komt grotendeels door de waardedaling van de eigen woning, die het voornaamste bezit van huishoudens vormt. Begin 2013 was bij 1,4 miljoen huishoudens de waarde van de eigen woning lager dan de fiscale hypotheekschuld. Dat komt neer op 34 procent van alle eigenwoningbezitters, bijna drie keer zo veel als begin 2008 (13 procent). Bij de fiscale hypotheekschuld is geen rekening gehouden met opgebouwde tegoeden in spaar- of beleggingshypotheeken.

12.1 Gestandaardiseerd inkomen per gemeente, 2011

Afwijking t.o.v. Nederland

12.2 Gemiddeld besteedbaar huishoudensinkomen

	2010	2011	2012*
	1 000 euro		
Totaal	33,2	33,1	33,2
Eenpersoonshuishouden	19,1	18,9	19,1
Man	20,0	19,8	20,0
Vrouw	18,2	18,1	18,3
Meerpersoonshuishouden	41,1	41,1	41,4
(Echt)paar	42,4	42,5	42,8
waarvan			
zonder kinderen	37,2	37,1	37,6
uitsluitend minderjarig(e) kind(eren)	44,8	45,1	45,5
minstens één meerderjarig kind	54,1	54,4	54,2
Eenoudergezin	27,9	28,0	27,6
waarvan			
uitsluitend minderjarig(e) kind(eren)	23,1	23,1	23,1
minstens één meerderjarig kind	33,6	33,8	33,1
Overig	47,7	46,9	47,2

34% van de huishoudens heeft
een vrouwelijke hoofdkostwinner in 2012

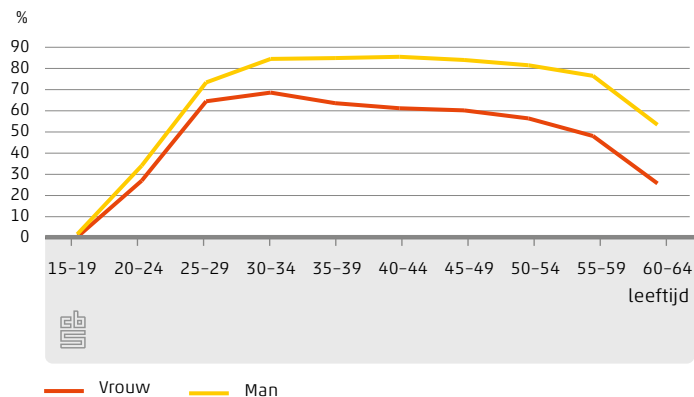
12.3 Gemiddeld persoonlijk inkomen

	2010	2011	2012*
	1 000 euro		
Totaal personen	28,4	28,9	29,1
Actief	34,5	35,2	35,8
waarvan			
werknemer	34,7	35,4	35,9
zelfstandige	36,1	36,3	36,7
overig (freelancer e.d.)	13,4	14,1	15,0
Niet actief	18,4	18,6	18,6
waarvan			
werkloze, bijstandsvanger	15,7	15,7	16,0
arbeidsongeschikte	20,6	20,8	21,1
pensioenontvanger	21,9	22,3	22,3
overig (student e.d.)	8,0	8,0	7,8

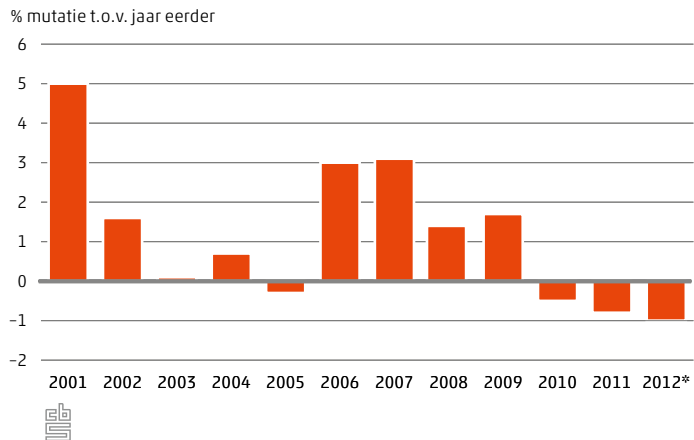
12.5 Financiële problemen van huishoudens

	2010	2011	2012*
	%		
Kan (zeer) moeilijk rondkomen	13	14	14
Betalingsachterstanden			
Huur of hypotheek	3	3	4
Gas, water of elektriciteit	2	2	2
Afbetaling gekochte artikelen	1	1	1
Minstens een van deze	5	5	5

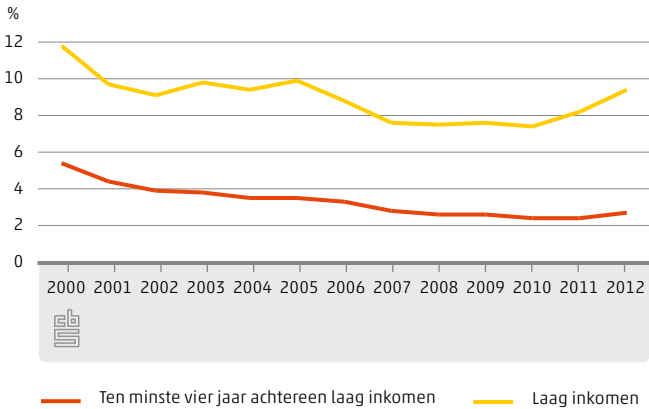
12.4 Economische zelfstandigheid, 2012*

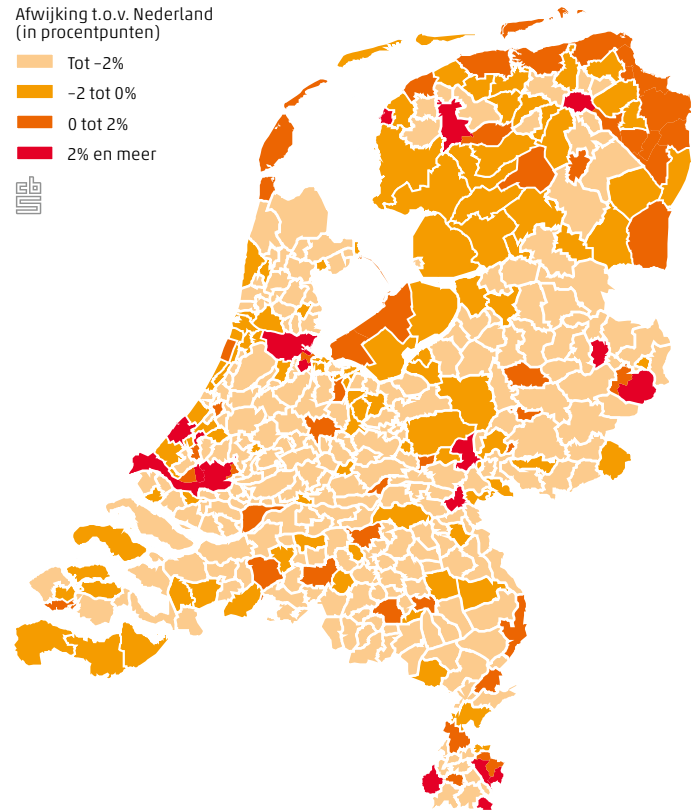
12.6 Koopkrachtverandering

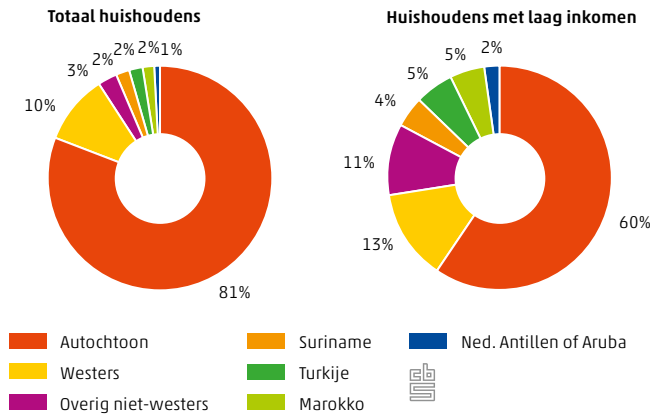
12.7 Huishoudens met een laag inkomen

12.9 Aandeel huishoudens met een laag inkomen per gemeente, 2011

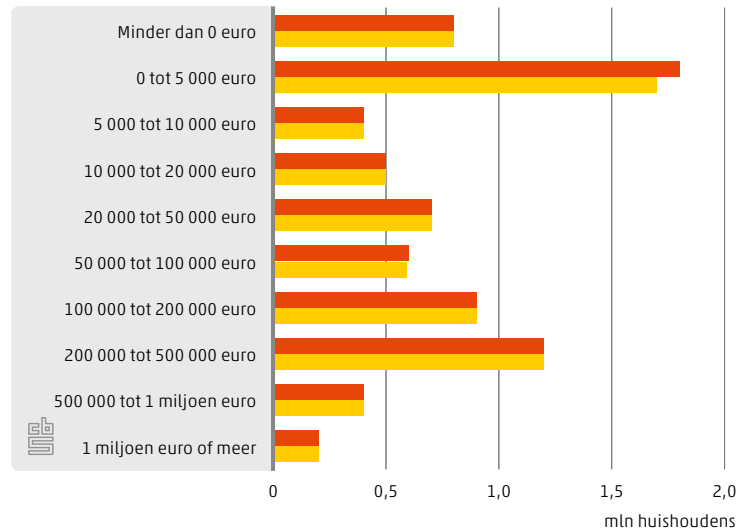
12.8 Huishoudens naar herkomstsgroepering

12.10 Mediane vermogen van huishoudens, 1 januari

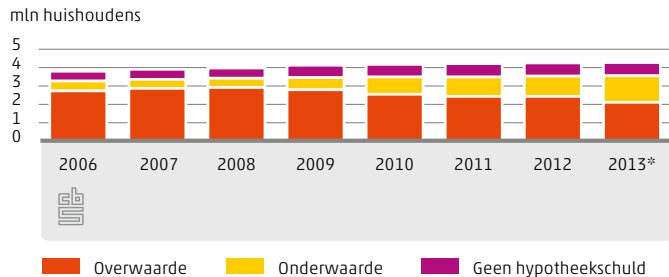
	2010	2011	2012*
1 000 euro			
Vermogen	33	30	27
Bezittingen	179	176	175
Financiële bezittingen	16	16	14
bank- en spaartegoeden	14	14	12
effecten	13	14	13
Onroerend goed	244	241	238
eigen woning	237	234	231
overig onroerend goed	172	171	169
Roerende zaken	30	42	43
Ondernemingsvermogen	9	10	9
Schulden	157	160	164
Hypotheekschuld eigen woning	156	160	163
Overige schulden	37	37	38

12.11 Huishoudens naar hoogte van vermogen, 1 januari

2012* 2011

12.12 Fiscale hypotheekschuld t.o.v. waarde eigen woning, 1 januari

Overwaarde Onderwaarde Geen hypotheekschuld

57% van de huishoudens heeft een eigen woning op 1 januari 2012

Bloemen en planten
2013

€ 9 479 362 000

export

€ 2 173 451 000

import

13. Internationale handel

Volume goederenhandel iets toegenomen

Het volume van de in- en uitvoer was in 2013 iets hoger dan in 2012. Zowel de invoer als de uitvoer steeg met 1 procent. De invoerprijzen lagen 2 procent lager en de uitvoerprijzen noteerden een min van 1 procent. Hiermee is de invoerwaarde licht gedaald en de uitvoerwaarde gelijk gebleven.

Handelsoverschot 4 miljard euro hoger

In 2013 bedroeg het overschot op de goederenhandelsbalans ruim 44 miljard euro. Nederland genereert het grootste overschot uit de handel in de chemie (23 miljard euro), gevolgd door voeding (19 miljard euro). De handel in minerale brandstoffen levert een handelstekort op van 14 miljard euro.

Kwart van de uitvoer gaat naar Duitsland

Nederland exporteerde in 2013, net als het jaar ervoor, een kwart van alle goederen naar de belangrijkste handelspartner Duitsland. Ongeveer 70 procent van de uitvoer gaat naar slechts 10 landen, waarvan 8 in de Europese Unie.

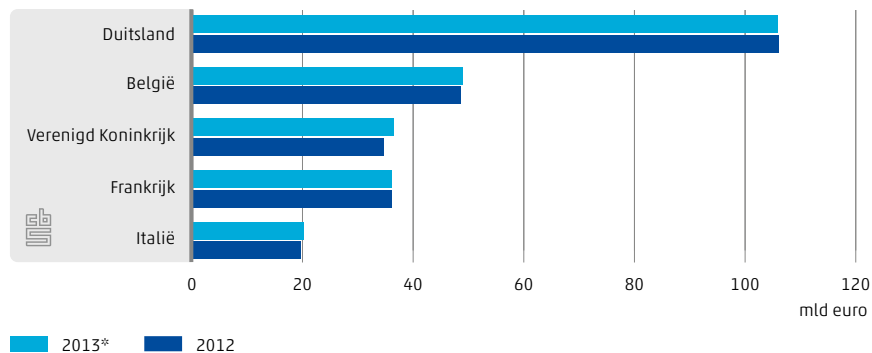
Handelsoverschot diensten stijgt sterk

De Nederlandse uitvoer van diensten steeg in 2013 met 6 procent tot 110 miljard euro. De diensteninvoer steeg licht en bedroeg 94 miljard euro. Het handelsoverschot steeg daarmee tot 16 miljard euro. De grootste stijging aan de uitvoerkant voltrok zich bij de vervoersdiensten. Ook de uitvoer van het reisverkeer en de computer- en informatiediensten nam toe. Aan de invoerkant steeg vooral de import van royalty's en licentierechten, van bouwdiensten en van computer- en informatiediensten.

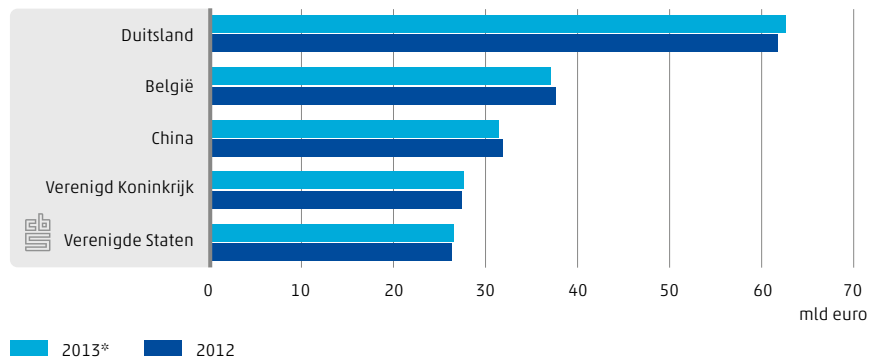
13.1 In- en uitvoerwaarde van goederen

	2011	2012	2013*
	mld euro		
Uitvoerwaarde			
Totaal	409	430	428
Europese Unie	303	312	316
Overig Europa	25	27	25
Afrika	13	15	14
Amerika	30	33	29
Azië	34	38	38
Oceanië	2	3	3
Invoerwaarde			
Totaal	365	389	384
Europese Unie	194	201	201
Overig Europa	35	41	41
Afrika	13	16	15
Amerika	42	45	45
Azië	80	84	80
Oceanië	1	1	1
Handelssaldo			
Totaal	44	40	44
Europese Unie	109	111	115
Overig Europa	-9	-14	-16
Afrika	0	-2	-1
Amerika	-12	-13	-15
Azië	-46	-45	-42
Oceanië	1	1	1

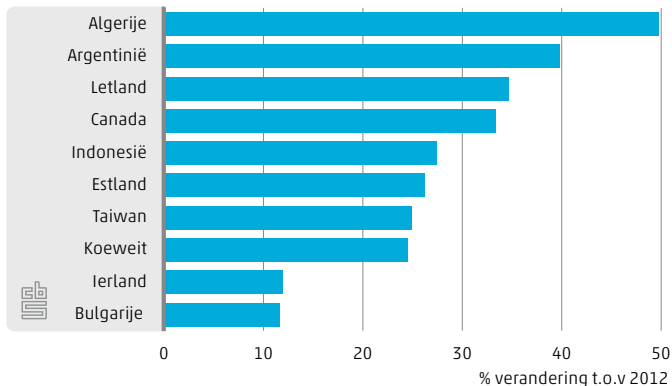
13.2 Belangrijkste landen voor uitvoer van goederen

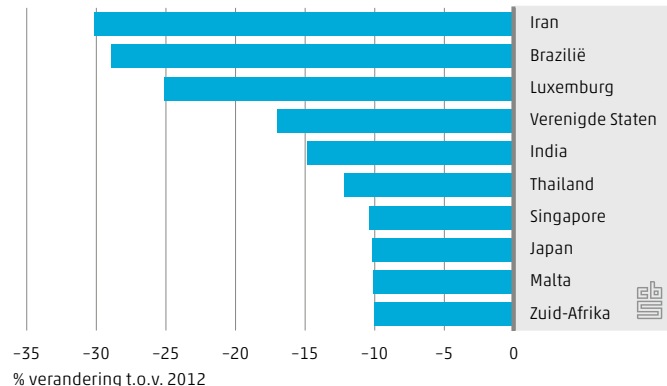
13.3 Belangrijkste landen voor invoer van goederen

13.4 Landen met de grootste groei in Nederlandse uitvoer in 2013

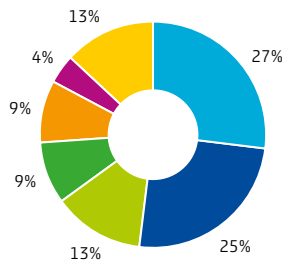

13.5 Landen met de grootste afname in Nederlandse uitvoer in 2013

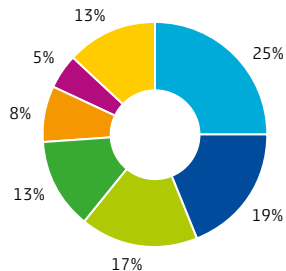

13.6 In- en uitvoerwaarde van goederen, 2013*

Invoer (totaal 384 mld euro)

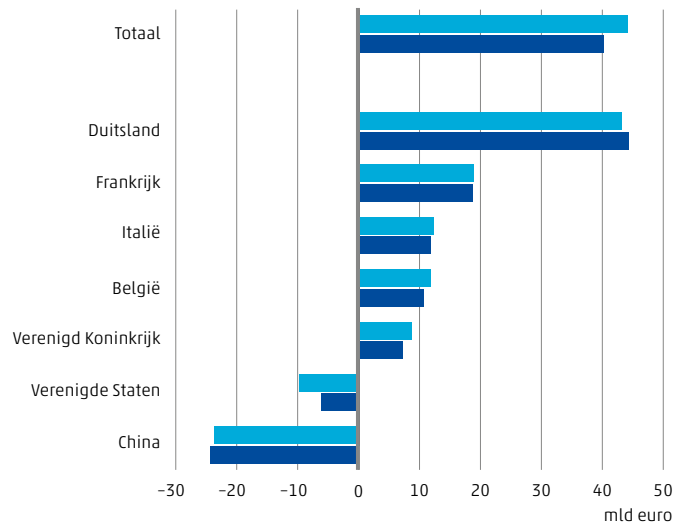
Uitvoer (totaal 428 mld euro)

- Machines en vervoermaterieel
- Minerale brandstoffen
- Chemische producten
- Voeding en levende dieren
- Fabrikaten
- Niet-eetbare grondstoffen, excl. brandstoffen
- Overig

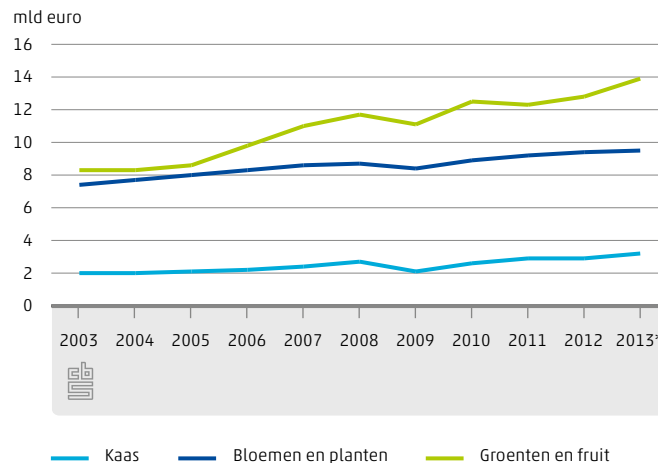
13.7 Handelssaldo met belangrijke handelspartners

■ 2013* ■ 2012

13.8 Uitvoerwaarde van enkele producten

— Kaas — Bloemen en planten — Groenten en fruit

€ 1 100 000 000

aan eieren uitgevoerd in 2013

€ 9 500 000 000 aan bloemen
en planten uitgevoerd in 2013

13.9 In- en uitvoerwaarde van diensten

	2011	2012	2013*
mld euro			
Uitvoerwaarde			
Totaal	99	104	110
Europese Unie	58	59	63
Overig Europa	8	9	9
Afrika	3	3	3
Amerika	15	17	17
Azië	14	15	17
Oceanië	1	2	2
Invoerwaarde			
Totaal	88	94	94
Europese Unie	43	45	45
Overig Europa	7	7	7
Afrika	2	2	2
Amerika	26	30	30
Azië	9	9	9
Oceanië	1	1	1
Handelssaldo			
Totaal	12	10	16
Europese Unie	15	14	17
Overig Europa	1	2	2
Afrika	1	1	2
Amerika	-11	-13	-13
Azië	5	6	7
Oceanië	1	1	1

13.10 In- en uitvoerwaarde van diensten naar soort

	Invoer		Uitvoer	
	2012	2013*	2012	2013*
mld euro				
Totaal	93,6	94,3	103,8	110,2
Vervoersdiensten	16,5	15,9	22,8	24,7
Reisverkeer	15,7	15,4	10,7	11,7
Communicatiediensten	3,5	3,5	4,0	4,4
Bouwdiensten	2,0	2,1	2,3	2,4
Verzekeringendiensten	0,9	0,9	0,5	0,5
Financiële diensten	1,4	1,4	1,2	1,1
Computer- en informatiediensten	4,2	4,3	5,1	5,6
Royalty's en licentierechten	17,3	18,9	24,0	25,2
Overige zakelijke diensten	31,0	30,7	30,8	32,2
Persoonlijke, culturele en recreatieve diensten	0,7	0,6	0,6	0,5
Overheidsdiensten	0,6	0,6	1,8	1,8

48% van diensten
ingevoerd vanuit EU in 2013

2013

54 600 kg
zaaiuien geogst per hectare

28 620 ha
uien in Nederland

3 440
bedrijven telen uien

14. Landbouw

Aantal boerenbedrijven neemt nog steeds af

Op 1 april 2013 telde Nederland 67 duizend agrarische bedrijven, 2 procent minder dan een jaar eerder. Dat komt neer op een afname van gemiddeld 25 bedrijven per week. Sinds 2000 is het aantal boerenbedrijven met een derde afgenomen.

Meer peren dan appels

In 2013 was de perenpluk voor het eerst groter dan de appelpluk. Er werd 327 miljoen kilogram peren geoogst. Dat was wel minder dan de 336 miljoen kilogram in het recordjaar 2011. De hoge perenoogst komt zowel door de forse stijging van het perenareaal sinds 1990 als door de grotere opbrengst per hectare.

De helft van de boeren is ouder dan 55

Ongeveer de helft van alle boeren is ouder dan 55 jaar, ruim een op vijf is zelfs ouder dan 65. Het aandeel oudere boeren is vrij stabiel, maar het aandeel jongere boeren (tot 45 jaar) is afgenomen, waardoor een steeds groter deel van middelbare leeftijd is. In 2013 was minder

dan 20 procent van de boeren jonger dan 45 jaar, en 32 procent was tussen de 45 en 55 jaar oud.

Boerenbedrijven verbreden

In 2013 deed een kwart van de land- en tuinbouwbedrijven activiteiten buiten zijn kernactiviteiten om. Agrarisch natuur- en landschapsbeheer op basis van een beheer-overeenkomst is de meest voorkomende verbredingsactiviteit, op 11 procent van de bedrijven in 2013. In 2008 was dit nog 7 procent. Ook komt de verkoop van landbouwproducten aan huis naar verhouding steeds vaker voor op boerderijen. In 2013 kon de consument hiervoor terecht bij 5 procent van de landbouwbedrijven, in 2008 nog bij 3 procent.

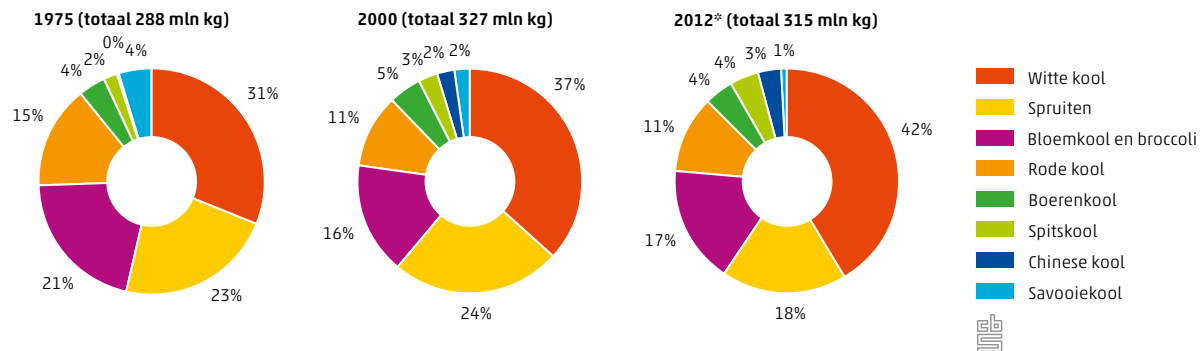
14.1 Vlees-, zuivel- en eierproductie

	2011	2012	2013
	mln kg		
Vleesproductie (met been, incl. afsnijvet)	2 595	2 620	2 600
waarvan			
kalveren	219	215	217
volwassen runderen	163	159	156
schapen en geiten	15	15	14
varkens	1 347	1 332	1 282
vleeskuikens	809	857	888
Onbewerkte koemelk ontvangen door zuivelfabrieken	11 642	11 675	12 207
Melkverwerking			
boter	129	133	137
fabriekskaas	750	764	793
gecondenseerde melk	354	371	369
melkpoeder	193	187	194

14.2 Oogst akkerbouw

	2011	2012	2013
	mln kg		
Aardappelen, consumptie-	3 857	3 384	3 481
Aardappelen, poot-	1 313	1 479	1 400
Aardappelen, zetmeel-	2 163	1 904	1 695
Suikerbieten	5 858	5 735	5 727
Zaaiuien	1 582	1 330	1 200
Gerst	205	206	208
Haver	8	10	10
Rogge	6	9	7
Tarwe	1 175	1 302	1 335
Triticale	10	12	10
Corn-cob-mix (met 65% droge stof)	75	63	68
Korrelmaïs (met 65% droge stof)	204	191	185
Snijmaïs (met 35% droge stof)	10 559	10 670	10 268

14.3 Oogst van koolsoorten

14.4 Oogst appels en peren

	2011	2012	2013*
	mln kg		
Appelen	418	281	314
Elstar	172	115	123
Golden Delicious	24	20	16
Jonagold/Jonagored	132	73	92
Junami	17	8	12
Kanzi	17	14	17
Rode Boskoop	19	14	16
Rubens	8	3	3
Peren	336	199	327
Beurré Alexandre Lucas	22	12	24
Conference	260	161	256
Doyenne du Comice	33	17	28
Stoofperen	9	5	8

14.5 Land- en tuinbouwbedrijven met verbredingsactiviteiten

	2009	2011	2013
Totaal aantal bedrijven	73 008	70 392	67 481
Verkoop aan huis	2 252	3 300	3 127
Stalling van goederen of dieren	2 193	3 349	2 809
Agrotoerisme	2 237	2 884	2 777
Verwerking landbouwproducten	731	1 211	1 041
Zorglandbouw	707	931	874
Aquacultuur	18	27	25
Loonwerk voor derden	2 180	4 357	4 071
Agrarisch natuur- en landschapsbeheer	5 773	8 280	7 404
Agrarische kinderopvang	64	209	219
Boerderij educatie	108	791	798
Energieproductie, levering aan derden	.	1 187	1 222

36 000 000 kg

schol aan land gebracht in 2012

10 400 000 000

kippeneieren gelegd in 2013

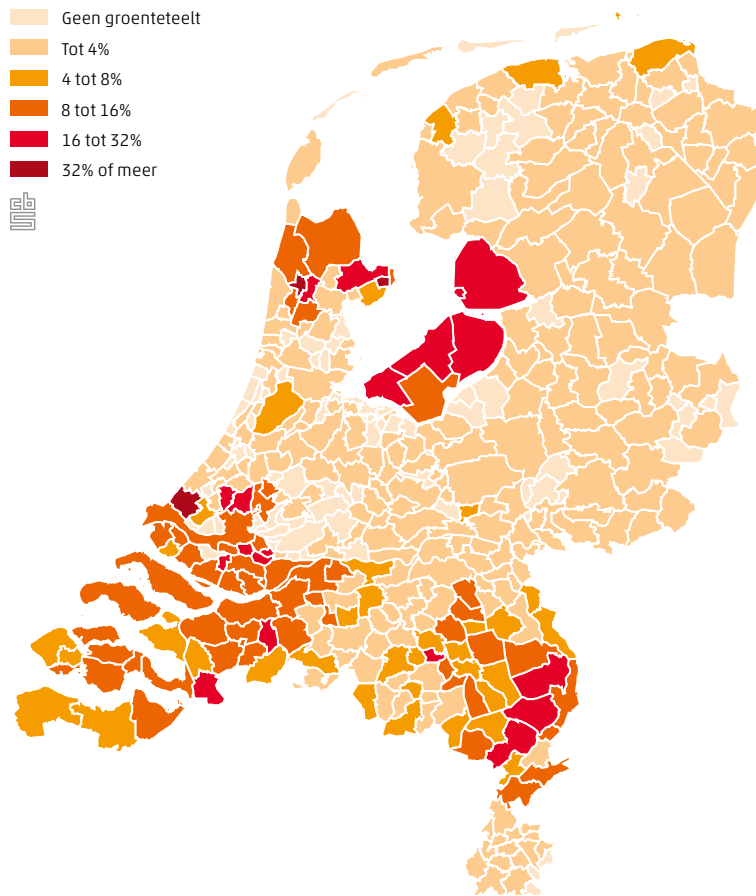

855 000 000 kg

tomaten geoogst in 2013

14.6 Deel landbouwgrond gebruikt voor groenteteelt, 2013

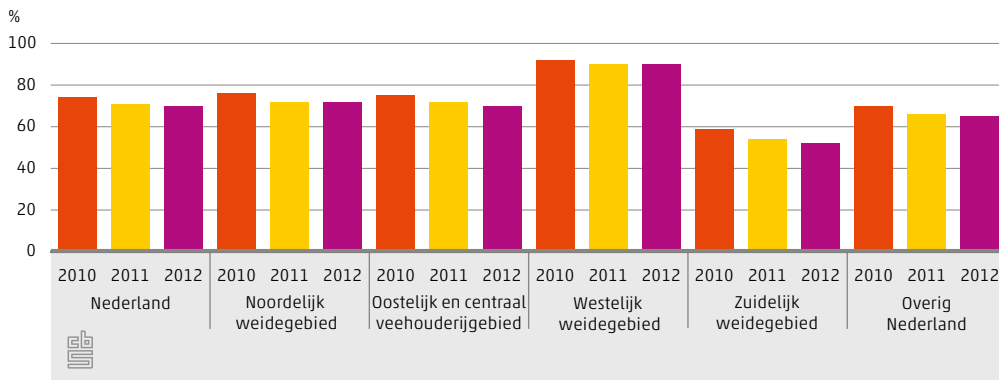
14.7 Veestapel op landbouwbedrijven, 1 april

	2011	2012	2013
	x 1 000		
Rundvee	3 885	3 879	3 999
Geiten	380	397	413
Schape	1 088	1 043	1 034
Paarden en pony's	137	132	131
Kippen	96 919	95 273	97 719
leghennen	44 460	42 810	44 816
vleeskuikens	43 912	43 846	44 242
Overig pluimvee	2 324	1 822	1 709
Konijnen	302	327	311
Edelpelsdieren	978	1 031	1 031
Varkens	12 429	12 234	12 212
biggen	5 297	5 180	5 274
fokvarkens	1 227	1 180	1 184
vleesvarkens	5 905	5 874	5 754

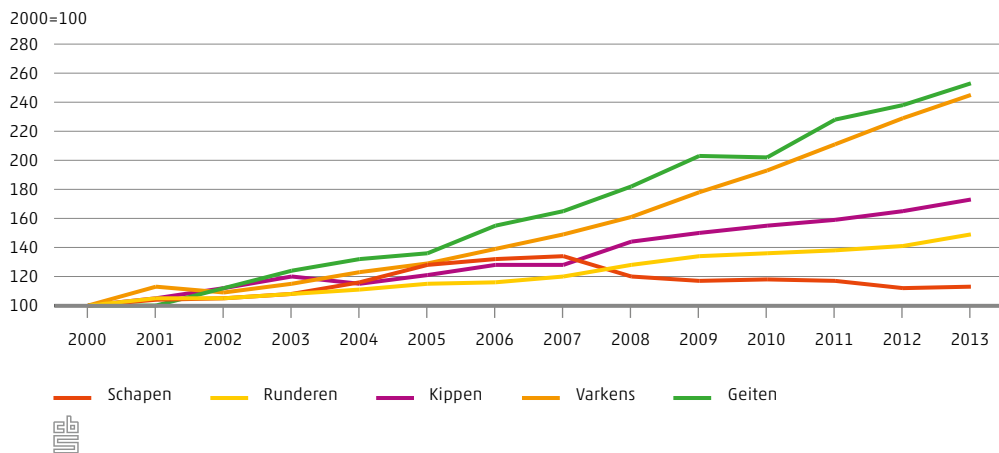
8 100 liter
 melk per jaar per melkkoe

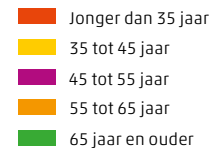
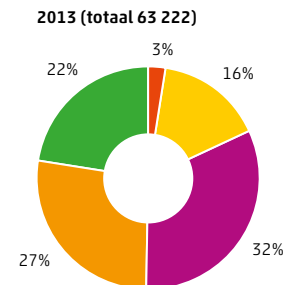
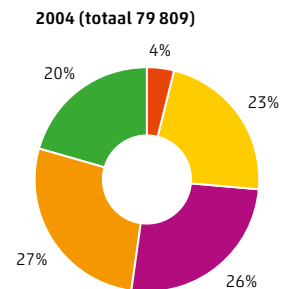
14.8 Melkkoeien met weidegang

14.9 Ontwikkeling aantal dieren per bedrijf

14.10 Leeftijd van bedrijfshoofden in de land- en tuinbouw

Economie in 2013

7 711 000

werknemersbanen

624 000

vervulde vacatures

-1,3%

arbeidsvolume

15. Macro-economie

Voorzichtig herstel economie

De Nederlandse economie kromp in 2013 met 0,8 procent ten opzichte van een jaar eerder. Er was gedurende het jaar wel een kentering zichtbaar. Al vanaf het vierde kwartaal van 2012 werd de groei minder negatief en halverwege 2013 sloeg de krimp om in groei. In het vierde kwartaal was de groei zelfs 0,9 procent, dankzij een forse groei van de investeringen. De consumptie van huishoudens daalde in het laatste kwartaal slechts beperkt. Over het hele jaar genomen groeide alleen de uitvoer. Vergeleken met 2012 is het groeitempo van de uitvoer wel gehalveerd.

Investeringskrimp neemt af

Het volume van de investeringen kromp in 2013 met 4,8 procent. Eén reden daarvoor was de daling van de investeringen in woningen met 6,9 procent. Ook de bouw van bedrijfspanden liep verder terug en er werd minder geïnvesteerd in wegen en waterbouwkundige projecten. Maar ook veel investeringen buiten de bouw liepen terug.

Gedurende het jaar werd de investeringskrimp wel steeds minder. In het vierde kwartaal trokken de investeringen fors aan, met 6,7 procent. Dit was de eerste investeringsgroei sinds het laatste kwartaal van 2011. Met name in bedrijfswagens werd meer geïnvesteerd. Maar ook de investeringen in bedrijfsgebouwen, machines en installaties, en computers waren in het vierde kwartaal hoger dan een jaar eerder.

Financieel vermogen stijgt

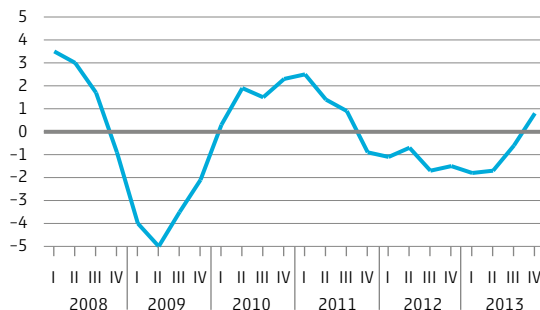
De financiële bezittingen van huishoudens zijn in 2013 met 55 miljard euro toegenomen. Deze bezittingen bestaan vooral uit spaartegoeden, obligaties, aandelen en pensioenvoorzieningen. Huishoudens profiteerden bijvoorbeeld van het positieve klimaat op de aandelenbeurs. Veel huishoudens kozen er in 2013 voor om extra af te lossen op de hypotheek. Huishoudens zijn op beperkte schaal nieuwe schulden aangegaan. In 2013 steeg de totale schuld met slechts 8 miljard euro. De hypothecaire schuld daalde met 8,5 miljard euro tot 664 miljard euro.

15.1 Economische kernindicatoren

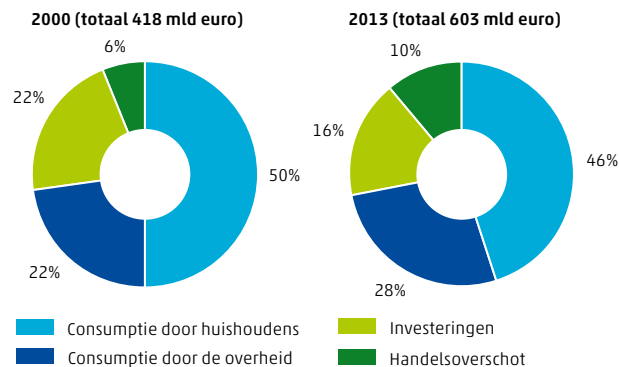
	Eenheid	2011	2012	2013
Bruto binnenlands product	% volumemutatie t.o.v. jaar eerder	0,9	-1,2	-0,8
Consumptie door huishoudens		-1,1	-1,6	-2,1
Consumptie door de overheid		0,2	-0,7	-0,2
Investerings in vaste activa		6,1	-4,0	-4,8
Invoer van goederen en diensten		4,2	3,3	-0,2
Uitvoer van goederen en diensten		4,1	3,2	1,4
Overheidssaldo (EMU)	% bbp	-4,3	-4,1	-2,5
Overheidsschuld (EMU)		65,7	71,3	73,5
Banen van werknemers	x 1 000	7 905	7 847	7 711
Banen van zelfstandigen		1 354	1 399	1 444
Werkzame beroepsbevolking		7 392	7 387	7 283
Werkloze beroepsbevolking		419	507	656
Werkloosheid	% beroepsbevolking	5,4	6,4	8,3
Bruto-arbeidsparticipatie	% bevolking 15 tot 65 jaar	71,1	71,8	72,1
Netto-arbeidsparticipatie		67,2	67,2	66,1
Openstaande vacatures	x 1 000	132,5	111,5	95,1
Ontstane vacatures		766	658	622
Vervulde vacatures		774	679	624

15.2 Bruto binnenlands product

% volumemutatie t.o.v. jaar eerder

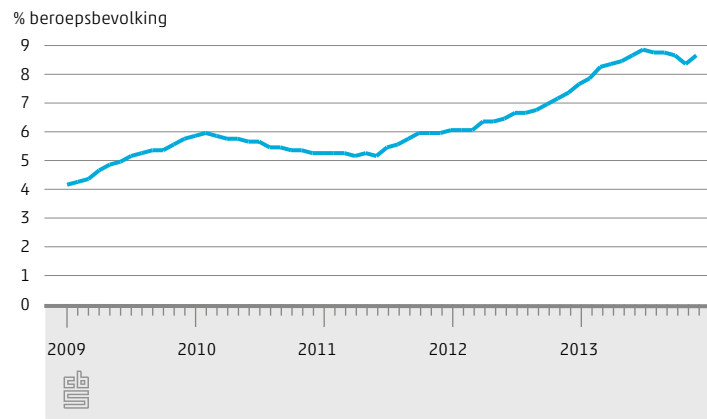
15.3 Finale bestedingen naar categorie

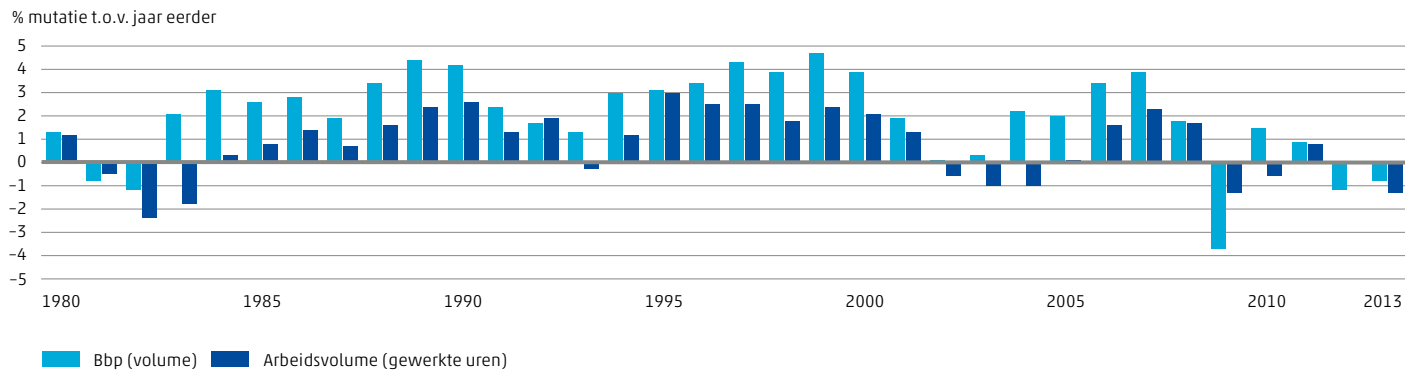
15.4 Beroepsbevolking

	2011	2012	2013
	x 1 000		
Personen 15 tot 65 jaar	10 994	10 992	11 013
waarvan			
beroepsbevolking	7 811	7 894	7 939
werkzame beroepsbevolking	7 392	7 387	7 283
werkloze beroepsbevolking	419	507	656
niet-beroepsbevolking	3 183	3 098	3 074
Werknemers	6 315	6 292	6 161
waarvan			
met vaste arbeidsrelatie	5 195	5 115	4 946
met flexibele arbeidsrelatie	1 120	1 177	1 215
Zelfstandigen	1 077	1 095	1 123

15.5 Werkloosheid

15.6 Economische groei en werkgelegenheid

15.7 Financiële bezittingen en schulden van huishoudens

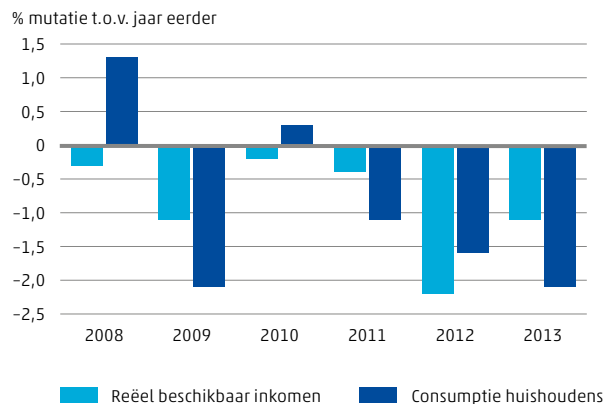
	2011	2012	2013	2013
	jaarmutatie in mld euro			mld euro
Financiële bezittingen	59	152	55	2 038
waaronder				
spaartegoeden en overige deposito's	15	17	2	348
aandelen en overige deelnemingen	-11	12	24	258
levensverzekeringsvoorziening	7	14	-2	215
pensioenvoorzieningen	50	113	32	1 047
Schulden	24	24	8	841
waaronder				
woninghypotheken	14	1	-8	664
Financieel vermogen	35	128	47	1 197

15.8 Winsten vennootschappen

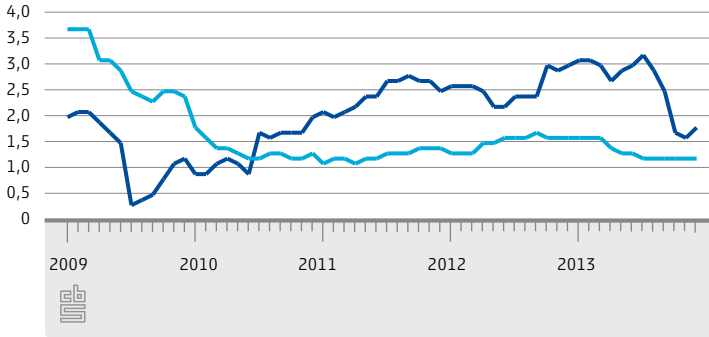
	2011	2012	2013
	mld euro		
Niet-financiële vennootschappen			
Nettowinst vóór belasting	114,0	105,9	105,3
waaronder			
winst buitenlandse dochters	38,9	34,7	33,3
Financiële vennootschappen			
Nettowinst vóór belasting	22,6	18,4	16,1
waaronder			
winst buitenlandse dochters	10,8	8,3	7,6

15.9 Reëel beschikbaar inkomen en consumptie huishoudens

15.10 Ontwikkeling van lonen en prijzen

% mutatie t.o.v. jaar eerder

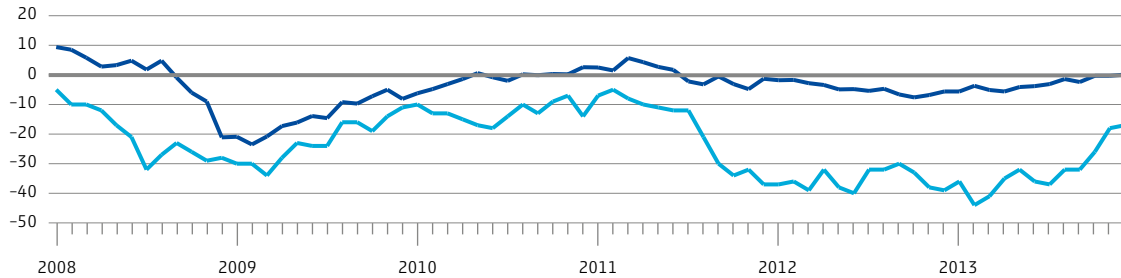
- Cao-lonen per gewerkt uur, incl. bijzondere beloningen
- Consumentenprijsindex

€54 020 beloning van een
werknemer per arbeidsjaar in 2013

15.11 Consumenten- en producentenvertrouwen

saldo % optimisten en % pessimisten

- Consumentenvertrouwen
- Producentenvertrouwen

rundvee

57 428 000 000 kg

varkens

11 481 000 000 kg

Mestproductie
in 2013

16. Natuur en milieu

Iets minder broeikasgassen

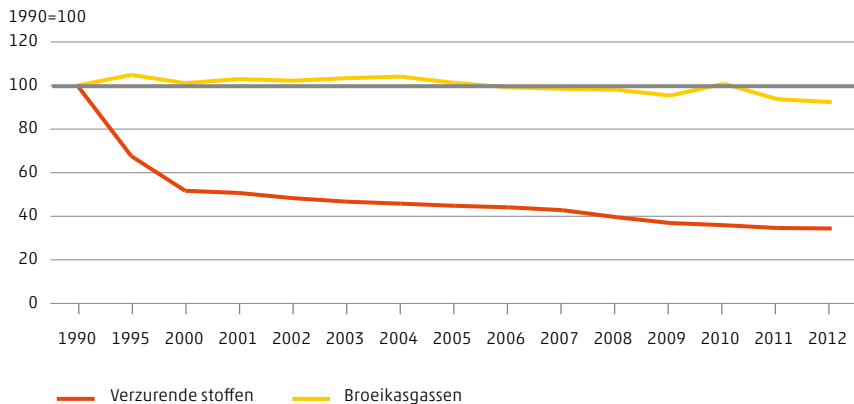
In 2012 bedroeg de uitstoot van broeikasgassen 192 miljard CO₂-equivalenten, 2 procent minder dan in 2011. Door de koude winter werd er meer aardgas verbruikt voor het verwarmen van huizen, met 2 miljard kg extra CO₂-uitstoot tot gevolg. Deze toename werd gecompenseerd door een lagere elektriciteitsproductie (2 miljard kg CO₂) en een lager verbruik van motorbrandstoffen (1 miljard kg CO₂). De uitstoot van broeikasgassen door de chemische industrie nam toe, doordat deze sector profiteerde van een groeiende vraag van buiten Europa. Deze toename werd volledig geneutraliseerd door de lagere uitstoot bij de andere bedrijfstakken van de industrie, door de economische crisis.

Milieudruk blijft stijgen

De Nederlandse economie is groener geworden sinds 2000. De druk op het milieu – bijvoorbeeld de uitstoot van broeikasgassen en zware metalen – is minder snel toegenomen dan de economische groei, en grondstoffen worden efficiënter gebruikt. Aan de andere kant worden

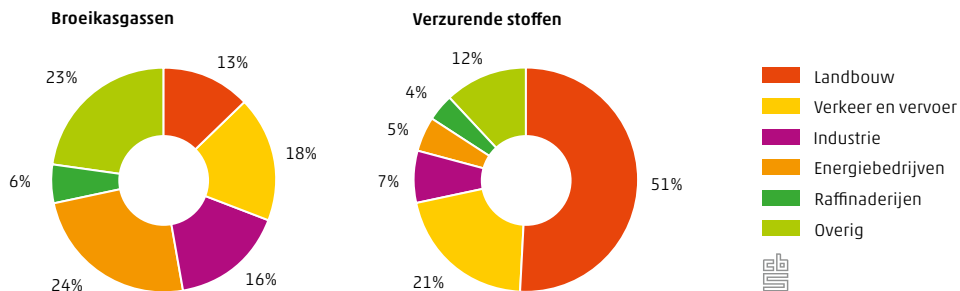
natuurlijke hulpbronnen nog steeds aangetast. Dit is vooral zichtbaar in een verslechterende biodiversiteit, een afname van groen gebied en verminderende energiereserves. De absolute druk op het milieu in Nederland neemt nog steeds toe, waardoor de kwaliteit van de leefomgeving in het geding blijft. Toch hebben Nederlanders geen groot milieubesef. In 2012 was 40 procent van de bevolking van mening dat het milieu sterk vervuild was en 24 procent was bereid meer te betalen voor het milieu. Er worden ook minder financiële middelen aangewend voor milieubescherming: het aandeel van groene belastingen in de belastingopbrengst is de laatste jaren iets afgenomen en het aandeel milieusubsidies in de overheidsuitgaven is al sinds 2005 constant. Wel is het aantal groene patenten gegroeid en is de milieusector steeds groter geworden. Internationaal gezien scoort Nederland hoog op de zogeheten groene beleidsinstrumenten: Nederland heeft bijvoorbeeld een van de hoogste aandelen groene belastingen en een hoog belastingtarief op energie.

16.1 Uitstoot verzurende stoffen en broeikasgassen

2% minder broeikasgassen uitgestoten in 2012

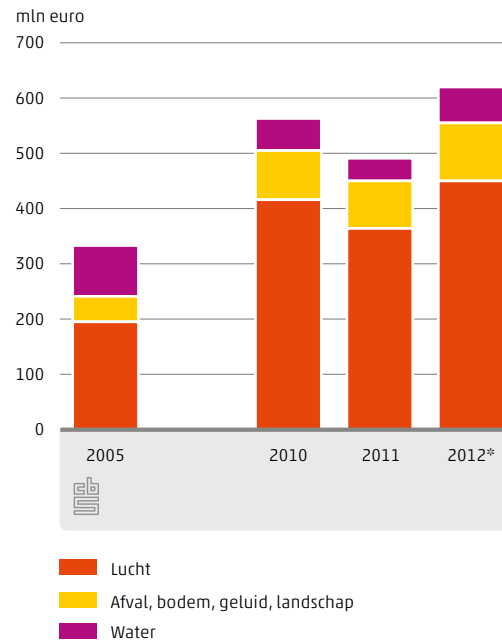
16.2 Luchtverontreiniging, uitstoot naar bron, 2012

16.3 Bedrijfsafvalstoffen nijverheid, 2012*

	Totaal	Her- gebruik	Eindver- werking
	mln kg		
Niet-gevaarlijk afval	24 840	20 629	4 211
waarvan door			
delfstoffenwinning	588	485	103
energievoorziening	1 350	1 311	38
waterbedrijven en afvalbeheer	8 622	5 324	3 298
industrie	14 280	13 509	772
waarvan			
voedings- en genotmiddelenindustrie	8 206	7 971	235
chemische industrie	927	792	135
basismetalaalindustrie	1 719	1 679	39
overige industrie	3 428	3 067	363
Niet-chemisch afval	22 538	19 597	2 941
waarvan			
metalen	1 118	1 103	15
papier en karton	665	655	10
hout	812	805	7
dierlijk en plantaardig afval	6 634	6 538	96
gemengd afval	3 515	2 504	1 011
slib	2 195	896	1 299
mineralen en steenachtig materiaal	7 239	6 778	462
overig niet-chemisch afval	360	318	41
Chemisch afval	2 302	1 032	1 271

16.4 Milieu-investeringen nijverheid (minimaal 20 werknemers)

224 000 personenauto's
gesloopt in 2012

16.5 Gemeentelijk afval

	2010	2011	2012**
	mln kg		
Totaal	10 061	10 163	9 845
Afval van huishoudens	8 860	8 915	8 670
waarvan			
gemengd ingezameld afval	4 441	4 413	4 268
gescheiden ingezameld afval	4 419	4 502	4 401
waarvan			
gft	1 255	1 297	1 304
papier	1 065	1 044	983
glas	350	349	349
grof tuinafval	447	448	463
houtafval	323	334	317
schoon puin	402	427	390
overig gescheiden afval	577	603	595
Reinigingsdiensten- en overig afval	1 200	1 248	1 175

59 kg oud papier per
inwoner ingezameld in 2012

16.6 Productie van mest en mineralen

	2011	2012	2013*
	mln kg		
Mest veestapel	71 434	71 207	73 171
waarvan			
rundvee	55 354	55 416	57 428
schapen en geiten	1 674	1 699	1 718
paarden en pony's	961	929	920
varkens	11 821	11 571	11 481
pluimvee	1 457	1 416	1 450
konijnen en pelsdieren	166	176	175
Mineralenuitscheiding			
Stikstof	477	461	471
Fosfaat	170	161	164
Kalium	512	505	518

16.7 Uitstoot stoffen naar water

	2010	2011	2012*
	1 000 kg		
Fosfor (als P-totaal)	15 295	15 274	15 195
Stikstof (als N-totaal)	86 635	86 544	85 412
Cadmium	0,97	1,0	0,95
Chroom	6,5	5,9	6,3
Koper	266	255	258
Kwik	0,32	0,32	0,34
Lood	63,1	63,5	63,9

16.8 Trends in populaties van dieren en planten

	2005	2010	2012
	2000=100		
Broedvogels	94	92*	94*
Wintervogels ¹⁾	97	56*	70*
Watervogels ²⁾	117	113*	114*
Zoogdieren ³⁾	110	136*	115*
Vleermuizen	152	194*	204*
Amfibieën	112	113*	93*
Reptielen	103	89*	98*
Dagvlinders	92	100*	61*
Libellen	95	122*	112*
Bospaddenstoelen	72	79*	63*

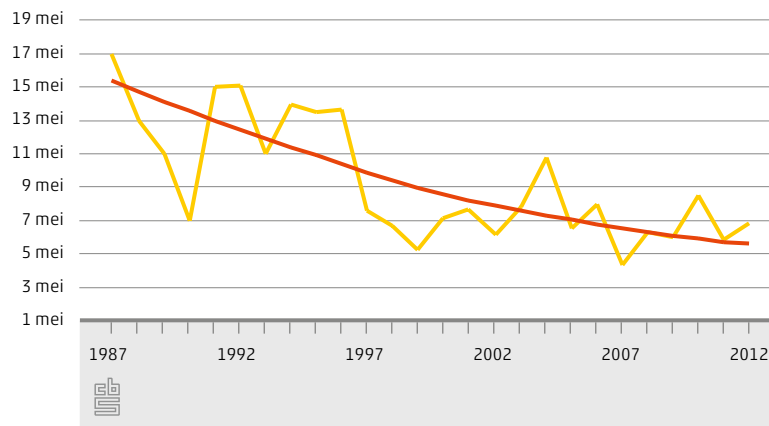
Bron: NEM (CBS en PGO's).

¹⁾ In de winter in Nederland verblijvende vogels.

²⁾ Seizoen 2004/2005 2009/2010 en 2011/2012.

³⁾ Overdag actieve zoogdieren: eekhoorn, haas, konijn, ree en vos.

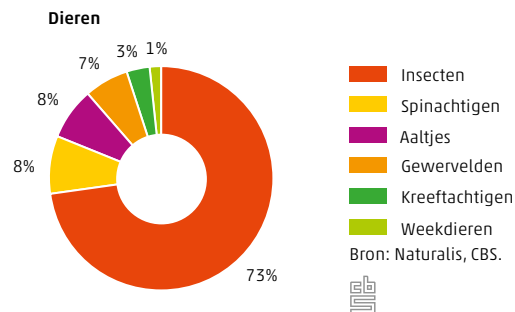
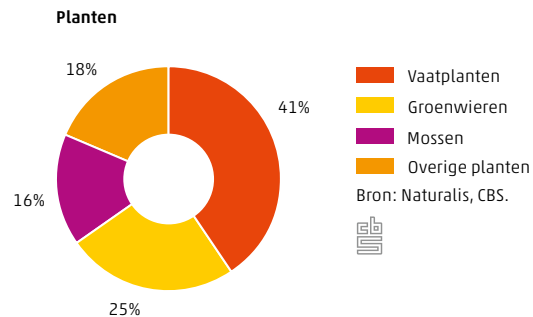
16.9 Begin eileg zangvogels

— Begin eileg — Trend

Bron: NEM (CBS, SOVON).

16.10 Aantal soorten in Nederland

Eindexamenkandidaten in schooljaar 2012/'13

vmbo
92% geslaagd

vwo
91% geslaagd

havo
87% geslaagd

17. Onderwijs

Meer vrouwen eerstejaarsstudent

Het hoger onderwijs telt al jaren meer vrouwelijke dan mannelijke studenten. In 2013/'14 was 52,5 procent van de eerstejaars bachelors in het hbo en wetenschappelijk onderwijs vrouw. De instroom in het hbo was de afgelopen achttien jaar voor vrouwen al groter dan voor mannen. In het wetenschappelijk onderwijs begonnen in 1995/'96 nog iets meer mannen, maar vanaf 1999/'00 stromen hier ook elk jaar meer vrouwen dan mannen in. Het lijkt er echter op dat het overwicht van vrouwen in het hoger onderwijs niet verder toeneemt. Tussen 1995/'96 en 2000/'01 is de gemiddelde instroom van vrouwen in het hoger onderwijs voortdurend gestegen, maar een verdere stijging is uitgebleven. Het aandeel vrouwen onder eerstejaarsstudenten schommelt nu al ruim tien jaar rond de 53 procent.

Masterdiploma kost 135,1 duizend euro

In 2012 kostte een universitair masterdiploma in theorie 135,1 duizend euro. Dit zijn alle kosten vanaf de basisschool als het diploma

zonder vertraging is behaald. Het bedrag is het totaal van 48,4 duizend euro voor acht jaar basisonderwijs, 49,2 duizend euro voor zes jaar vwo, 24,6 duizend euro voor drie jaar bachelor en 12,9 duizend euro voor de master. Voor de master staat in deze berekening gemiddeld 1,6 jaar.

De totale onderwijsuitgaven in 2012 bedroegen 40,7 miljard euro, bijna 0,7 miljard meer dan in 2011. De bijdrage van de overheid aan de onderwijsinstellingen was 0,5 miljard euro hoger. De uitgaven aan subsidies en fiscale regelingen waren echter lager dan in 2011, waardoor de totale bijdrage van de overheid in 2012 vrijwel gelijk bleef. Onderwijsinstellingen kregen ook minder subsidies van Europa. Bedrijven besteedden meer aan onderwijs: ze gaven meer uit aan de begeleiding van duale leerlingen en stagiaires. Zij kregen daarnaast ook minder subsidies van Europa door uitputting van subsidie-budgetten. De totale onderwijsuitgaven bedroegen 6,8 procent van het bruto binnenlands product (bbp).

17.1 Primair onderwijs

	Eenheid	2010/'11	2011/'12*	2012/'13*
Onderwijsinstellingen	absoluut			
Basisonderwijs		6 849	6 808	6 743
Speciaal basisonderwijs		308	304	296
Speciale scholen		324	327	322
Leerlingen	x 1 000			
Basisonderwijs		1 535	1 517	1 498
Speciaal basisonderwijs		43	42	40
Speciale scholen		69	70	70

17.2 Voortgezet onderwijs

	Eenheid	2010/'11	2011/'12	2012/'13*
Onderwijsinstellingen	absoluut	659	659	658
Leerlingen	x 1 000	940	949	961
Algemeen leerjaar		393	402	410
Vwo		165	164	162
Havo		151	153	153
Vmbo-gt		102	104	108
Vmbo-bk		102	100	100
Praktijkonderwijs		27	27	28
Slagingspercentage	%			
Vwo		89	87	.
Havo		86	87	.
Vmbo-gt		93	90	.
Vmbo-bk		95	95	.

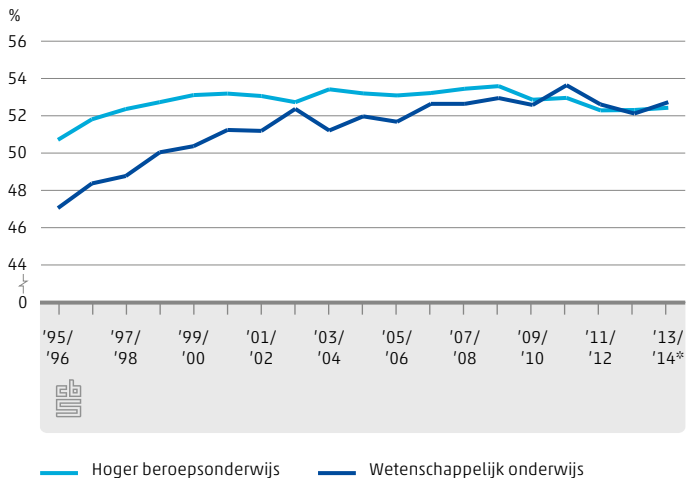
17.3 Mbo en volwassenenonderwijs

	Eenheid	2010/'11	2011/'12*	2012/'13*
Onderwijsinstellingen	absoluut	71	70	69
Deelnemers	x 1 000			
waarvan				
Mbo (exclusief extraneï)		528	523	513
Bol		358	358	360
Bbl		170	165	153
Niveau 1		25	24	23
Niveau 2		129	125	118
Niveau 3		145	144	141
Niveau 4		229	230	230
Volwassenenonderwijs		43	36	40
Educatie		28	22	22
Vavo		15	14	17

20% van mbo-leerlingen
deed een technische opleiding in 2011/'12

17.4 Aandeel vrouwen onder eerstejaarsstudenten in het hoger onderwijs

17.5 Hoger onderwijs

	Eenheid	2011/'12	2012/'13	2013/'14*
Ingeschrevenen	x 1 000			
Hbo		424	422	440
Wo		245	241	250
Gediplomeerden	x 1 000			
Hbo bachelor		65	59	.
Wo bachelor		36	33	.
Wo master/doctoraal		37	33	.
Gemiddelde studieduur	maanden			
Voltijd hbo bachelor		55	54	.
Voltijd wo door vwo'ers waarvan				
bachelor		52	49	.
master/doctoraal		75	74	.

8% van studenten werktuigbouwkunde is vrouw in 2013/'14

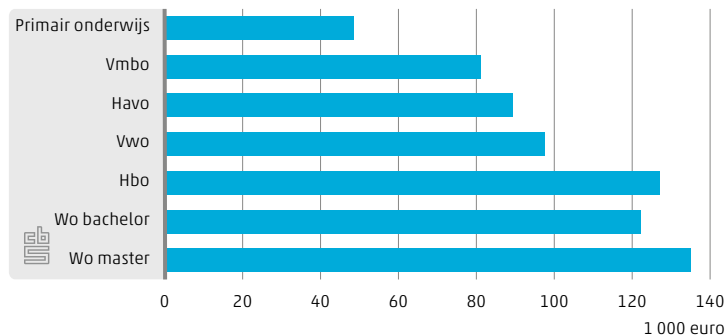
74 maanden hebben studenten nodig tot masterdiploma

17.6 Uitgaven aan onderwijs

	2010	2011	2012*
	mln euro		
Totaal	39 567	39 971	40 650
Door overheid	32 802	33 187	33 203
waarvan aan			
primair onderwijs	10 935	10 881	10 916
voortgezet onderwijs, mbo	13 906	13 850	14 079
hoger onderwijs	7 961	8 456	8 207
Door huishoudens	3 468	3 231	3 746
waarvan aan			
primair onderwijs	229	324	366
voortgezet onderwijs, mbo	1 470	1 411	1 361
hoger onderwijs	1 769	1 497	2 019
Door bedrijven	2 866	3 032	3 354
waarvan aan			
primair onderwijs	17	41	60
voortgezet onderwijs, mbo	1 522	1 540	1 803
hoger onderwijs	1 327	1 450	1 490
Door buitenland	431	521	348
waarvan aan			
primair onderwijs	24	21	27
voortgezet onderwijs, mbo	161	234	45
hoger onderwijs	246	266	276
	%		
In % bbp (vóór NR-revisie)	6,7	6,7	6,8

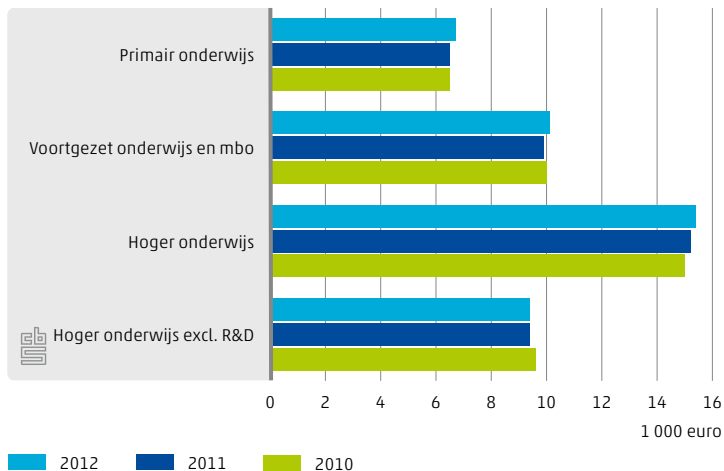
17.7 Onderwijsuitgaven per einddiploma, 2012*

12% van overheidsuitgaven
naar onderwijs in 2012

17.8 Uitgaven aan onderwijsinstellingen per deelnemer

€ 135 100

coste een masterdiploma in 2012

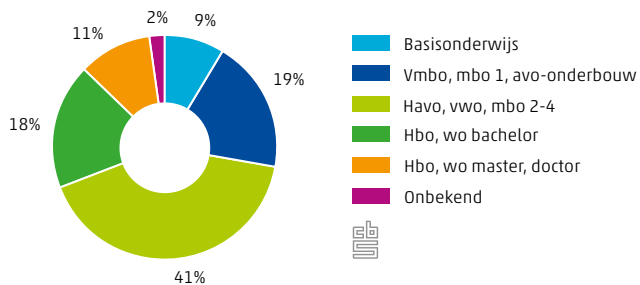

€ 6 700 besteed per

basischoolleerling in 2012

17.9 Onderwijsniveau bevolking van 15 tot 65 jaar, 2013

3 784 000 leerlingen

en studenten in 2012/'13

4,3%

2011

4,1%

2012

2,5%

2013

Overheidstekort
(in % bbp)

18. Overheid en politiek

Overheidstekort weer onder Europese norm

Het overheidstekort kwam in 2013 uit op 2,5 procent van het bruto binnenlands product (bbp). Hiermee voldoet Nederland weer aan de Europese tekortnorm van 3 procent. Het laatste jaar dat Nederland hieraan voldeed was 2008. Het tekort daalde in 2013 onverwacht snel, in 2012 bedroeg het nog 4,1 procent van het bbp.

Verkoop telecomfrequenties drukt tekort

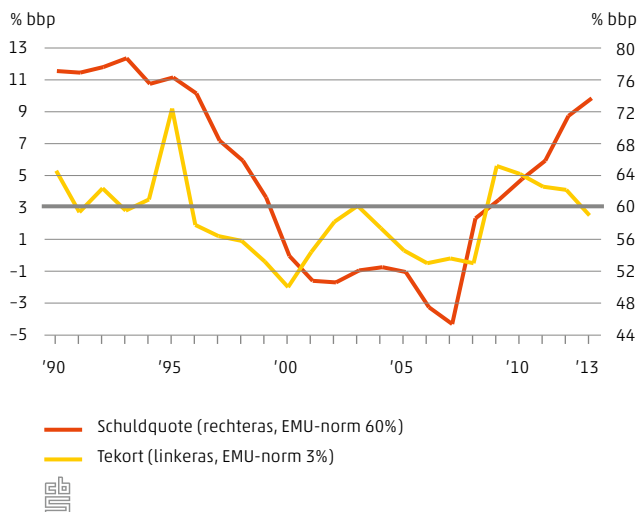
Een belangrijke oorzaak van het lagere tekort in 2013 waren de eenmalige opbrengsten uit de verkoop van de 4G-telecomfrequenties. Het tekort als percentage van het bbp viel hierdoor 0,6 procentpunt lager uit. Ook lastenverzwaringen droegen bij aan de afname van het tekort. De hogere opbrengst uit de loon- en inkomstenbelasting inclusief de wettelijke sociale premies, veroorzaakte bijna een kwart van de daling (0,4 procentpunt). Verder verdubbelden de opbrengsten uit de assurantiebelasting door een verhoging van het tarief. Dat leverde de schatkist 1,2 miljard euro meer op, wat neerkomt op 0,2 procentpunt van het bbp.

Daarnaast werden nieuwe belastingen ingevoerd, zoals de tijdelijke crisisheffing op hoge lonen. De belasting- en premiedruk was in 2013 met 39,3 procent van het bbp het hoogst van de afgelopen veertien jaar.

Hoge uitgaven aan zorg en sociale uitgaven

Hoewel de overheid in 2013 verder bezuinigde op veel uitgaven, lagen deze nog steeds 15 miljard euro boven de inkomsten. Dit kwam vooral door een toename van de sociale uitkeringen en de zorguitgaven. Zij bereikten in verhouding tot het bbp de hoogste stand van de afgelopen twintig jaar. De laatste vijf jaar namen de sociale uitkeringen en zorguitgaven samen met meer dan 20 procent toe, terwijl de overige uitgaven samen nagenoeg gelijk bleven. De sociale uitkeringen en zorguitgaven maken nu bijna de helft uit van de overheidsuitgaven.

18.1 Overheidstekort en -schuld

18.2 Inkomsten en uitgaven overheid

	2011**	2012*	2013*
	mld euro		
Inkomsten	273	278	285
waarvan			
belastingen	140	135	138
wettelijke sociale verzekeringspremies	89	96	98
verkopten van goederen en diensten	20	20	20
overig	25	27	29
Uitgaven	299	302	300
waarvan			
beloning van werknemers	59	59	57
aankopen goederen en diensten	45	46	46
uitkeringen	135	140	143
bruto investeringen in vaste activa	20	20	20
overig	39	38	33
Vorderingensaldo	-26	-24	-15

18.3 Overheidsschuld naar schuldtitle, 2013

	Binnenland	Buitenland
	mld euro	
Totaal	209,2	233,8
waarvan		
chartaal geld	0,5	0,0
kortlopende waardepapieren	2,1	23,9
obligaties	129,3	192,4
kortlopende leningen	26,2	1,8
langlopende leningen	51,1	15,7

€ 443 008 000 000

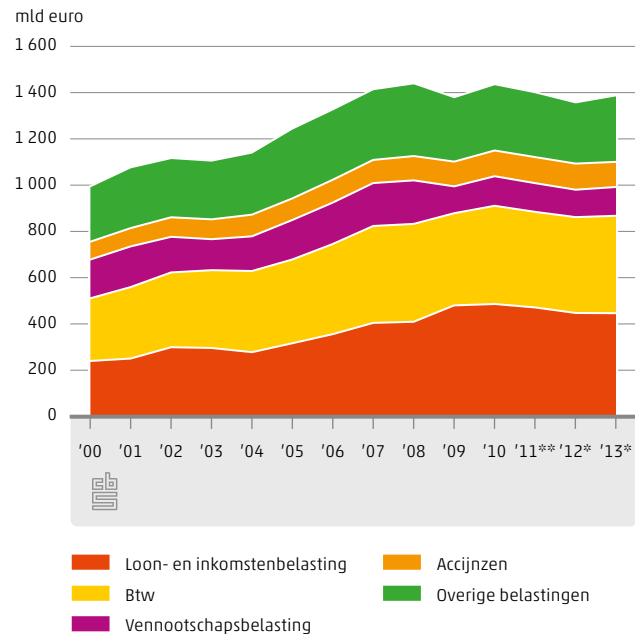
bedroeg de EMU-schuld eind 2013

18.4 Overheidsuitgaven naar COFOG-functies

	2010	2011**	2012*
	mld euro		
Totaal	301	299	302
waarvan			
algemeen overheidsbestuur	35	33	33
landsverdediging	8	8	8
openbare orde en veiligheid	12	12	12
economische aangelegenheden	35	33	32
milieubescherming	10	10	10
huisvesting en gemeenschapsvoorziening	4	4	4
volksgezondheid	49	50	53
recreatie, cultuur en religie	11	10	10
onderwijs	34	35	35
sociale bescherming	101	103	106
waarvan			
ziekte en arbeidsongeschiktheid	27	27	27
ouderdom	40	41	43
werkloosheid	12	11	12
overige sociale bescherming	23	24	23

18.5 Belastingontvangsten

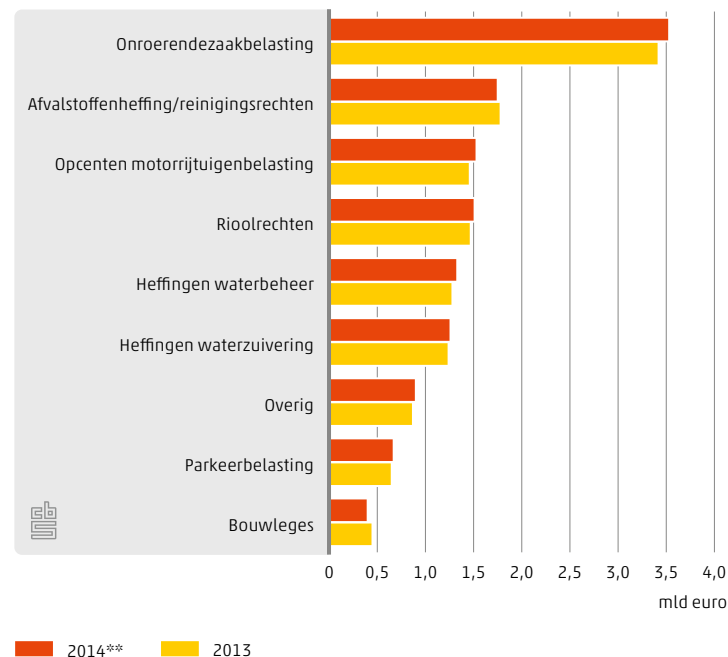
30% van de totale belastingopbrengst kwam uit btw in 2013

18.6 Uitgaven Rijk

	2011	2012	2013*
	mln euro		
Totaal	236 681	236 390	220 212
Begrotingshoofdstukken			
De Koning	40	40	40
Staten Generaal	145	147	142
Overige Hoge Colleges van Staat	122	117	118
Algemene Zaken	59	56	57
Koninkrijksrelaties	437	432	291
Buitenlandse Zaken	11 015	10 774	8 743
Veiligheid en Justitie	11 438	11 467	12 302
Binnenlandse Zaken	5 276	5 028	822
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap	33 964	34 169	35 177
Nationale schuld	58 203	60 820	46 514
Financiën	9 700	11 363	15 042
Defensie	8 157	8 067	7 710
Infrastructuur en Milieu	11 209	10 504	9 880
Economische Zaken	5 944	4 854	5 197
Sociale Zaken en Werkgelegenheid	30 767	31 898	29 483
Volksgezondheid, Welzijn en Sport	19 145	18 814	15 713
Buitenlandse Handel			2 941
Wonen en Rijksdienst			3 166
Gemeentefonds	18 576	18 501	17 946
Provinciefonds	1 268	1 686	1 553
Infrastructuurfonds	8 372	7 599	6 283
Deltafonds			1 040
Diergezondheidsfonds	16	15	18
BTW-compensatiefonds	2 788		
Waddenfonds			15
BES-fonds	25	39	34

18.7 Begrote opbrengst per heffing decentrale overheden

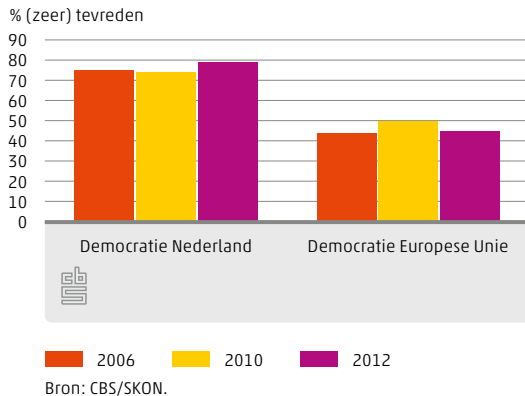
■ 2014** ■ 2013

€ 526 100 000
 begroot voor recreatie en natuur voor
 2014 door provincies

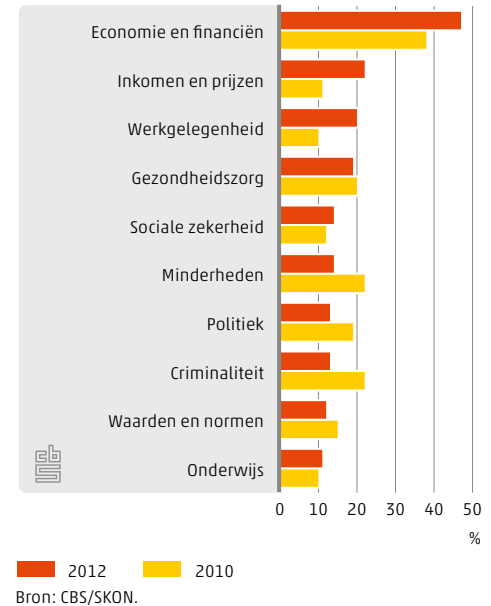
18.8 Begrote lasten van gemeenten

	2012	2013	2014*
	mld euro		
Totale lasten	52,3	52,1	51,5
waarvan			
algemeen bestuur	3,1	3,1	3,2
cultuur en recreatie	5,1	1,8	1,7
economische zaken	1,0	4,8	4,6
onderwijs	2,9	0,9	0,9
openbare orde en veiligheid	1,8	3,0	3,0
ruimtelijke ordening, volkshuisvesting	8,1	5,0	5,0
sociale voorzieningen en maatschappelijke dienstverlening	16,1	16,0	16,4
verkeer, vervoer en waterstaat	4,6	5,4	5,4
volksgezondheid en milieu	5,4	7,4	6,7
financiering, alg. dekkingsmiddelen	4,3	4,7	4,6

18.10 Tevredenheid met democratie, stemgerechtigden

18.9 Belangrijkste nationale problemen volgens stemgerechtigden

89% van hoogopgeleide kiezers
tevreden met democratie in Nederland

-0,5%

gedroogde vruchten en noten

Prijzontwikkeling
2013

2,8%
kip

14,2%

aardappelen

19. Prijzen

Inflatie gelijk gebleven in 2013

In 2013 was de inflatie 2,5 procent, net als een jaar eerder. Overheidsmaatregelen hadden in 2013 een grote invloed op de inflatie. Eind 2012 werd de btw verhoogd waardoor de prijzen van veel producten in 2013 hoger waren dan een jaar eerder. Daarnaast stegen de assurantie- en energiebelastingen en de accijnzen op alcohol en tabak. Zonder deze maatregelen zou de inflatie uitgekomen zijn op 1,3 procent. Benzine en telefoon- en internetdiensten hadden in 2013 een verlagend effect op de inflatie.

Prijzen commerciële dienstverlening

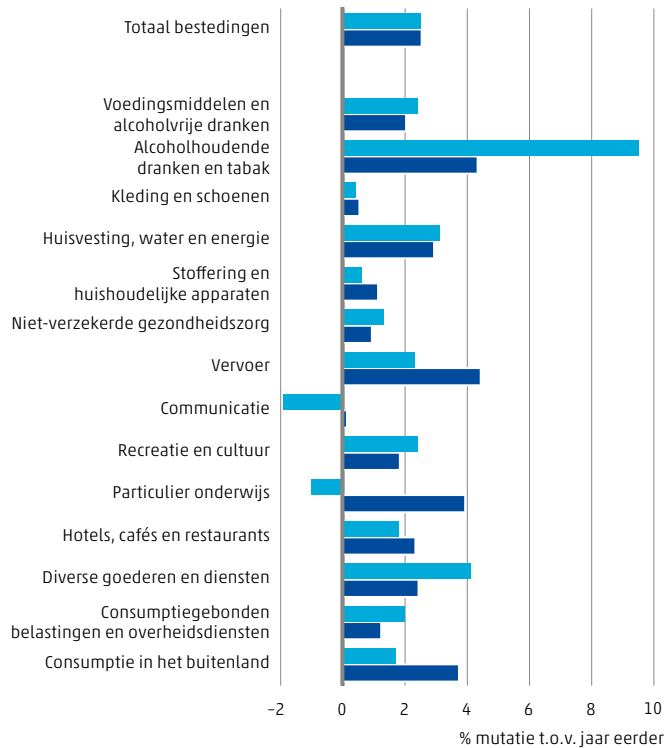
De prijzen van commerciële dienstverlening zijn in 2013 met 0,7 procent licht gestegen. Dit is aanzienlijk minder dan de inflatie. De verschillen in prijsontwikkeling binnen de commerciële dienstverlening zijn groot. Bij de architecten daalden de prijzen met gemiddeld 3 procent, bij koeriers en schoonmaakdiensten stegen ze met ruim 2 procent. Bij de auto lease was het prijsverloop verschillend per type auto. Zo waren er grote stijgingen in de leaseprijs van

kleinere auto's, terwijl die van diesel- en elektrische wagens op hetzelfde niveau bleef als in 2012.

Daling prijzen van de industrie

In 2013 waren de prijzen van de industrie 1,3 procent lager dan een jaar eerder. De afgelopen drie jaar lieten de prijzen van de industrie nog stijgingen zien. De prijsontwikkeling van de industrie wordt sterk beïnvloed door de ruwe olieprijs. De olieprijs daalden in 2013 sterk waardoor ook in de aardolieverwerkende industrie en de chemische industrie de prijzen zijn gedaald, met 7,1 respectievelijk 2,8 procent. Ook de basismetalenindustrie liet een daling zien, van 3,5 procent. In de voedings- en genotmiddelenindustrie namen de prijzen met 1,9 procent toe. Verder verhoogden ook de elektrische apparaten- en de machine-industrie de prijzen. Bij deze industrieën stegen de prijzen met respectievelijk 3,6 en 3,1 procent.

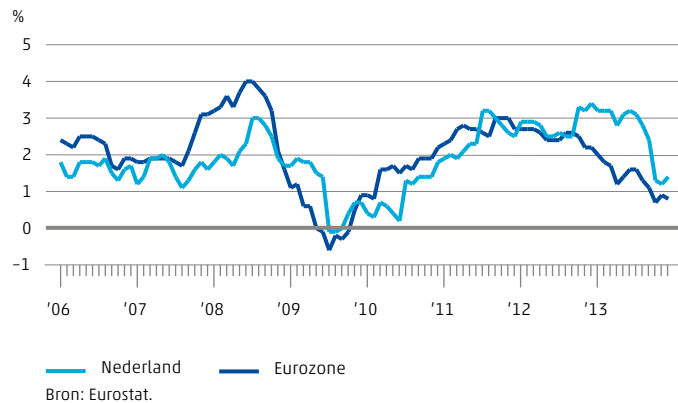
19.1 Consumentenprijzen

■ 2013 ■ 2012

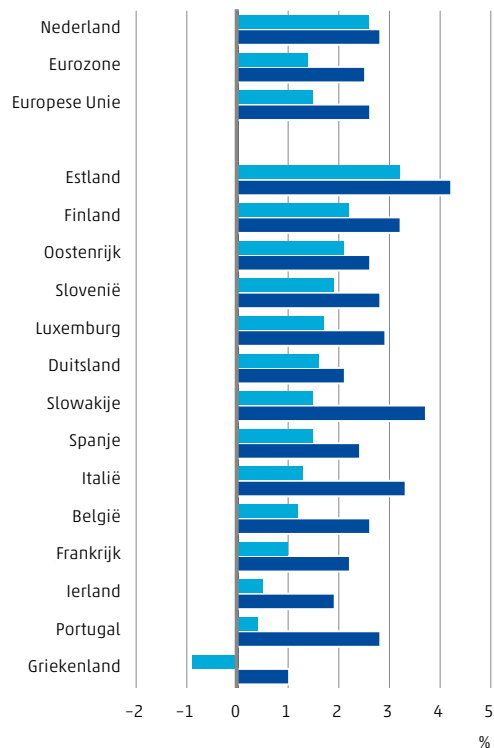
19.2 Inflatie Nederland en eurozone

4,7% huurverhoging
in juli 2013

19.3 Inflatie volgens Europees geharmoniseerde methode (HICP)

■ 2013 ■ 2012

Bron: Eurostat.

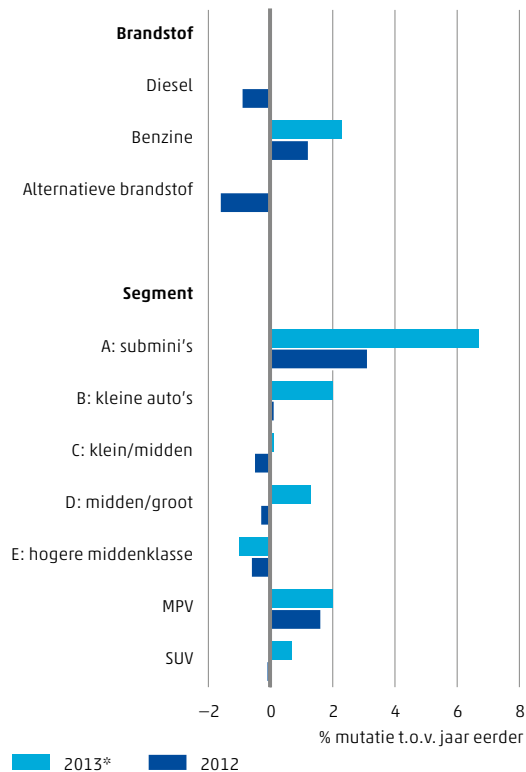
19.4 Gemiddelde prijzen

		2010	2011	2012
		euro		
Brandstoffen en diensten voor vervoer				
APK-keuring	1 keuring	40,41	38,53	35,03
Autorijles	1 uur	40,49	41,47	42,83
Benzine	liter euro95	1,50	1,64	1,76
Diesel	liter	1,17	1,35	1,44
LPG	liter	0,64	0,70	0,77
Eten en drinken in de horeca				
Frikandel	stuk	1,29	1,35	1,39
Glas bier	fluitje pils	1,96	2,01	2,09
Glas rode huiswijn	glas	2,85	2,84	2,89
Kopje koffie	zwarte koffie	1,87	1,83	1,87
Pizza	25-30 cm	8,43	8,66	8,73
Overige diensten				
Dameskapper	wassen, knippen, föhnen	34,85	34,94	30,95
Herenkapper	knippen	19,84	20,17	22,39
Testament	opmaken	370,49	381,93	400,51
Zwemles	1 uur	9,97	10,27	9,87

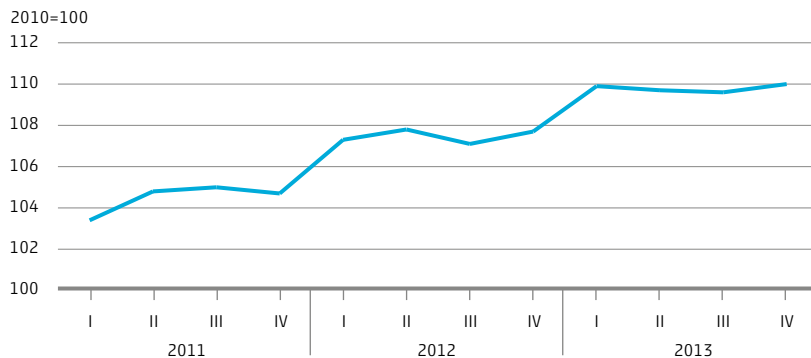
€ 2,01 voor een gemiddeld biertje in 2012

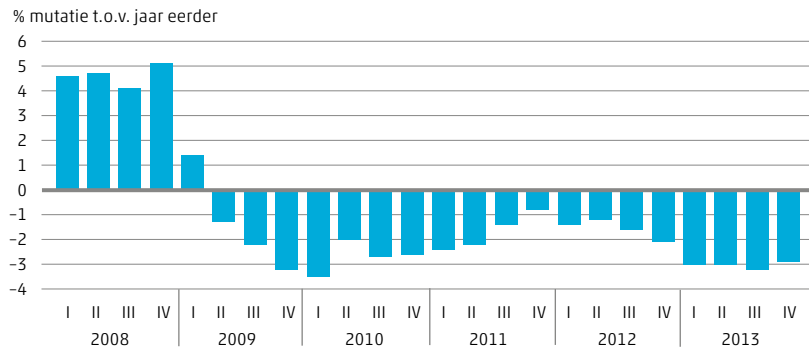
19.5 Prijsontwikkeling autolease, personenauto's

19.6 Prijsontwikkeling koeriers

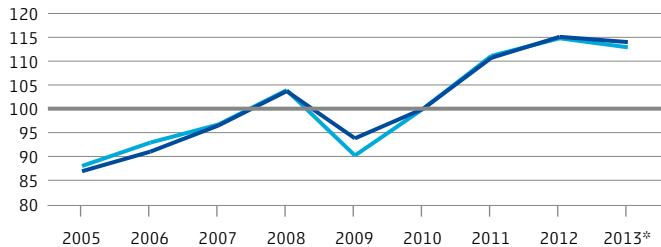

19.7 Prijsontwikkeling architecten

19.8 Producentenprijsindex industrie

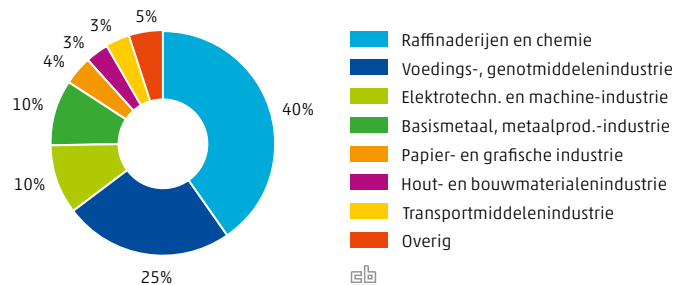
2010=100

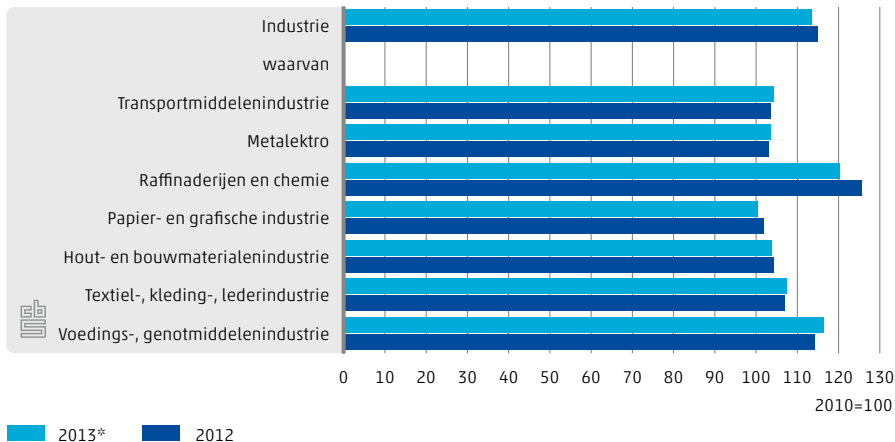
— Afzetprijzen buitenland — Afzetprijzen binnenland

19.9 Aandeel in de prijsindex industrie, 2013*

19.10 Producentenprijsindex

■ 2013* ■ 2012

€

5,4%
 prijsstijging in de leer- en
 schoenenindustrie in 2013

Ervaren overlast in woonbuurt 2013

2,0% heeft veel
overlast van beklade muren

6,6% heeft veel
overlast van rommel op straat

19,9% heeft
veel overlast van hondenpoep

20. Veiligheid en recht

Minder criminaliteit

In 2013 werd een op de vijf inwoners van 15 jaar en ouder slachtoffer van veel voorkomende criminaliteit (gewelds-, vermogens- en vandalismedelicten). Dit is gelijk aan 2012 en ruim een kwart minder dan in 2005.

Het aantal door de politie geregistreerde misdrijven nam in 2013 opnieuw verder af, tot bijna 1,1 miljoen misdrijven. De aangiftebereidheid bleef gelijk.

Onveiligheidsgevoelens

Met 37 procent voelden net zoveel mensen zich wel eens onveilig als vorig jaar. In hun eigen huis voelde 12 procent van de vrouwen en 6 procent van de mannen zich weleens onveilig. Op plekken waar jongeren rondhangen was dat 47 en 39 procent.

Uitgaven aan veiligheidszorg

In 2012 werd 13 miljard euro aan veiligheidszorg besteed, waarvan 6 miljard aan preventie. De uitgaven zijn, na een fikse stijging, sinds 2009 vrijwel stabiel.

Meer verzoekschriftprocedures

Er zijn in 2012 opnieuw minder rechterlijke uitspraken gedaan in dagvaardingszaken. Het aantal uitspraken in verzoekschriftprocedures nam juist opnieuw toe.

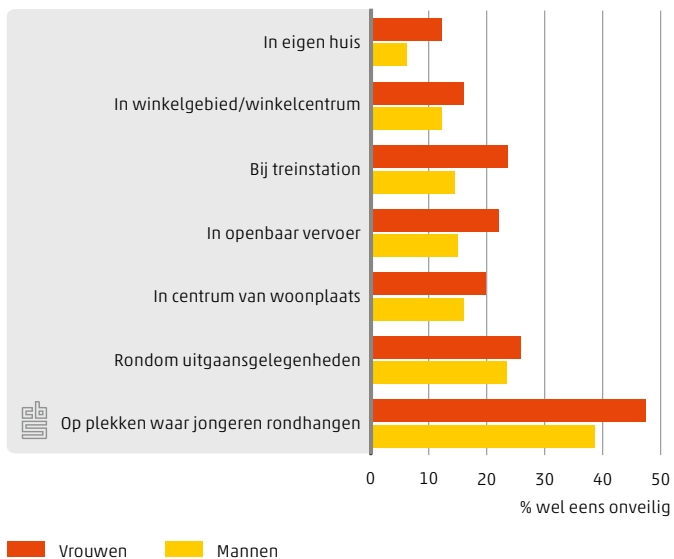
Toename asielzoekers

In 2013 kwamen er 14,4 duizend asielzoekers naar Nederland, bijna 5 duizend meer dan in 2012. Er kwamen vooral meer Syriërs en Somaliërs. In de jaren negentig van de vorige eeuw kwamen er veel meer asielzoekers naar Nederland, met een piek van 52,6 duizend in 1994.

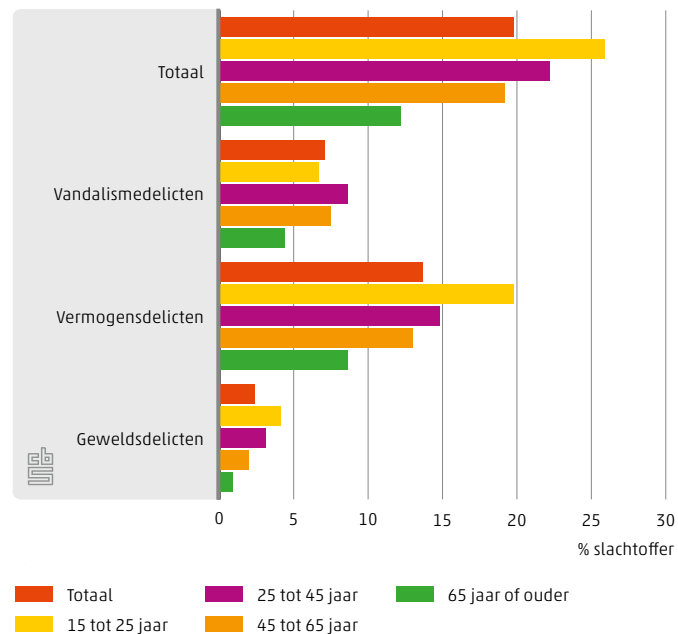
Brandweer en hulpverlening

In 2012 zijn bij de brandweer 142 duizend meldingen binnengekomen, waarvan 96 duizend brandmeldingen en 47 duizend verzoeken om hulpverlening. Bij de brandmeldingen gaat het vaak om loos alarm.

20.1 Onveiligheidsbeleving in de woonplaats, 2013

20.2 Ervaren slachtofferschap, 2013

8,8% van 15- tot 25-jarigen
gepest op internet in 2012

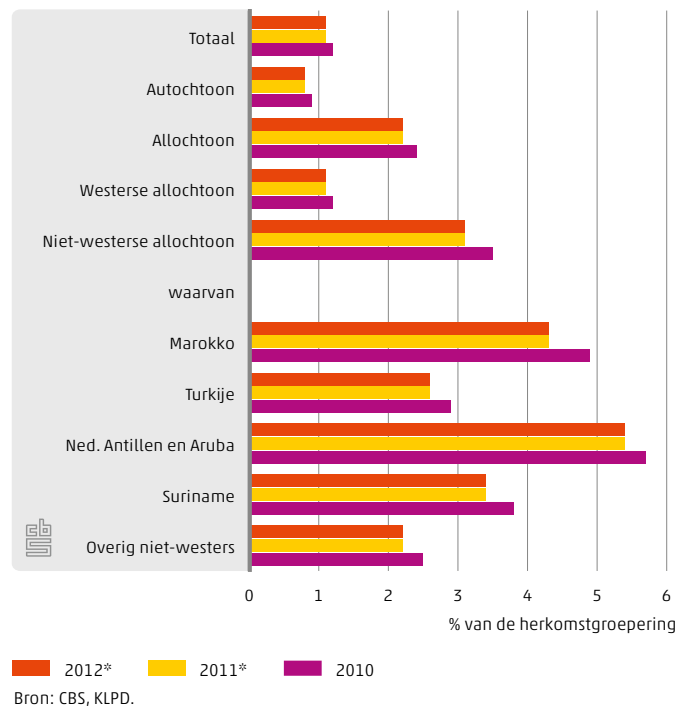
20.3 Geregistreeerde criminaliteit

	2011	2012	2013
	x 1 000		
Totaal misdrijven, geregistreerd door politie en Koninklijke Marechaussee	1 194	1 140	1 088
Vermogensmisdrijven waaronder	710	692	677
diefstal en inbraak met geweld	15	15	13
diefstal en inbraak zonder geweld	654	633	627
Vernielingen, misdrijven tegen openbare orde en gezag	181	161	140
Gewelds- en seksuele misdrijven	112	109	101
Misdrijven Wetboek van Strafrecht (overig)	11	12	11
Verkeersmisdrijven	152	139	133
Drugsmisdrijven	17	18	18
(Vuur)wapenmisdrijven	7	7	7
Misdrijven overige wetten	4	3	3

7 600 173 boetes
voor te hard rijden in 2012

20.4 Aangehouden verdachten naar herkomst, 12 jaar en ouder

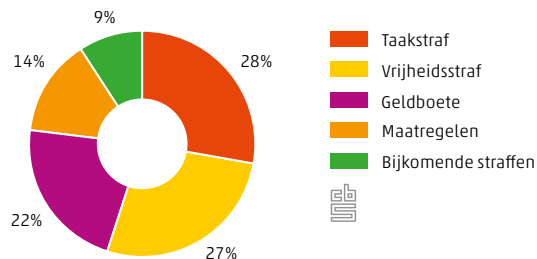

20.5 Schuldigverklaringen rechter eerste aanleg

	2010	2011	2012
	x 1 000		
Totaal schuldigverklaringen	98,9	93,8	86,0
Wetboek van Strafrecht	67,1	65,8	60,9
waaronder			
vermogensmisdrijven	32,4	33,0	31,2
vernielingen en misdrijven tegen openbare orde en gezag	12,3	11,0	9,8
gewelds- en seksuele delicten	19,2	18,5	17,5
Verkeersmisdrijven	18,4	14,9	14,6
Drugsmisdrijven	6,6	6,4	6,2
Misdrijven overige wetten	6,9	6,7	4,4

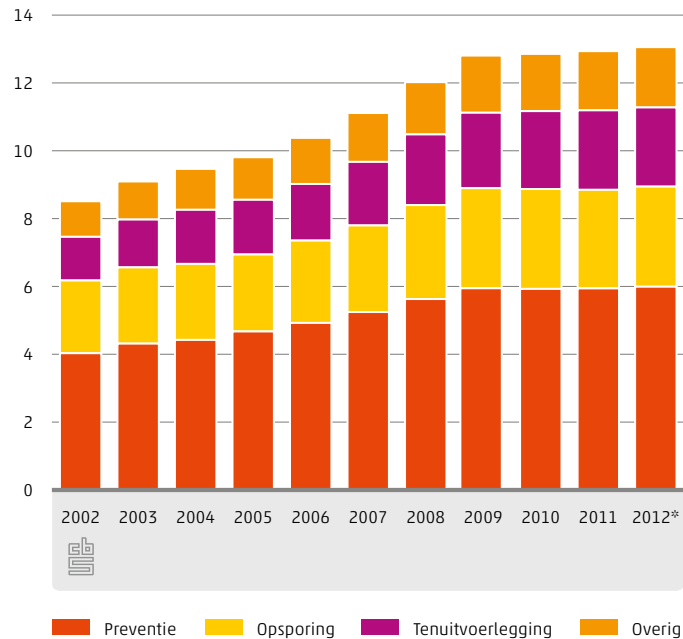
20.7 Rechtbankstrafzaken, sancties rechter eerste aanleg, 2012

Totaal 122 167

20.6 Uitgaven aan veiligheidszorg

mld euro

30 606 kinderen
stonden eind 2012 onder toezicht

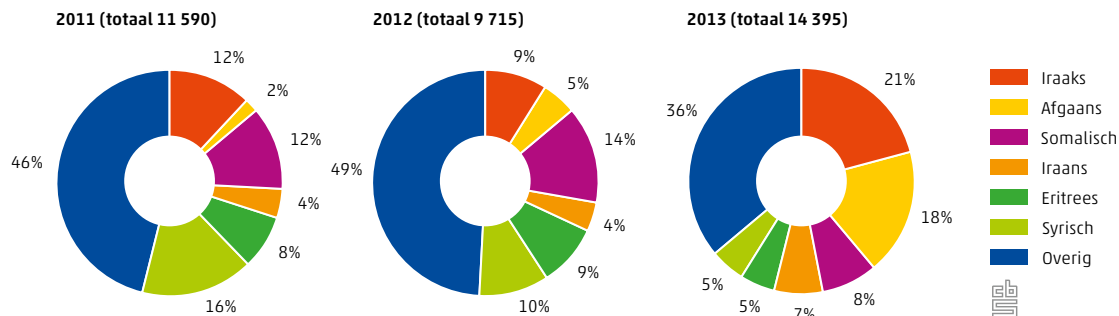
20.8 Meldingen bij de brandweer

	2010	2011	2012*
	x 1 000		
Brandmeldingen	103,2	107,2	95,6
waarvan			
buitenbrand	24,4	25,7	19,7
binnenbrand	15,6	14,5	14,4
schoorsteenbrand	2,1	1,8	1,7
loze alarmmelding	61,1	65,2	59,8
Hulpverleningsmeldingen	48,6	48,3	46,5
waarvan			
hulpverlening in gebouwen	23,3	21,0	17,8
hulpverlening, anders dan in gebouwen	20,4	23,8	25,2
loze alarmmelding	4,9	3,4	3,5

20.9 Bij rechtbanken beëindigde dagvaardings- en verzoekschriftprocedures

	2010	2011	2012
	x 1 000		
Sector kanton			
Dagvaardingsprocedures	631,7	586,1	520,7
Verzoekschriftprocedures	296,1	265,6	300,5
Sector civiel			
Dagvaardingsprocedures	54,0	43,8	28,8
Verzoekschriftprocedures	178,6	225,4	222,2

20.10 Eerste asielverzoeken naar nationaliteit

7 736 000

2011

7 859 000

2012

Aantal personenauto's

7 916 000

2013

21. Verkeer en vervoer

Personenauto rijdt jaarlijks 13,1 duizend km

Nederlandse personenauto's reden in 2012 samen 114,8 miljard kilometer. Hiermee waren ze goed voor bijna 80 procent van de totaal afgelegde afstand door Nederlandse motorvoertuigen (147,6 miljard km). In het buitenland reden Nederlandse personenauto's 14,3 miljard km. Per auto werd er gemiddeld 13,1 duizend km afgelegd. Personenauto's op naam van de zaak maakten de meeste kilometers. Zo legde een dieselauto op naam van een bedrijf in 2012 gemiddeld 29,2 duizend km af en een benzineauto 18,6 duizend km.

Begin 2013 waren er in Nederland 7,9 miljoen personenauto's. Hiervan stonden er bijna 873 duizend op naam van een bedrijf.

Steeds meer snor- en bromfietsen op de weg

Het aantal snor- en bromfietsen is de afgelopen jaren sterk toegenomen. Op 1 januari 2007 stonden er 690 duizend snor- en bromfietsen geregistreerd, begin 2013 waren het er al bijna 1,1 miljoen. Vooral het aantal snorfietsen groeide fors. Begin 2013 waren er voor het eerst meer

snorfietsen dan bromfietsen. Vrijwel alle snor- en bromfietsen staan op naam van een particulier. Bij circa 45 procent is de eigenaar tussen de veertig en zestig jaar oud. Snorfietsen zijn favoriet bij vijftigplussers en in de stad, terwijl bromfietsen het goed doen bij jongeren en op het platteland.

Goederenvervoer via spoor flink gestegen

In 2012 werd er 38 miljoen ton aan goederen over het spoor vervoerd. Dat is twee keer zoveel als eind jaren tachtig. Vooral de afvoer van goederen over het spoor is flink gestegen. In 2012 was deze met ruim 24 miljoen ton drie keer zo hoog als vijfentwintig jaar eerder. De afvoer bestaat onder meer uit containers, steenkool en ijzererts. Bijna twee derde van alle over het spoor vervoerde goederen gaat naar het buitenland. Duitsland is de voornaamste bestemming, gevolgd door Italië.

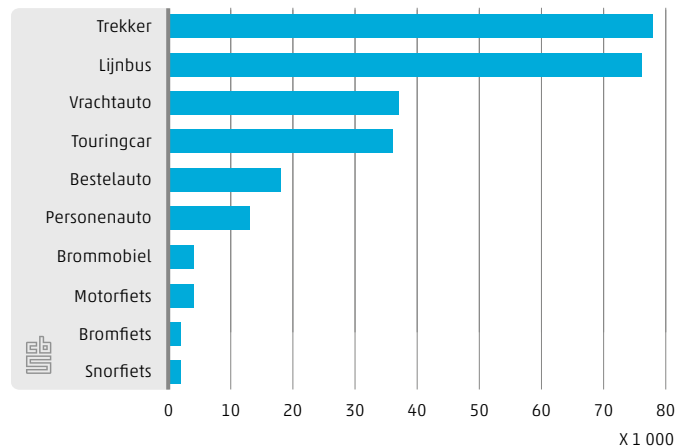
De aanvoer van goederen maakte in 2012 ongeveer 22 procent van het spoorgoederen-transport uit, 9 procent was binnenlands vervoer en 5 procent doorvoer.

21.1 Motorvoertuigenpark, 1 januari

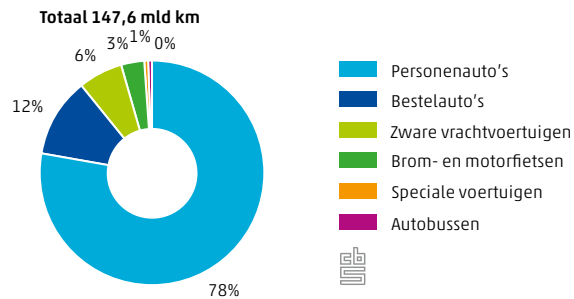
	2011	2012	2013
	x 1 000		
Totaal	9 452	9 572	9 611
waarvan			
personenauto's	7 736	7 859	7 916
motorfietsen	636	647	653
bedrijfsmotorvoertuigen	1 080	1 066	1 042
waarvan			
bestelauto's	861	850	832
trekkers	71	71	70
vrachtauto's	71	70	67
speciale voertuigen	65	64	63
autobussen	11	11	10

Bron: RDW, CBS.

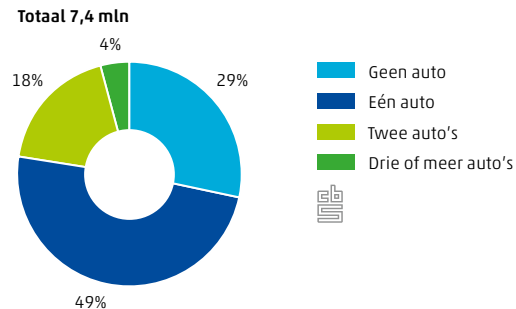
21.2 Gemiddeld aantal gereden kilometers, 2012

21.3 Afgelegde afstand per jaar, 2012

21.4 Autobezit huishoudens, 2011

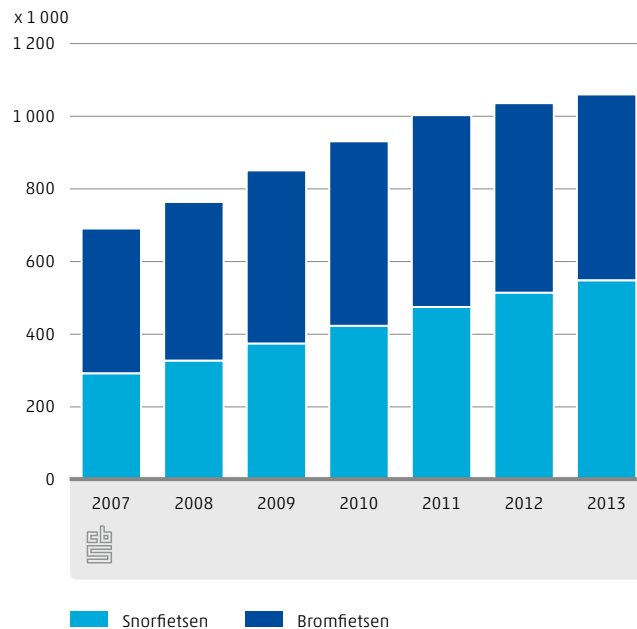

21.5 Nieuw verkochte motorvoertuigen

	2011	2012	2013
Totaal	638 574	581 737	490 483
waarvan			
personenauto's	555 777	502 445	416 816
motorfietsen	10 857	9 950	9 270
bestelauto's	58 655	56 554	50 560
trekkers	7 829	7 716	8 865
vrachtauto's	4 372	3 895	3 871
autobussen	640	784	596
speciale voertuigen	444	393	505

Bron: RDC | CBMI, CBS.

21.6 Aantal snor- en bromfietsen

448 000

mannen met een motorfiets

63 000 vrouwen

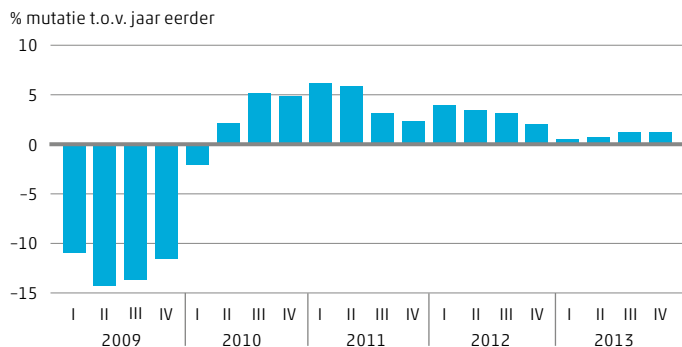
met een motorfiets

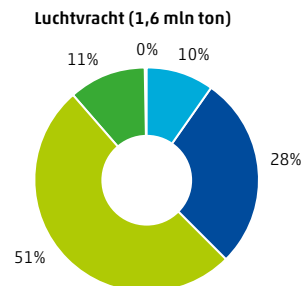
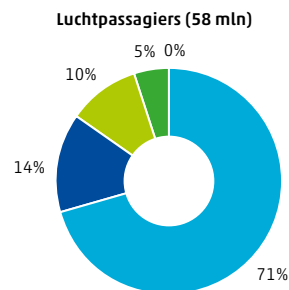
21.7 Goederenvervoer

	2010	2011	2012
	mln ton		
Totaal	1 764	1 723	1 720
waarvan			
wegvervoer	701	695	669
zeevaart	538	533	543
binnenvaart	340	344	344
pijpleidingvervoer	119	110	124*
spoorvervoer	36	39	38
luchtvaart	2	2	2

21.9 Omzetontwikkeling transportbedrijven

21.8 Vervoer via Nederlandse luchthavens naar herkomst/bestemming, 2013

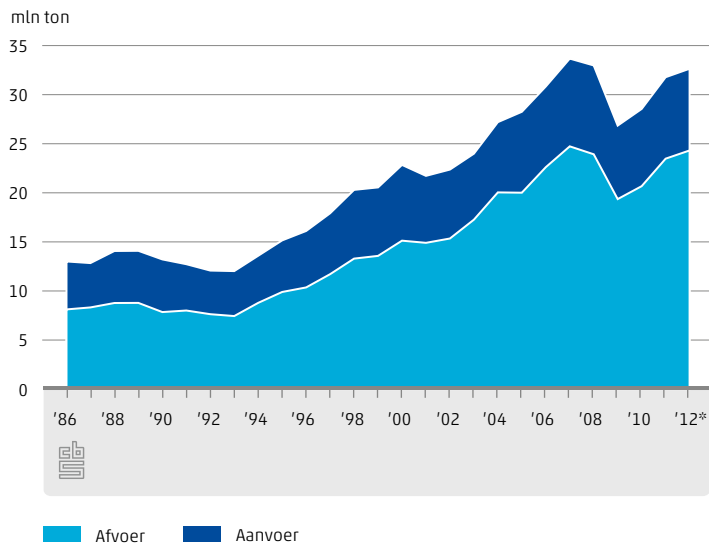
- Europa
- Amerika
- Azië
- Afrika
- Oceanië

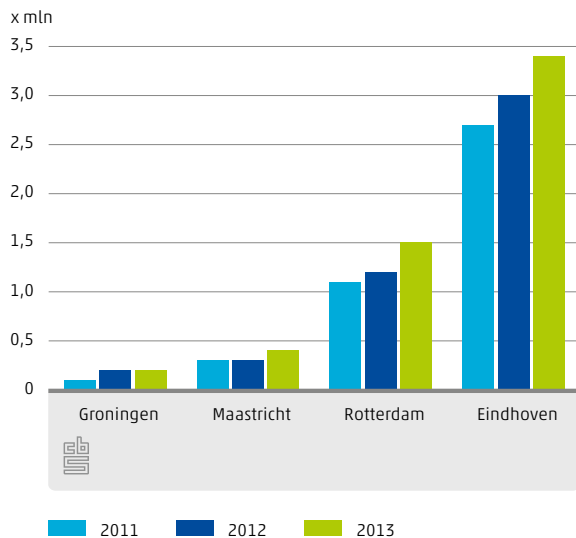
21.10 Wegvervoer

	2010	2011	2012
Totaal	701	695	669
waarvan			
binnenlands	504	499	481
internationaal	196	196	188
waarvan			
bilateraal	166	167	161
uitsluitend in buitenland	30	29	27

21.12 Aan- en afvoer goederen over spoor

21.11 Passagiers regionale luchthavens

3 000 km
spoorweg in Nederland

A photograph of two young children sitting in airplane seats, both wearing large headphones. The child on the left is laughing and looking upwards, while the child on the right is looking forward. They are both covered with colorful, patterned blankets. The airplane cabin interior is visible, including the seats and overhead storage bins.

3 183 000

Duitsland

2 677 000

Frankrijk

1 766 000

België

**Vakanties van Nederlanders
in het buitenland in 2013**

22. Vrije tijd en cultuur

Acht op de tien Nederlanders op vakantie

In 2013 ging 81 procent van de Nederlanders één of meer keren met vakantie. Ongeveer de helft van in totaal bijna 36 miljoen vakanties werd in eigen land doorgebracht. Bij de buitenlandse vakanties was Duitsland in 2013 net als in voorgaande jaren de belangrijkste bestemming, met 3,2 miljoen vakanties. Frankrijk volgt met 2,7 miljoen en België met 1,8 miljoen vakanties.

Een groot deel van de buitenlandse vakanties wordt traditioneel in het Middellandse Zeegebied doorgebracht. Spanje, Italië, Griekenland en Turkije zijn hier de belangrijkste bestemmingen. Buiten Europa is de Verenigde Staten met bijna 400 duizend vakanties de belangrijkste bestemming.

Toename aantal hotelgasten

Zowel het aantal gasten als het aantal overnachtingen in Nederlandse hotels, pensions en jeugdaccommodaties steeg in 2013 met 3 procent ten opzichte van 2012. De groei was

vooral te danken aan buitenlandse gasten. Het aantal zakelijke overnachtingen in hotels nam met 1,1 procent licht toe. In Amsterdam steeg het met 8 procent veel sterker. Het aandeel van Amsterdam in de zakelijke markt nam daarmee toe van 26 naar 28 procent.

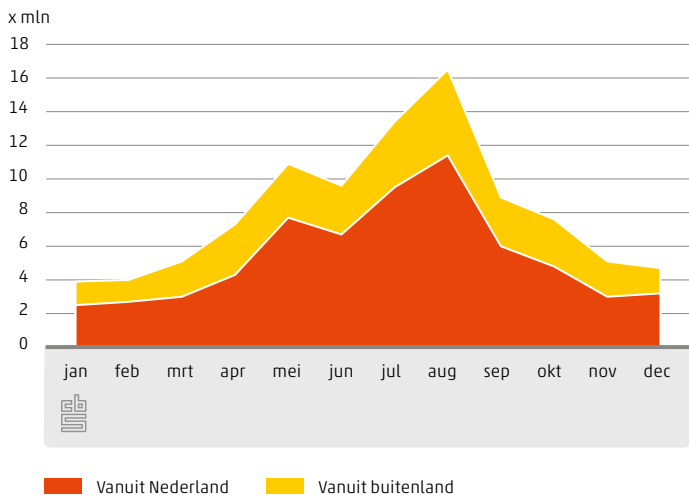
Minder boeken, meer dvd's uitgeleend

In 2012 werden ruim 92 miljoen uitleningen gedaan uit bibliotheken. Het grootste deel daarvan bestond uit boeken. Over een lange periode gezien daalt het aantal uitleningen van boeken echter, zowel voor volwassenen als voor de jeugd. Dit gaat op voor de fictie- en de non-fictieboeken. De audiovisuele materialen zijn echter bezig met een opmars. Vooral dvd's worden steeds populairder.

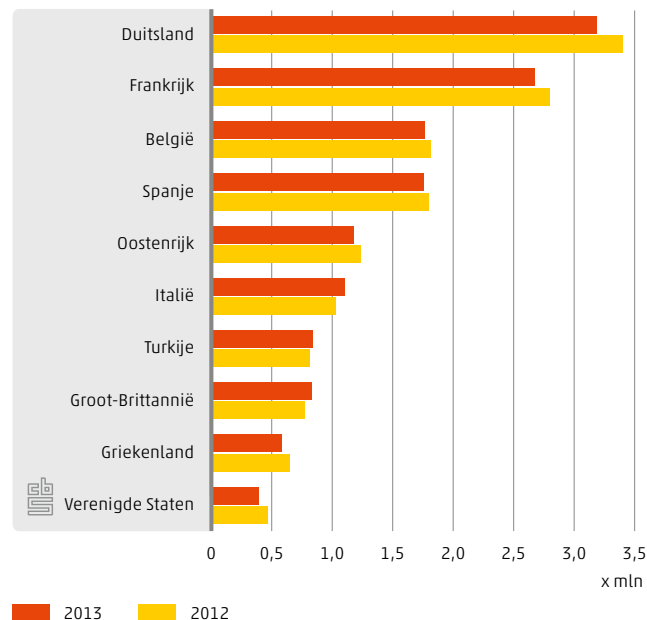
22.1 Vakanties van Nederlanders

	Eenheid	2011	2012	2013
Vakanties in Nederland				
Vakanties	x 1 000	17 741	18 120	17 490
Uitgaven	mld euro	3	3	3
Uitgaven per vakantieganger	euro	155	157	163
Vakanties in het buitenland				
Vakanties	x 1 000	18 560	18 628	18 093
Uitgaven	mld euro	12	13	13
Uitgaven per vakantieganger	euro	668	692	697

22.3 Overnachtingen in logiesaccommodaties, 2013*

22.2 Toptien vakantie landen van Nederlanders

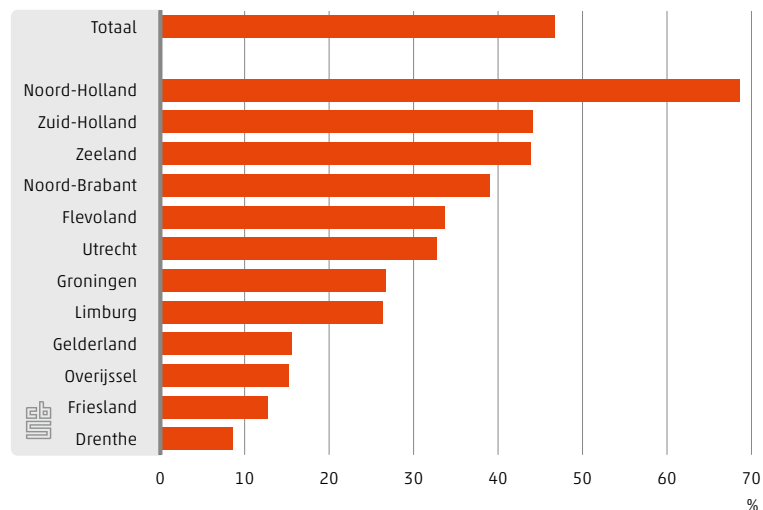
1 904 000

vakanties op de Veluwe in 2013

22.4 Aanbod en gebruik hotels

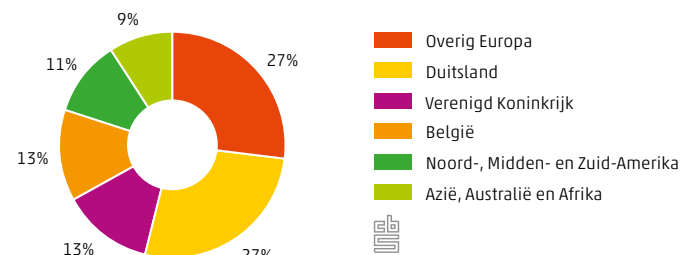
	2012	2013*
Hotels, pensions en jeugdaccommodaties		
Accommodaties	3 505	3 512
	x mln	
Slaapplaatsen	0,237	0,243
Gasten	21,0	21,6
Nederlandse	11,3	11,5
buitenlandse	9,7	10,1
Overnachtingen	36,5	37,6
Nederlandse	18,7	19,1
buitenlandse	17,8	18,5
Zakelijke overnachtingen in hotels		
Totaal Nederland	15,8	15,9
waarvan in Amsterdam	4,1	4,5

22.5 Aandeel buitenlandse hotelgasten per provincie, 2013*

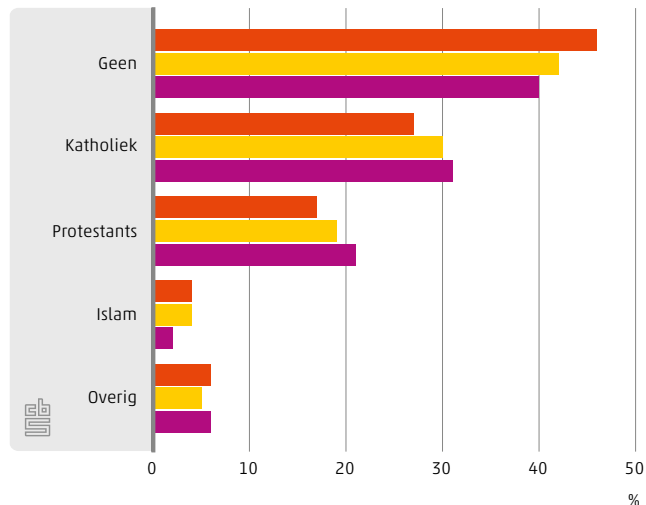
22.6 Buitenlandse gasten in logiesaccommodaties, 2013*

Totaal 12,9 mln

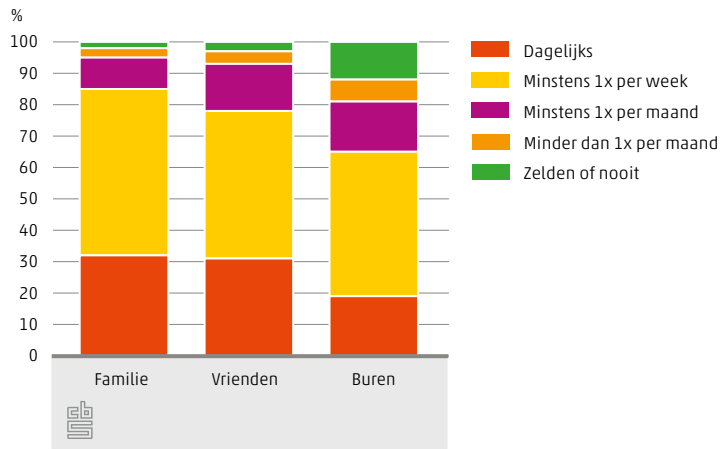
413 000
banen in toerisme in 2012

22.7 Bevolking van 18 jaar en ouder naar kerkelijke gezindte

2012 2004/2008 1997/1999

22.8 Contact met familie, vrienden en buren, 2012

16% gaat regelmatig naar een religieuze dienst in 2012

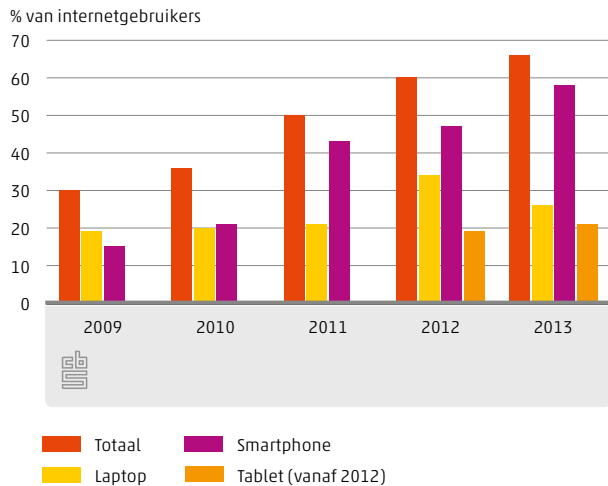
39% van de 75-plussers internet

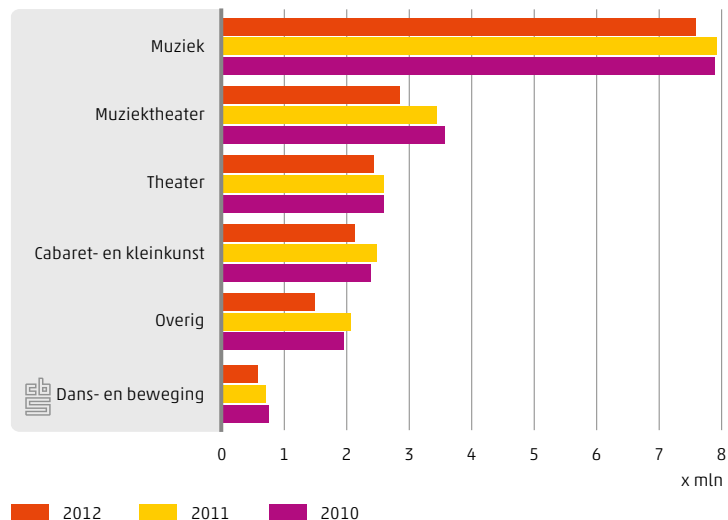
73% heeft weleens iets online gekocht

22.9 Gebruik van internet onderweg

22.10 Aantal bezoeken aan voorstellingen

22.11 Openbare bibliotheken, 2012

